

Peqqinnissakut suliassaqarfiup iluani namminersortutut suliaqarsinnaanissamut periarfissat

**Nunani tamalaani allaaserisat aamma misilittakkat,
peqqinnissaq pillugu politikkikkut aamma
aningaasaqarnikkut misissueqqissaarneq, aamma
inuit qitiusumik inissisimasut isiginninnerat
tunngavigalugit avataaneersunit nassuiaat**

Christine Ingemann
Kjeld Møller Pedersen
Christina Viskum Lytken Larsen

Syddansk Universitet

**Statens Institut
for Folkesundhed**

Peqqinnissakkut suliaasaqarfiup iluani namminersortutut suliaqarsinnaanissamut periarfissat

Nunani tamalaani allaaserisat aamma misilittakkat, peqqinnissaq pillugu politikkikkut aamma aningaasaqarnikkut misissueqqissaarneq, aamma inuit qitiusumik inissisimasut isiginninnerat tunngavigalugit avataaneersunit nassuiaat

Christine Ingemann

Kjeld Møller Pedersen

Christina Viskum Lytken Larsen

Suliamik nalilersuisoq: Peter Bjerregaard

Kalaallisuunngortitsisoq Else Jensen

Copyright © 2025

Statens Institut for Folkesundhed, Syddansk Universitet

Issuaaneq, tassunga ilanngullugit takussutissianik aamma tabelinik, pisinnaavoq issuaaffigineqartup erseqqissumik nalunaarneratigut.

Elektroniskimik saqqummersitaq: ISBN 978-87-7899-717-3

Nalunaarusiaq uannga saqqummersinneqarpoq:

Statens Institut for Folkesundhed

Studiestræde 6

1455 København K

www.sdu.dk/sif

Nalunaarusiaq uani aaneqarsinnaavoq www.sdu.dk/sif

Siulequt

Kalaallit Nunaanni peqqinnissaqarfik nutaamik eqqarsarnissamik aamma eqaatsumik iluarsiissutissanik pisariaqartitsiffiusumik arlalitsigut unammilligassaqarpoq. Peqqissutsimut tunngatillugu isumaqatigiissut 2023, peqqissutsimut tunngatillugu katsorsaanermi periutsinik nutaanik ujartuiffiusoq, tassunga ilanngullugit peqqinnissakkut suliaasaqarfiup iluani sullissisisunik namminersortutut ingerlatsisunik aamma imminut sullissinnaanermut periarfissanik, aallaavigalugu peqqinnissakkut suliaasaqarfiup iluani namminersortutut ingerlatsinermik pilersitsinissamut periarfissat aamma tapertaasinnaasut – pingaarnertut nalinginnaasumik katsorsaanerup iluani nakorsatut suliaqarneq qitiutillugu – oqartussat peqqinnissakkut sullissinermi neqeroorutaannut tapertaasinnaasutut nassuiaammi uani misissorneqarput.

Nalunaarusiaq Syddansk Universitetimi sundhedsøkonomimik suleqateqarluni Innuttaasut Peqqissusiannik llisimatusarfimmit suliarineqarpoq. llisimasanik, misilittakkanik aamma nalunaarusiornermut atatillugu isumaliutiginninnermik tapertaasunut tamanut uanga, aamma allaaserinnittut qujarusuppugut – pingaartumik peqqinnissaqarfiup siunissaa pillugu isiginninninnermik inunnut qitiusumik inissisimasunut tunniussaqaarsimasunut.

Suliniutit nutaat peqqinnissakkut sullississutinik pissarsisinnaanermi naligiinnginnermik annertunersitsinissamut tapertaannginnissaat pingaaruteqarpoq. Peqqinnissaqarfik innuttaasut pisariaqartitaannit tunngaveqassaaq, aammalu sumiiffinni naleqartitanit, oqaatsinit aamma kulturimit aallaaveqassalluni. Tamanna minnerunngitsumik kalaallinut tunngatillugu atuuppoq, nunap inissisimaffia aamma inooqataanikkut atukkat aqqissuussinermut aamma suleqatigiinnermut immikkut piumasaqaateqarfiullutik.

Neriuppunga peqqinnissaqarfik attanneqarsinnaasoq aamma naapertuilluartoq, Kalaallit Nunaanni innuttaasunut tamanut atuuttoq, qanoq qulakkeersinnaaneripput pillugu ammasumik aamma siunissamut isigisumik oqallinnissamut nassuiaat tunngaviusinnaasoq.

Morten Hulvej Rod

Direktøri, Statens Institut for Folkesundhed

Kapitalinut nassuiaat

Kapitali 1. Nassuiaammut tunuliaqutaq

Kalaallit Nunaanni peqqinnissakkut suliassaqruiup iluani namminersortutut suliaqarsinnaanissap tapersorneqarnissaanut aamma siammarterneqarnissaanut periarfissat, kiisalu iluaqutaasinnaasut aamma ajoqutaasinnaasut nalunaarusiami misissorneqarput, nalinginnaasumik katsorsaanerup iluani Nuummi nakorsatut ingerlatsineq immikkut qitiutillugu. Tamanna politikkikkut soqutiginninneq aamma peqqinnissakkut sullissinermi aaqqiissutissanik eqaannerusunik pisariaqartitsineq tunngavigalugu pivoq. Nalinginnaasumik katsorsaanerup iluani nakorsatut namminersortutut ingerlatsinermi ajornartorsiutinut tunngasut misissussallugit nassuiaammi pingaarnertuppavut, tassani peqqinnissaqarfimmut pisortanit ingerlanneqartumut pioreersumut attuumassuteqarfiit amerlanerusussaammata.

Kapitali 2: Periuseq

Misissueqqissaarneq nunani tamalaani allaaserisanik, peqqinnissaq pillugu politikkikkut aamma- aningaasaqarnikkut misissueqqissaarnermik, kiisalu inuit qitiusumik inissisimasut isiginninnernerannik tunngaveqarpoq. Aaqqissuussaaneq aamma ataqatigiissitsinikkut pissutsit erseqqissarniarlugit taakku ataqatigiissinneqarput.

Kapitali 3: Nunani tamalaani allaaserisat aamma misilittakkat

Nunani allani misilittakkat takutippaat, pisortat-namminersortut suleqatigiinnerat aningaasalersueriaatsinik erseqqissunik, malittarisassanik aamma allaffissornikkut isumalluutini pisariaqartitsiffiusoq. Nunani Avannarlerni, kiisalu Canadami aamma Alaskami nunap immikkoortuini ataasiakkaani namminersortutut ingerlatsisut aaqqissuussaaneq, Kalaallit Nunaanni peqqinnissaqarfuiup aaqqissuussaaneq, innuttaasunut amerlanngitsunut aamma tunniussaqaarsinnaassutsimut killilimmut assersuunneqarsinnaasut, kapitalimi saqqummiunneqarpoq.

Kapitali 4: Kalaallit Nunaanni Peqqinnissaqarfimmi ingerlatsivik pingaarneq

Ingerlatsivik pingaarneq (nassuiaat 1-i takuuk) pisortanit aaqqissuussaavoq. Nakorsiartarfiit namminersortunit pigineqartut ataasiakkaat Nuummi pioreerput, kisianni aaqqissuussamik suleqatigiinnissamik isumaqatigiissuteqarfigineqanngitsut. Dronning Ingridip Peqqissaavia atorfissaqartinneqarnerujartuinnartilluni aamma atorneqarsinnaanermigut unammilligassaqaqarnermigut assoroortitaavoq.

Kapitali 5: Nakorsatut namminersortutut ingerlatsinissamut periarfissat pingasut

Periarfissat pingasut takutinneqarput – pituttorsimanngitsumik ingerlatsineq, akuleriissitsilluni ingerlatsineq aamma ataqatigiissitsilluni ingerlatsineq – taakku tamarmik ataatsimoorussamik aallaavittut ilutsimik tunngaveqarlutillu piumasaqaatinik assigiinnit 16-iniit nalilersorneqartut, tassunga ilanngullugu Dronning Ingridip Peqqissaavianik oqilisaassinissaq, aningaasaqarneq, pisortat peqqinnissaqarfimmi ingerlataannik assingusumik aamma suleqateqarluni. Periarfissat arlaannaallaanniit toqqarneqaraluarpat namminersortutut ingerlatsinermik pilersitsinissaq peqqinnissaqarfimmi pioreersumik qanimut ataqatigiissaarinnikkut killilimmik misileraanissamik pisariaqartitsiffiusaaq.

Kapitali 6: Ataqtigiissitsineq

Namminersortutut ingerlatsinermi periarfissat aamma ernumassutit inunnit qitiusumik inissisimasunit erseqqissarneqarput, tassunga ilanngullugit naligiinngitsumik atuinissap pisinnaanerata aarlerinaateqarnera, sulisutigit unammilleqatigiinneq aamma inatsisitigit aaqqissuussaannikkullu tunngavissanik erseqqissunik pisariaqartitsineq. Aaqqiissutissat allatut ittut oqaluuserineqarput, soorlu Dronning Ingridip Peqqissaavianik aaqqissuusseqqinneq aamma aaqqissuussaannermik pioreersumik nakusassaaneq.

Kapitali 7: Kalaallit Nunaanni nalinginnaasumik katsorsaanerup iluani nakorsiartarfimmik pilersitsinermi inatsisitigit isumalitiginninnerit

Inatsisilerituup peqqinnissamut tunngasut pillugit inatsisinik siammasissumik paasisimasallip, aamma Kalaallit Nunaannut tunngatillugu ilisimasallip pilersitsinissap pisinnaannginneranik kingunilimmik inatsisitigit akimmisaarfissaqarneris, imaluunniit suliap ingerlateqqinneqarnerani Naalakkersuisut immikkut eqqumaffigisaqartariaqarnerisut kapitalimi tassani nalilersorpaa.

Kapitali 8: Eqikkaaneq aamma aallaaviit

Namminersortutut ingerlatsineq pisortat peqqinnissaqarfimmik ingerlataannut tapertaasutut atuuffeqarsinnaavoq, kisiannili peqqinnissakkut kiffartuussissutinik naligiimmik pissarsisinnaaneq akigalugu tamanna peratarsinnaalluni. Taamaattumik atuutilersitsisoqassagaluarpat tamanna politikikkut isummernissamik, annertunerusumik misissuinissamik aamma peqqinnissakkut sullissinermi neqeroorutininik pissarsisinnaanerup naligiimmik aamma pitsaasumik pitsaassuseqarnissaanik qulakkeerinninnissaq pisariaqarpoq. Suliniutit tamarmik misileraatitut aallartineqarlutillu kingorna nalilersorneqartassasut inassutigineqarpoq – aamma innuttaasut pisariaqartitaat, peqqinnissaqarfiup attanneqarsinnaassusia aamma suliap ingerlateqqinneqarnissaanut pilersaaruteqarnissaq qitiutillugit.

Imarisai

1. Nassuiaammut tunuliaqutaq	1
1.1 Nassuiaatip sularineqarneranut siunertaq	2
1.2 Siulequtsiussaq	2
2. Periuseq	4
2.1 Nunani tamalaani allaaserisat aamma misilittakkat	4
2.2 Peqqinnissaq pillugu politikkikkut aamma -aningaasaqarnikkut misissueqqissaarneq	4
2.3 Inuit qitiusumik inissisimasut isiginninnerat	4
3. Nunani tamalaani allaaserisat aamma misilittakkat	6
3.1 Namminersortut-pisortat suleqatigiinneranni eqqumaffigisassat	8
3.2 Nunani allani misilittakkat	9
4. Kalaallit Nunaanni Peqqinnissaqarfimmi ingerlatsivik pingaarneq	16
4.1 Kalaallit Nunaanni nalinginnaasumik katsorsaanerup iluani ikiorneqarnissamik neqeroorutit	16
4.2 Peqqinnissakkut suliaasaqarfiup iluani namminersortutut ingerlatsisut Nuummi piusut	20
4.3 Namminersortutut nakorsatut ingerlatsisup aamma peqqinnissaqarfiup akornanni suleqatigiinnermut ilitsersuummik eqikkaaneq	22
5. Nakorsatut namminersortutut ingerlatsinissamut periarfissat pingasut	24
5.1 Periarfissaq 1: Pituttorsimanngitsumik ingerlatsineq	28
5.2 Periarfissaq 2: Akuleriissitsilluni ingerlatsineq	31
5.3 Periarfissaq 3: Ataqtigiissitsilluni ingerlatsineq	34
5.4 Eqikkaaneq	36
6. Ataqtigiissitsineq	38
6.1 Peqqinnissakkut suliaasaqarfiup iluani namminersortutut ingerlatsinnaanermut ullumikkut periarfissat	38
6.2 Periarfissani iluaqutissat aamma ajoqutissat	39
6.3 Nakorsatut namminersortutut ingerlatsisumik pilersitsisinnaaneq pillugu isumaliutit	42
6.4 Pisortat neqeroorutaannik nakussassaaneq: DIS-imut siunissami aqutissat	53
7. Kalaallit Nunaanni nalinginnaasumik katsorsaanerup iluani nakorsiartarfimmik pilersitsinermi inatsisitigut isumaliutiginninnerit	55
8. Eqikkaaneq aamma aallaaviit	58
Najoqqutat	60

Ilanngussat

Ilanngussaq 1: Nakorsatut namminersortutut aallartissinnaaneq ingerlatsinnaanermut pillugit allakkiaq

Ilanngussaq 2: Peqqinnissakkut suliaasaqarfiup iluani namminersortutut sullissisup aamma Kalaallit
Nunaanni Peqqinnissaqarfiup akornanni suleqatigiinnissamut periarfissaq atuuttoq pillugu
ilitsersuut

Ilanngussaq 3: Inunnik qitiusumik inissisimasunik apersuinissamut eqqikkaaneq: Peqqinnissakkut
suliaasaqarfiup iluani namminersortutut ingerlatsinermik pilersitsisinnaanissamut periarfissat
pillugit nassuiaat

Ilanngussaq 4: Nakorsanut pisortani atorfilinnut aamma namminersortutut ingerlatsisunut
aningaasartuutit aamma akissarsianik naatsorsuinerit

1. Nassuiaammut tunuliaqutaq

Nassuiaatip suliarineqarneranut tunuliaqutaq tassaavoq peqqinnissakkut suliaasaqarfiup iluani namminersortutut suliaqarsinnaanerup politikikkut sammineqarnera. Peqqissutsimut tunngatillugu isumaqatigiisummi 2023-mi takuneqarsinnaavoq: "Piumasanut innuttaasullu naatsorsuutaannut naapertuuttunik peqqinnissaqarfik qanoq peqqissutsikkut katsorsaanermi eqaatsumik aaqqiissuteqarsinnaanersoq misissorneqassaaq. Tamatumunnga ilanngullugu namminersortunik peqqissaaveqalersinnaanermut periarfissat aammalu imminut sullissinnaanermut periarfissat qulaajartariaqarput" (1). Tamatumani isumagineqarpoq peqqinnissakkut suliaasaqarfiup iluani namminersortutut ingerlatsisut annertunerusumik siammarneqarsinnaanissaannut tapersorneqarsinnaanissaannullu periarfissat annertunerusariaqartut. Nassuiaammi uani peqqinnissakkut suliaasaqarfiup iluani namminersortutut suliaqarsinnaanissamut periarfissat, kiisalu tapersorneqarnissaanut aamma siammarneqarnissaanut iluaqutissat ajoqutissallu misissorneqarput.

Inatsimmi maanna atuuttumi peqqinnissakkut suliaasaqarfiup iluani namminersortutut ingerlatsisinnaaneq ajornanngilaq, tamannalu Nuummi assersuutissaqareerpoq. Tassani ilaatigut kigutilerisoq namminersortoq, ernisussiorut namminersortut marluk aamma tagiartuisartoq namminersortoq ingerlareerput. Nakorsatut namminersortutut ingerlatsinermik sulii pilersitsisoqarnikuunngilaq. Naak inatsisimmi maanna atuuttumi peqqinnissakkut suliaasaqarfiup iluani namminersortutut suliaqarsinnaanissaq ajornartinneqanngikkaluartoq peqqinnissakkut suliaasaqarfiup iluani namminersortutut suliaqartut aamma peqqinnissaqarfiup pisortanit ingerlanneqartup akornanni suleqatigiinneq qanoq ingerlanneqassanersoq pillugu tunngavissanik aalajangersimasunik aalajangersaaffiunngilaq, tassunga ilanngullugit malittarisassanut, pitsaassutsimik qulakkeerininnermut aamma sullissinnermut tunngasunik.

Peqqissutsimut Naalakkersuisoqarfik nakorsamik namminersortutut ingerlatsisumik pilersitsinissaq pillugu Peqqinnissaqarfimmi qullersat aamma Nunatta Nakorsaaneqarfia isummersuutini atortussanillu (ilanngussaq 1) pissarsiffigalugit tunuliaquttatut paasisutissamik 2023-mi oktobarimi sukumiisumik allakkiorpoq. Peqqinnissaqarfiup pisortanit ingerlanneqartup aamma nakorsatut namminersortutut ingerlatsinermi suleqatigiinnermut ilutsit assigiinngitsut allakkiami nassuiarneqarput, nakorsatut namminersortutut ingerlatsinermik aallartitsisoqarnerani tapertaasinnaasussat:

1. Nakorsaatini avataaniit tikisitsisarnermut aamma nakorsaatini tunniussinissamut allagartanik suliarinnittarnermut tunngatillugu Nunatta Nakorsaataasiviani suleqateqarneq;
2. Laboratoriami atortunik aamma qinnguartaanermut/scannerinnermut atortunik atuineq;
3. Pilattartinnissamut imaluunniit nakorsartinnissamut innersuussineq, kiisalu timimik sungiusaaneq-aamma pillorissaneq;
4. Napparsimasunut nalunaarsuiffimmik elektroniskiusumik Cosmic-imik, aamma nakorsaatini tunniussinissamut allagartaliinissamut atortumik atuineq.

Tamatuma saniatigut nakorsatut namminersortutut ingerlatsinermi iluaqutaasinnaasussat aamma ajoqutaasinnaasussat, aamma peqqinnissaqarfimmi pisortanit ingerlanneqartumik suleqateqarsinnaaneq pillugit tunuliaquttatut paasisutissamik allakkiaq erseqqissaaffiuvoq.

Nassuiaatip uuma suliaralugu aallartinneqareernerata kingorna "Peqqinnissakkut suliaasaqarfiup iluani namminersortutut sullissisup aamma Kalaallit Nunaanni Peqqinnissaqarfiup akornanni suleqatigiinnissamut periarfissat atuuttoq pillugu ilitsersuut" Kalaallit Nunaanni Peqqinnissaqarfimmit saqqummiunneqarpoq ([kapitali 4.3](#)-mi aamma ilanngussaq 2-mi annertunerusumik paasisaqarfiusinnaavoq).

Attuumassuteqarfiatigut ilitsersuut eqqarsaatigineqarpoq.

Nassuiaammi tunuliaquttatut paasissutissamik allakkiaq qulaani taaneqartoq aallaavigineqarpoq, aammalu tamatuma saniatigut peqqinnissakkut suliaasaqarfiup iluani namminersortutut ingerlatsisinnaanissamut periarfissat erseqqissarneqarlutik.

1.1 Nassuiaatip suliarineqarneranut siunertaq

Nassuiaasiornermut siunertarineqartoq tassaavoq peqqinnissakkut suliaasaqarfiup iluani namminersortutut ingerlatsisinnaanermut periarfissat, kiisalu tamatuma tapersorsorneqarneratigut aamma siammarterneqarneratigut iluaqutissat ajoqutissallu misissornissaat. Nassuiaat pingasunik immikkoortoqarpoq, nunani tamalaani allaaserisanik aamma misilittakkanik misissuineq, periarfissani assigiinngitsuni peqqinnissaq pillugu politikikkut aamma -aningaasaqarnikkut misissueqqissaarneq aamma taakku Kalaallit Nunaanni Peqqinnissaqarfimmut pingaarutaat, kiisalu nassuiaammi immikkoortut siulliit marluk tunngavigalugit inuit qitiusumik inissisimasut isiginninnerannik aamma misilittagaannik katersuineq.

Nalinginnaasumik katsorsaanerup iluani nakorsatut namminersortutut ingerlatsineq misissueqqissaarnermut tunngavittut

Nassuiaammi pingaarnertut pingaartipparput nalinginnaasumik katsorsaanerup iluani nakorsatut namminersortutut ingerlatsineri ajornartorsiutaasinnaasut misissornissaat, peqqinnissaqarfimmut pisortanit ingerlanneqartumut pioreersumut attuumassuteqarfiit amerlanerusut tassaniissammata. Isumaqaarpugut peqqinnissakkut suliaasaqarfiup iluani namminersortutut sulialinni tamani ajornartorsiutit piusut nalinginnaasumik katsorsaanerup iluani nakorsatut namminersortutut ingerlatsisinnaaneq pillugu misissueqqissaarnermi qulaajarneqassasut. Nassuiaammi Nuuk aallaavigineqarpoq, innuttaasut amerlassusiat eqqarsaatigalugu nakorsatut namminersortutut ingerlatsineri pilersitsisinnaaneq tassani pivusorsiornerulluni. Namminersortutut ingerlatsineri sullisinerup annertussusissaanik killiliineq – tassunga ilanngullugu nassuiaammi uani ornigulluni Nuummi ingerlatsineq taamaallaat pineqarluni, aammalu telemedini atorlugu sullississutini imaluunniit illoqarfinni allani innuttaasunik sullissineq pineqarnatik – suliarineqarpoq misissueqqissaarnerup suliariuminartuullunilu aallussiffiulluarmut suliarineqarnissaa qulakkeerniarlugu. Peqqinnissakkut suliaasaqarfiup iluani sullissiviit allat ataqtigiissitsineri isummerfigivagut.

1.2 Siulequtsiussaq

Ingerlatsivik pingaarneq¹ nalinginnaasumik tassaasarpog peqqinnissaqarfimmut attaveqarneq siulleq (2). Nuummi Dronning Ingridip Peqqissaavia (DIS) katsorsartinnissamut isaaffiuvoq, pingaarnep- aamma

¹ Peqqinnissaqarfik qaffasissutisut pingasunut agguataarneqarpoq: ingerlatsivik pingaarneq, pingaarnep tullia aamma pingaarnepit pingajuattut ingerlatsivik. Ingerlatsivik pingaarneq tassaavoq innuttaasut peqqinnissaqarfimmut attaveqarnerat siulleq, aamma assersuutigalugu nakorsanik, peqqissaasunik meeralerisunik aamma angerlarsimaffimmi isumassuineri ilaqlarluni. Ingerlatsivik pingaarnep tullia napparsimmavinnik aamma nakorsanik immikkut ilisimasalinnik ilaqlarpoq, aammalu ingerlatsivimmit pingaarnepit innersuunneqarnermik pisariaqartitsiffiusumik misissuineri katsorsaanerillu suliaqarnermik ilaqlarluni. Ingerlatsivimmi pingaarnepit pingajuat qaffasissumik immikkut ilisimasalinnit katsorsarneqarnermik aamma piginnaanngorsaaqqinnermik ilaqlarpoq. Tamanna assersuutigalugu tassaasinnaavoq napparsimmavimmi immikkut ilisimasaqarfiusumi, sullissivimmi qaffasissumik immikkut ilisimasaqarfiusumi imaluunniit nuna tamakkerlugu atuuffiusuni immikkut sullinneqarnissamik pisariaqartitsiffiusumik aamma atortunik immikkut ittunik pisariaqartitsiffiusuni katsorneqarneq.

pingaarnertut tulliaata akornanni attuumassuteqarfiit sumiiffinni qitiusuni aamma sumiiffinni anginerusuni² erseqqinnnginnerullutik (3). Ingerlatsivimmi pingaarnermi innuttaasut akornanni peqqinnissakkut sullinneqarnissamik pisariaqartitsinerit amerlanerpaartaat peqqissutsimik siuarsaanermik aamma napparsimalernissamik pitsaaliuinerimik, nappaatinik anigorneqarsinnaanngitsunik passussinermik, kiisalu ajorunnaarsitsiniarluni katsorsaanermik nalinginnaasumik ilallit suliarineqarsinnaapput (2, 4).

WHO-p peqqinnissakkut sullississutit pingaarnertit ima nassuiarpai: "peqqinnermut tunngatillugu ataatsimut isiginnilluni inuiaqatigiittut periaaseqarneq, pisup ingerlanerani sapinngisamik siusinnerpaamik inuit (inuttut ataasiakkaatut aamma ataatsimoortutut) pisariaqartitaasa aamma salliutitaasa aallunneqarnerisigut peqqissutsip aamma atugarissaarnertut qaffasissusiata naapertuuttumik qaffasissuseqalersinnissaanik aamma agguataarneqarnissaanik siunertaqartoq – peqqissutsimik siuarsaanermiit aamma nappaatinik pitsaaliuinermiit katsorsaanermut, piginnaanngorsaaqqinnermut aamma peruluttunik isumassuinnermut – aamma sapinngisamik inuit ulluinnarni avatangiisaannut qanittumik" (5).

Nakorsatut namminersortutut ingerlatsinerup suli pilersinneqarnikuunnginnera pissutigalugu Kalaallit Nunaat pisumi immikkuullarissumi inissisimasoq erseqqissassallugu pingaaruteqarpoq (4). Peqqinnissakkut suliaasaqarfiup iluani namminersortutut ingerlatsisut Nuummi piusut, soorlu kigutilerisoq, timimik sungiusaasoq aamma ernisussiortoq peqqinnissaqarfimmit pisortanit ingerlanneqartumit attaveqanngingajallutik, pituttorsimanngitsumik suleqatigiinnissamik isumaqatigiissuteqarlutik, ingerlapput. Saqqummiussaq kingullerpaaq *Peqqinnissakkut suliaasaqarfiup iluani namminersortutut sullissisup aamma Kalaallit Nunaanni Peqqinnissaqarfiup akornanni suleqatigiinnissamut periarfissaq atuuttoq pillugu ilitsersuut* ingerlatsiviit akornanni siunissami pisortatigoortumik aamma uppersaasikkamik isumaqatigiissusiornissap qulakkeerneqarnissaanik siunertaqarpoq.

Nakorsatut namminersortutut ingerlatsiffiunngitsumik aallaavissamik nunani tamalaani ilisimatusarnikkut allaaserisat aamma misilittakkat naleqquttut piusut killeqarput. Nunani tamalaani pisortat-namminersortut pingaarnertut ingerlatsivimmi suleqatigiinnerat pillugu allaaserisat nunani allani pisortat peqqinnissakkut suliaasaqarfiup iluani aqqissuussaarnikkut suleqatigiinneq taamaattoq qanoq iluaqutigisarneraat pillugu paasisaqaqarsinnaapput – pingaartumik sumiiffinni innuttaasut peqqinnissakkut sullississutinik pissarsiffigisinnaanngisaanni sullississutinik pissarsinissaasa, aamma suliaasanik namminersortutunut tunniussinikkut pisortat suliaasaannik oqilisaanneqarnissaasa qulakkeerneqarnissaat siunertarlugu.

² Sumiiffiit angissusiat malillugu tulluuttumi taaneqartutut immikkoortiterneqarput: a) Illoqarfiit pingaarnersaat (tassa imaappoq nunami illoqarfiit pingaarnersaat); b) Sumiiffiit qitiusut (tassa imaappoq kommunimi sumiiffik qitiusoq); c) Sumiiffiit anginerusut: innuttaasut 700 - 3.000-nik amerlassusillit; d) Sumiiffiit: innuttaasut 200 – 699-inik amerlassusillit; e) Sumiiffiit mikinerusut: innuttaasut 50 – 199-inik amerlassusillit; f) Sumiiffiit mikinerpaat: innuttaasut 50-it inorlugit amerlassusillit; g) Sumiiffiit allat: Kommunit agguataarneqarnerisa avataaniittut (ass. Pituffik, Sirius) (3). Agguataarimeq taanna Peqqinnissaqarfiup qitiusumik immikkoortuini sullissineq-mit 2015-imeersumit immikkoorteqarpoq, innuttaasut amerlassusiat tunngavigalugu nassuiaatigineqartoq sullinneqarsinnaanermut apeqquataatinneqarluni.

2. Periuseq

Nassuiaammut tunngavik immikkoortunik pingasunik ilaqarpoq: (Immikkoortoq 1) nunani tamalaani misilittakkat pillugit allaaserisanik misissuineq, kiisalu inunnik qitiusumik inissisimasunik apersuineq, (immikkoortoq 2) peqqinnissaq pillugu politikkikkut aamma -aningaasaqarnikkut misissueqqissaarneq, aamma (immikkoortoq 3) Kalaallit Nunaanni peqqinnissaqarfimmi inunnik qitiusumik inissisimasunik toqqakkanik apersuineq. Paasissutissanik katersuineri periutsit atorneqartut, aamma taakku qanoq suliarineqarsimanersut immikkoortumi tulluuttumi nassuiarneqassapput.

2.1 Nunani tamalaani allaaserisat aamma misilittakkat

Nassuiaammi nunani tamalaani allaaserisat ilisimatusaatinit tunngavittut pingaarutilittut ilanngunneqarput, tassunga ilanngullugu ilisimatusaatigalugu allaaserisat atuakkanik saqqummersitsarfiit nalinginnaasut imaluunniit atuagassiat aqutitigalugit saqummiunneqarnikuunngitsunik taaneqartartut, kiisalu pingaarnertut ingerlatsiviup aqqissuussaananerannik, aamma namminersortut pisortallu akornanni sunniivigeqatigiinnerup suliarineqartarnerannik misilittakkat pillugit inunnik qitiusumik inissisimasunik apersuineq. Allaaserisanik ujarlerneq ingerlanneqarpoq, kiisalu Nunani Avannarlerni peqqinnissakkut suliaasaqarfiup iluani aqqissuussaananerit pillugit nittartakkani aamma allakkiani (ass. periusissiani, aqqissuusseqqinnerni, misissueqqissaarluni nalunaarusiani) paasissutissanik misissuisoqarluni. Aammattaaq Savalimmiuni Islandimilu peqqinnissakkut suliaasaqarfiup iluani aqqissuussaananerup iluani inunnut qitiusumik inissisimasunut attaveqartoqarpoq. Savalimmiuni nakorsaq aamma ilisimatusarnermik suliaqartartoq Pál Weihe aamma napparsimalernissamut nuna tamakkerlugu sillimasiisarfik Heilsutrygd attaveqarfigivagut. Islandimi inuit aamma suliniaqatigiiffiit arlaleriarluta attaveqarfiginiaraluarpavut, ajoraluartumilli iluatsitsiffiunngitsumik.

2.2 Peqqinnissaq pillugu politikkikkut aamma - aningaasaqarnikkut misissueqqissaarneq

Nunani Avannarlerni nalinginnaasumik katsorsaananerup iluani nakorsatut ingerlatsinerup, aamma nunat aamma nunat immikkoortuisa taakku (namminersortunngorsaallutik) aqqissuusseqqinniarsarinerannik immikkoortoq 1-mi takutinneqartut tunngavigalugit periarfissanik pingasunik suliaqartoqarpoq, ataatsimoorussamik ilutsimik tunngaviusumik tunngavilimmik. Iluseq tunngaviusoq nakorsatut namminersortutut ingerlatsineq pillugu pissutsinik tunngaviusunik aamma ilimagisanik arlalinnik aallaaveqarpoq, assersuutigalugu nalinginnaasumik katsorsaananerup iluani nakorsatut namminersortutut ingerlatsineq piffissami tamakkiisumi suliffiusoq, aammalu nalinginnaasumik katsorsaananerup iluani nakorsanik immikkut ilisimasalinnik marlunnik inuttaqartoq. Naliliinermut tunngavissanik 14-inik, periarfissani pingasuni tamani atorneqartunik, saqqummiussisoqarpoq. Paasissutissamik allakkiaq, suliaasaqarfiup iluani allaaserisat/misilittakkat aamma suliaqartunit suut naleqquttutut isigineqassanersut pillugit ilimagisat tunngavigalugit naliliinermut tunngavissat nassuiarneqarput.

2.3 Inuit qitiusumik inissisimasut isiginninnerat

Immikkoortoq 1-i aamma 2 tunuliaqutaralugit eqikkaanermik suliaqartoqarpoq, nassuiaatip siunertaanik aamma periarfissanik taakkuninnga pingasunik nassuiaateqarfiusumik. Eqikkaaneq ilanngussaq 3-mi takuneqarsinnaavoq. Eqikkaaneq taanna periarfissanik sukumiisumik paasissutissiiffiuvoq, taannalu Kalaallit Nunaanni peqqinnissaqarfimmi ingerlatsivimmi inunnik qitiusumik inissisimasunik oqaloqatigiinnernut arlalinnut, peqqinnissakkut suliaasaqarfiup iluani namminersortutut sullissinermik pilersitsinermi

takorluukkanut assigiinngitsunut isummersuutaat ilanngukkumallugit ingerlassimasatsinnut aallaaviuvoq. Inuit qitiusumik inissisimasut isiginninnerat assigiinngilaq, ilaatigut peqqinnissakkut suliaasaqarfiup iluani aaqqissuussaarnermik aamma – politikkinik ilisimasaqarnerisa assigiinngissitaarnerat pissutigalugu, tamannalu ilutsimi tunngaviusumi teknikkikkut immikkoortunik aamma periarfissanik pingasunik paasinninnerannut pingaaruteqarsimassagunavilluni.

Oqaloqatigiinnerit Microsoft Teams video atorlugu ingerlanneqarput, aammalu minutsit 30-niit 60-it akornanni sivilissuseqarlutik. Aallarniutigalugu nassuiaammut siunertaq pillugu peqataasut paasissutissinneqarput. Ilutigitiillugu oqaloqatigiinnerup nalaani sukumiisumik allattuisoqartoq, taakkulu sapinngisamik kinaassutsip paasineqannginnissaa siunertaralugu suliarineqassasut erseqqissaaffigineqarlutik. Kinaassutsip paasineqannginnissaa pisinnaanngikkaangat oqaatigineqartut inunnut tunngasut mianernarsinnaasut inunnut qitiusumik inissisimasunut akuerisassanngortillugit nassiunneqartarput. Misissueqqissaarnerup suliarineqarnerata nalaani oqaatigineqartut eqqortuunerisa uppersarnarneqarnissaat pisariaqartinneqaraangat, eqqortumik paasinittoqarsimanersoq qulakkeerniarlugu, imaluuniit paasissutissanut ilassutissanik pissarsiniarluni inuit qitiusumik inissisimasut aamma attaveqarfigineqartarput. Tamatuma kingorna misissuineri periarfissaqartoq, kiisalu iluttip tunngaviusup aaqqissuunneqarnera, aamma periarfissat taakku pingasut naatsumik saqqummiunneqarput.

Inuit qitiusumik inissisimasut suliffeqarfiit uku sinnerlugit peqataapput:

- Peqqissutsimut inunnullu Innarluutilinnut Naalakkersuisoqarfik
- Nunatta Nakorsaaneqarfia
- Peqqinnissaqarfimmi qullersat
- Dronning Ingridip Peqqissaavia
- Nakorsartittunut qitiusumik immikkoortortaq (Dronning Ingridip Napparsimmavissua)
- Inuunerissaavik Steno Kalaallit Nunaat
- Nakorsaq namminersortut ingerlatsinissamik soqutigisalik
- Peqqinnissakkut suliaasaqarfiup iluani namminersortutut ingerlatsisut
- Nakorsat Peqatigiiffiat
- Peqqinnissaq Pillugu Kattuffiit (PPK)

Oqaloqatigiinnerit ingerlanneqarnerisa nalaanni sukumiisumik allattuisoqarpoq, aammalu isiginninnerit, tunuliaquttatut allakkiami aamma periarfissani iluaqutissatut ajoqutissatullu erseqqissarneqartut qitiutillugit kingorna sammisakkaarlugit misissoqqissaarneqarlutik. Oqaloqatigiinnerup aallartinnerani peqataanissamut oqaatsitigut akuersisoqarpoq, kisianni oqaloqatigiinnerit immiunneqarnatillu kingorna immiussatut allaganngortinneqanngillat. Inuit qitiusumik inissisimasut isiginninnerannik misissueqqissaarnermi isiginninnerit periarfissanit pinngitsoornatik aallaaveqartariaqanngitsut, kisiannili peqqinnissakkut suliaasaqarfiup iluani namminersortutut suliaqarsinnaanermik periarfissaq ataatsimut isigalugu isummersuutaasut immikkut pingaartippavut. Taakku nassuiaammi immikkoortuni naleqquttuni aamma ataqatigiissitsineri ataatsimoortillugit ilanngunneqarput.

Peqqinnissaq pillugu siunnersuisoqatigiinni ataatsimeeqateqarneq

Nassuiaammi periarfissat, kiisalu oqariartutit qitiusut inuit qitiusumik inissisimasut isiginninnerat tunngavigalugu eqikkarneqarsimasut Peqqinnissaq pillugu siunnersuisoqatigiit siulittaasoqarfiannut ulloq 25. juuni 2025 saqqummiunnissaannut periarfissaqarsimavugut. Online-kkut ataatsimiinnissaq sioqqullugu nassuiaat, ataqatigiissitsinnermut immikkoortoq kiisalu periarfissat pillugit eqikkaaneq ilanngunnagit peqataasunut agguanneqarpoq. Peqqinnissaq pillugu siunnersuisoqatigiinni ilaasortat ataasiakkaarlutik nassuiaammut atatillugu isumaliutitik ataatsimiinnermi saqqummiuppaat, isummersuutillu taakku aallattorneqarlutillu isummersuutaat inuit pingaarutilimmik inisissisimasut allat assigalugit nassuiarneqarput.

3. Nunani tamalaani allaaserisat aamma misilittakkat

Nakorsatut namminersortutut ingerlatsineq pillugu nunani tamalaani allaaserisanik ujarlerpugut, aammalu allakkianik misilittakkanillu pissarsilluta. Misissuineq nunanut, imaluunniit nunap immikkoortuinut ataasiakkaanut aaqqissuussamik ingerlanneqanngilaq, tamannalu allanut sanilliullugu ilaasa paasissutissanik arlaqarnerusunik pissarsiffigineqarnerannik isumaqarpoq. Taakku matuma ataani [immikkoortoq 3.1](#)-imi aamma [3.2](#)-mi sukumiinerusumik atuarneqarsinnaapput. Oqariutuutit pingarnerit tassani eqikkarneqarput.

Nunani tamalaani allaaserisat nassaarisimasavut tunngavigalugit Kalaallit Nunaata immikkut ittumik inissisinera erseqqissassallugu pingaaruteqarpoq – innuttassut amerlanngitsut, aamma peqqinnissakkut suliaasaqarfiup iluani isumalluutit killillit – namminersortutut suliaqarnissamik pilersitsineq nunanut allanut sanilliullugu peqqinnissaqarfimmut pisortanit ingerlanneqartumut annertunerujussuarmik sunniuteqarsinnaanera periarfissaqarluni. Nunanut tamalaanut tunngatillugu misilittakkat erseqqissisippaat, pisortat-namminersortut pitsaasumik suleqatigiinnissaat aningaasalersueriaatsimik patajaatsumik aamma allaffissornikkut isumalluutit pisariaqartitsiffiussasoq. Suleqatigiinnerit taamaattut Kalaallit Nunaanni peqqinnissaqarfimmut pitsaasumik tapertaassappata sukumiisumik pilersaarusiortuluni naleqqussaanissap pisariaqartinneqarnera tamatuma erseqqissarpaa.

Nassuiaammi Nunani Avannarlerni, kiisalu Canadami Alaskamili nunap immikkoortuini ataasiakkaani namminersortutut ingerlatsinerit aaqqissuussaannerat saqqummiunneqarput. Nunat aamma nunap immikkoortui taakku ataatsimoortillugit, aamma nassuiaammi periarfissat soorliit ([kapitali 5](#)-imi nassuiarneqartut) taakkunannga isumassarsiorfigineqarnersut tabeli 1-imi takussutissiarineqarput.

Tabeli 1. Nunani toqqakkani namminersortutut suliaqartut aaqqissuussaannerat.

<i>Nuna/nunap immikkoortua</i>	<i>Nassuiaammi periarfissanut sorlernet isumassarsisinneqarpoq?</i>	<i>Namminersortutut ingerlatsinerup aatsumik nassuiaat aamma aningaasalersueriaatsit</i>
Islandi	Pituttorsimanngitsumik ingerlatsineq	Peqqinnissakkut sullissiviit (<i>heilsugæsla</i>) pisortanit ingerlanneqartut Islandimi nalinginnaasumik katsorsaanerup iluani ingerlatsinermi pingaarnertut aaqqissuussaapput, aammalu innuttaasut amerlanerpaartaat taakkuninnga atuisuullutik. Nakorsat namminersortutut ingerlatsisut peqqinnissakkut sullississutit nammineq akiliuteqarluni, imaluunniit peqqinnissakkut sillimasiinerit aqutitigalugit pissarsiarineqarsinnaasunik neqerooruteqarput. Illoqarfiit pingaarnersaata Reykjavík nalaani nakorsat namminersortutut arlalilutit ingerlataqarput. Nakorsat namminersortutut ingerlatsisut pisortat ingerlataasa avataatigut sulipput, kisianni pisortat ingerlatsiviannik suleqateqartoqarpoq.

Danmarki	Akuleriissitsilluni ingerlatsineq	Nalinginnaasumik katsorsaanerup iluani nakorsatut ingerlatsineq nakorsiartarfinnut immikkoortunut aaqqissuussaavoq, nalinginnaasumik katsorsaanerup iluani nakorsanit ingerlanneqartunik. Nunap immikkoortui namminersortutut suliaqartussanik pilersaarusiortunilu tunniussinissamik akissussaaffeqarput, atugassarititaasut Praktiserende Lægers Organisationip (PLO) aamma Regionernes Lønnings- og Takstnævni (RLTN) akornanni isumaqatigiissutigut malittarisassaqartinneqarlutik. Aningaasalersuineq pisortanit aningaasalersorneqarpoq, kisianni suliffeqarfittut namminersortutut ingerlanneqarlutik. Nakorsat namminersortutut ingerlatsisut tunngaviusumik akissarsiaqartinneqartarput, napparsimasut allatsissimasut najoqqutaralugit naatsorsorneqartartumik, aamma tamatuma saniatigut sullissineq ataaseq malillugu akissarsisinneqartarlutik. Nakorsamit nalinginnaasumik passunneqarnermi atuisutut akiliuteqartoqarneq ajorpoq. Tamaattoq akiuussutissamik kapitinnernut pisortat akiuussutissamik kapitinnermut aaqqissuussisarnernunut ilaatinneqanngitsunut atuisutut akiliuteqartoqartarpoq, aammalu nakorsaatinut aamma kigutilerisumit passunneqarnermut tapiisoqartarluni.
Savalimmiut	Akuleriissitsilluni ingerlatsineq	Nakorsatut suliallit tamarmik kommuninit atorfinitsinneqartarput (kommunini nakorsat), ininik aamma atortussanik atugassaqartinneqartarlutik, kisianni nakorsat namminneq atorfinitsitsillutillu sulinertik aaqqissuutissallugu. Tunngaviusumik akissarsisarput, aammalu tamatuma saniatigut sullissineq ataaseq malillugu akissarsisinneqartarlutik. Atuisunik akiliisitsisoqarneq ajorpoq. Peqqinnissakkut nuna tamakkerlugu sillimmasiisarfiup Heilsutrygd-ip aningaasalersueriaaseq aquppaa.
Ålandip qeqertai	Ataqatigiissitsilluni ingerlatsineq	Nakorsiartarfiit innuttaasut isertitaat apeqqutaatillugu atuisunut ilaannakortumik akiliuteqartitsiffiusartut.
Sverige	Ataqatigiissitsilluni ingerlatsineq	Nakorsiartarfiit pisortanit aamma namminersortunit ingerlanneqartut atuisunik annertunerpaaffilikkamik akiliisitsiffiusartut.
Finnmarken (Norge)	Ataqatigiissitsilluni ingerlatsineq	Nakorsat 80%-iisa missaanniittut namminersortutut ingerlatsisuupput, 20%-it kommunimi atorfeqarlutik. Atuisut annertunerpaaffissalikkamik akiliisinneqartarlutik.
Alaska	Pituttorsimanngitsumik ingerlatsineq	Nunani Avannarlerni nunanut sanilliullugu peqqinnissakkut suliaasaqarfiup iluani aaqqissuusaaneq tunngavimmigut allaanerusoq, innuttaasut immikkoortut inuit attuumassuteqarfigisaat apeqqutaatillugit sulississutit naalagaaffiinnit ataatsimooqatigiinnit aningaasalersorneqarlutik. Alaskami nunap inoqqaavinut peqqinnissakkut sullissinerit tamarmik 1998-imiilli Alaska Native-suliniaqatigiiffiinnit tunniunneqartarput. Suliniaqatigiiffiit ilaat ataaseq tassaavoq South Central Foundation, <i>The Nuka System of Care</i> -mik pilersitsisuunikuusoq.

Canada

Ataqatigiissitsilluni ingerlatsineq

Nunani Avannarlerni nunanut sanilliullugu peqqinnissakkut suliaasaqarfiup iluani aaqqissuussaaneq tunngavimmigut allaanerusoq. Peqqinnissakkut suliaasaqarfiup iluani namminersortutut ingerlatsisunut aningaasartuutit Yukonimi aamma Northwest Territoriesimi innuttaasumut ataatsimut nuna tamakkerlugu agguaqatigiissitsinerup missaaniippoq, Nunavut-mi annikinneerarsuullutik, pingaarnertut peqqinnissakkut suliaasaqarfiup iluani namminersortutut sulialinnit sullinneqarsinnaanerup killeqarnera pissutigalugu.

3.1 Namminersortut-pisortat suleqatigiinneranni eqqumaffigisassat

Nunarsuaq tamakkerlugu nunani amerlasuuni pingaarnertut ingerlatsivik naammangilaq, peqqinnissakkut suliaasaqarfiup iluani pingaarnertut sullississutit naligiinngillat, sullississutit naammaginangitsumik pitsaassuseqarput aamma/imaluunniit naammaginangitsumik uppersaaserneqartarlutik, aamma amerlasuutigit atuisutut nammeneq akiuliteqartoqartarluni (4). Nunani tamalaani peqqinnissakkut suliaasaqarfiup iluani aaqqissuussaaneq pingaarnertut ingerlatsiviit aningaasalersorneqarnerat pillugu sukumiisumik misissuineri pisortat aningaasalersuinerat namminersortunit sullississutinik ilallugu qanoq atorluarneqarsinnaanersoq nassuiarneqarpoq. Pisortat pingaarnertut ingerlatsiviisa sullississutaanni namminersortutut ingerlatsisunik peqataatitsineq sunniuteqarluartumik malittarisassaqaarnissamik, isumaqatigiissutinik aqutsinermik aamma pisiortornermik- aamma isumaqatigiissutinut immikkoortortanik pisariaqartitsiffiuvoq (TULUTTUT: purchasing institutions).

Namminersortutut ingerlatsisunik qaninnerusumik suleqateqarneq namminersortutut ingerlatallit nalinginnaasumik katsorsaanerup iluani sullississutit saniatigut suliaasanik siammasinnerusumik suliaqarnissaannik, soorlu suliaasanik inuiaqatigiit peqqissuunissaannut attuumassutilinnik (ass. nakkutilliineq, pitsaaliuineq), imaluunniit nappaatinik tunillaassuuttunik suliaqarnermik suliaqarnissaat qanoq kinguneqarsinnaanersoq aallaaserisani erseqqissarneqarpoq (4). Pisortat aamma namminersortut akornanni suleqatigiinneq taamaattoq nunani tamalaani allaaserisani *private-public partnerships*-imik taaneqarpoq.

Pisortat peqqinnissakkut suliaasaqarfiannik oqilisaassinisaaq siunertarlugu nunani tamalaani pisortat tungaanninngaanniit namminersortutut ingerlatsisut peqataatinneqarnissaat annertunerujartuinnartumik soqutigineqaleriartorpoq (4, 6). Lancet Global Health kommissioni 2022-mi nunani tamalaani aningaasalersuariaatsimik misissuineri annertuumik ingerlataqarpoq, tassani nunat assigiinngitsut (ass. Estland aamma New Zealand) (4) assersuutitut saqqummiunneqarlutik. Pingaarnertut ingerlatsivimmi namminersortut-pisortat suleqatigiinnerannut naatsorsueriaaseq eqqortoq nassariuminaappoq (4). Nunat amerlanerit akuleriimmik naatsorsueriaaseqarput, napparsimasut akiliisinnaassuseqarlutik akiliisinnaanissaasa qulakkeerneqarnissaat siunertarlugu, ilutigitillugulu namminersortutut ingerlatsisut kajumissuseqaannarnissaat attatiinnarniarsarlugu. Nakorsiartarfiit namminersortunit ingerlanneqartut isertitaat nalinginnaasumik suliaq ataaseq malillugu akissarsinermik tunngaveqartarpoq. Aaqqissuussani amerlasuuni ajorunnaarsitsiniarluni sullissinerni akissarsiasat qaffasinnerusumik aalajangersarneqarput, tamannalu pitsaaliuineri sanilliullugu katsorsaanerup pingaarnertut ingerlatsivimmi pilersitsinnaalluni. Tamanna nakorsat napparsimasunik sapinngisamik amerlanerpaanik takusaqaarnissaminnik qitiutitsinissaannut tapertaasinnaavoq, katsorsaanerullu pitsaassusianut pitsaanngitsumik tamanna sunniuteqarsinnaalluni. Taamaattumik nunat arlalialunnguit assersuutigalugu utoqqarnik katsorsaanerimik, imaluunniit pitsaassutsip pitsaasuunera tunngavigalugu nalinginnaasumut tapiliullugu bonusisitsisarluunni akissarsitseriaatsinik immikkut ittunik atuutilersitsisimapput (Tuluttut: pay for performance). Kingullertut

taaneqartumi nakorsat namminersortutut ingerlatsisut ass. pitsaaliuilluni sullissinernik arlaqarnerusunik neqerooruteqarsinnaanissaat siunertarineqarpoq (4, 7). Tamatumali sunniutaa assortuussutaavoq.

Pingaarnertut ingerlatsivimmi pisortat-namminersortut suleqatigiinnerisa iluatsilluarnissaanut isumaqatigiissut suleqatigiinnit qanoq paasineqarnerisigut apeqquutaavoq (8). Tassa imaappoq, suleqatigiinnerup naleqassusia qanoq takusinnaatigineraat, politikikkut anguniakkanut naleqqussarsinnaassusiat, aamma suliaasaqarfiit akisussaaffigisatigut pisortani suleqatigisap naatsorsuutigisaatut ittuusariaqanngitsumik namminneq iliuuserusunnerusamissut qanoq aaqqiissuteqarfigerusunnera (8).

3.2 Nunani allani misilittakkat

Nakorsatut namminersortutut ingerlatsineq pillugu nunani tamalaani inunnit qitiusumik inissisimasunit naleqquttunit, aamma allaaserisat pissarsiarineqarsinnaasut tunngavigalugit misilittakkat katersorpavut. Tulliuttumi nunani avannarlarni nakorsaqaarnikkut nalinginnaasumik katsorsaanerup iluani nakorsatut ingerlatsineq (9) aamma taakku (namminersortutunngorsaallutik) aaqqiissusseqqinniarsarinerat, nassuiaammi periarfissanut tunuliaqutaasut, nassuiaarneqarput.

WHO-mi nunanut mikisunut suliniutit

WHO-mi nunanut mikisunut suliniutit (6, 10) tassaavoq europami nunat aqqanillit 2 millioninik imaluunniit ikinnerusunik innuttaasullit attaveqarfiat: Andorra, Cypren, Estland, Island, Letland, Luxemburg, Malta, Monaco, Montenegro, San Marino aamma Slovenien. Suliniut 2014-imi aallartinneqarpoq, aammalu peqqinnissamut tunngasutigut pisariaqartitanut aamma unammilligassanut aaqqiissutissanik nunat peqatigiillutik nassaarniarsinnaanissaannik periarfissaqalersitsilluni. Kalaallit Nunaata aamma WHO-p akornanni *Memorandum of Understanding-imik* (peqatigiilluni anguniakkamut tunngavissamik) isumaqatigiissuteqarneq suliniummi suliarineqartut ilaannik Kalaallit Nunaata atuisinnaanerani periarfissaqalersitsivoq.

Suliniummik atuisinnaaneq Kalaallit Nunaata maannanut pingaarnertut assersuutigalugu peqqinnissaqarfimmi aaqqiissuusaanikkut aqutsinernik pikkorissartitsinernut imaluunniit isumasioqatigiissitsinernut, nunani mikinerusuni immikkut atuuttunut tunngasunik sammisaqarfiusunut, peqataanermigut atorsimavaa. Suliniummili politikikkut oqallinnerit aamma ataatsimiinnerit Kalaallit Nunaata, pisortatigoortumik ilaasortaannginnini pissutigalugu, peqataaffigisinnaanngilai. Peqqissutsimik Naalakkersuisoqarfimmili sulisup ataatsip eqqaavaa, Kalaallit Nunaata unammilligassaasa ilai suliniummi oqaluuserisassatut ilanngunneqarsinnaasuupata soqutiginarlunilu pissarsiffiussagaluartoq. Suliniummi nunanik sanilliunnissap naleqqussusia killeqarsinnaavoq, peqqinnissakkut suliaasaqarfiup iluani periutsit, nunat sumiiffii aamma attaveqaasersuutit assigiinngimmata.

Islandi

Islandimi innuttaasut 400.000-t missaannik amerlassuseqarput (11). Islandimi nalinginnaasumik katsorsaanerup iluani nakorsatut ingerlatsineq pisortat peqqinnissakkut suliaasaqarfimmik ingerlatsineranut akuleriissillugu ingerlanneqarpoq, aammalu pingaarnertut pisortat peqqinnissakkut sullissivinnik ingerlataannit *heilsgæsla*-mik taaneqartut aqutigalugit aaqqiissuusaallutik. Peqqinnissakkut sullissiviit pisortanit aningaasalersorneqarlutillu naalagaaffimmit pigineqarput, aammalu nakorsatut sulisunik, peqqissaasunik, ernusissioortunik aamma peqqinnissamut tunngasutigut sulialinnit allanik inuttalersugaallutik (12). Napparsimasut sumiiffimmi peqqinnissakkut sullissivimmut automatiskimik attuumassuteqartarput, kisiannili sullissivimmik atukkaminik taarsiinissaminik periarfissaqarlutik. Nakorsatut sulisut amerlanersaat pisortani atorfeqarput, kisianni nunap sinneranut sanilliullugu illoqarfiit pingaarnersaata Reykjavík nalaani nakorsat amerlanerit namminersortutut nakorsatut ingerlatsisuupput. Nakorsat namminersortutut ingerlatsisut

pisortat ingerlatsiviisa avataatigut sulipput, aamma nammeneq akiliuteqarnikkut imaluunniit inuttut ataasiakkaatut peqqinnissakkut sillimmassiisutit aqutugalugit akiliinikkut peqqinnissakkut sullississutininik neqeroorteqarlutik.

Islandimi peqqinnissakkut suliaasaqarfiup iluani aqqissuussaannikkut sulianik 2011-meersunik misissueqqissaarnermi (13), peqqinnissakkut suliaasaqarfiup iluani piffissap sivikinnerusup iluani ileqqaarneqarsinnaasunik nassaarnissamik, kiisalu siunissamut isigisumik aqqissuusseqqinnissamik siunertaqartumi nassuiarneqarpoq Islandimi nakorsatut ingerlatsisut ataqatigiissaarisutut inissisimangitsut. Innuttaasut ingerlatsivimmi pingaarnertut tulliani katsorsarneqarnissamik toqqaannaartumik (namminersortutut ingerlatsisut immikkut ilisimasallit ilanngullugit) periarfissaqarput. Ingerlatsivimmi pingaarnertut tulliani katsorsarneqarnissaq nakorsamut katsorsaanikkut nalinginnaasumik sulialimmut sanilliullugu ajornannginneruvoq. Tamanna ima isumaqarpoq, immikkut ilisimasalinnit katsorsaanerit ilaannik atuivallaarnermik tamanna kinguneqartoq (13). Misissueqqissaarneq siusinnerusukkut taaneqartoq tunngavigalugu aqqiissut 2017-imi annikitsumik aqqissuuteqqinneqarpoq, tamanna ilaatigut nakorsat akissarsinneqartarnerisa allanngortinneqarneranik, aamma nakorsat amerlanerusut namminersortutut ingerlatsilerannik kinguneqarluni (14).

Danmarki

Danskit peqqinnissaqarfianni nalinginnaasumik katsorsaanerup iluani nakorsatut ingerlatsineq qitiusumik ilaavoq, aammalu innuttaasut peqqinnissakkut sullississutininik pissarsinissaannut pingaarnertut isaaviulluni. Aaqqissuussineq qitiusumit siammarterinerujartuinnarnermik, aamma pisortat ingerlatsiviisa aamma namminersortutut suliffiutillit akornanni suleqatigiinnermik ilisarnaateqarpoq. Danmarki nunap immikkoortuinut tallimanut agguataarneqarpoq, nalinginnaasumik katsorsaanerup iluani ingerlatsinerimi pilersaarusiornissamik aamma isumalluutininik aqqissuussamik aqutsinissamik pingaarnertut akisussaasuusunik. Nunap immikkoortui sulinissamut pilersaarutininik suliaqartarput, taakku nakorsaarnissamik pisariaqartitsinermik aalajangersaanermik aamma suleriaatsip aqqissuusaaneranik ineriartortitsinermik suliaqartarlutik. Taakku ydernormunik³ (15), pisortanit tapiissutilimmik ingerlatsinnaanermut pisariaqartinneqartumik, tunniussinissamik aamma akisussaaffeqarput.

Danmarkimi nakorsatut sulisut pingaarnertut namminersortutut kisimiillutik- imaluunniit piginneqatigiillutik suliffiutillit aqqissuussaallutik ingerlapput. Sumiiffinni nakorsanik amigaateqarfiusuni nakorsiartarfiit pisortanit ingerlanneqartut amerlanngitsut, imaluunniit pisortanit attartortitani nakorsiartarfiit piupput, nunap immikkoortuinit neqeroortitsisoqareernerani inunnit namminersortutut ingerlatsisunit ingerlanneqartut (16).

Nalinginnaasumik katsorsaanerup iluani ingerlatsinerit pisortanit aningaasalersorneqarput, kisianni suliffeqarfittut namminersortutut ingerlanneqarlutik. Nakorsat napparsimasumut nalunaarsimasumut ataatsimut tunngaviummik akissarsiat aamma suliaqarnerit assersuutigalugu nakorsiartitsinerit, aaviinerit assigisaallu aamma akiuussutissamik kapisinerit ataasiakkaat ataqatigiissillugit akissarsisarput. Nalinginnaasumik katsorsaanerup iluani nakorsatut ingerlatsineq Praktiserende Lægers Organisationip (PLO-ip) aamma Regionernes Lønnings- og Takstnævni (RLTN-ip) akornanni isumaqatigiissuteqarnikkut malittarisassaartinneqarpoq. Isumaqatigiissummi nakorsat akilernerqartarnerannut, suliaasaannut, pissarsiarineqarsinnaassusiannut aamma peqqinnissaqarfiup sinneranik suleqateqarnertut tunngavissat aalajangersarneqarput. PLO nakorsatut sulisunut suliaasaqarfiup iluani aamma isumaqatiginninniarnertut tunngasutigut soqutigisaqatigiiffittut atuuffeqarpoq (17).

³ Ydernormu tassaavoq nakorsatut suliallip peqqinnissaqarfimmit pisortanit ingerlanneqartumit tapiissuteqarfigineqarnikkut napparsimasumik passussisinnaaneranut, aamma Praktiserendes Lægers Organisationip (PLO-ip) aamma nunap immikkoortuisa (15) akornanni isumaqatigiissut aqutugalugu passusinnermut akissarsinneqarnissaannut pisortanit akuersissut.

Peqqinnissakkut suliassaqrarfiup iluani aaqqissuusseqqinnissamut annertuumut atatillugu danskit naalakkersuisui 2025-p aasaanerani inatsisissatut missingiummik tamanut saqqummiussipput, nalinginnaasumik katsorsaanerup iluani ingerlatsinermut tunngatillugu isumaqatigiissuteqariaatsimik, nuna tamakkerlugu nakorsatut sulisut agguataarneqarnerannut aamma ingerlatsivimmut ataatsimut napparsimasut atassuteqartut amerlassusiat pillugit annertuumik allannguisoqarnissaanik siunnerfilimmik. Aaqqissuusseqqinnermut siunertarineqartoq ilaatigut tassaavoq nakorsatut suliallit 2025-p tungaanut 1.500-nik amerlineqarnissaat(18).

Nakorsatut suliallit aallaavittut napparsimasunut sullitamninnut ingerlaavartumik attaveqartarput, aammalu pitsaaliuinikkut, katsorsaannikkut peqqinnissaqrarfiup sinneranut innersuussisarnertigut pingaarutilimmik inissisimallutik. Suliassat agguataarneqarnerisa allanngortikkiartuaarneqarnissaat aamma - nuunneqarnissaat aalluneqarnerujartuinnarpoq, tunniussisinnaanikkut unammilligassat aamma isumalluutit atorluarneqarnissaasa qulakkeerneqarnissaasa sularisinnaanissaat anguniarlugu peqqissaasut aamma peqqinnissakkut suliassaqrarfiup iluani sulisut allat napparsimasunik katsorsaanermit annertunerujartuinnartumik peqataatinneqalerlutik.

Savalimmiut

Savalimmiuni innuttaasut 55.000-it missaannik amerlassuseqarput (19). Ingerlatsivik pingaarneq nakorsanik namminersortutut ingerlatsisunik, kommunimi nakorsatut ilisimaneqartunik, ilaqarpoq, taakku pisortat peqqinnissakkut sillimmassissutaannit atorfeqartinneqarlutik (20). Savalimmiuni nakorsatut suliallit sygekasseqarallarnaniilli piusimapput, tassa imaappoq pisortat peqqinnissakkut sillimmasiissutaata massakkut atuuttup atuutilersinneqarnera sioqullugu (21). Pingaarnertut – aamma pingaarnerup tulliatut ingerlatsivik ataatsimoorussamik napparsimasunut nalunaarsuiffeqarput. Kalaallit Nunaat assigalugu innuttaasut akiliuteqarnatik nakorsatut sulialimmut attaveqarsinnaapput.

Nuna tamakkerlugu napparsimasunut sillimmasiisarfik, attaveqarfigisimasarput, Heilsutrygd (22) malillugu kommunini nakorsanut isumaqatigiissut danskit isumaqatigiissutaata assigilluinnangajappaa, taamaattoq arlalitsigut naleqqussarneqarsimalluni. Nakorsatut sulineq suliat malillugit akissarsisisarnertut aqqissuussaavoq, aamma Danmarkimi akissarsitsisarnermut najoqqutaq assigalugu nakorsat innuttaasunut sullissinertik malillugu naatsorsuusiortarlutik. Tamatuma saniatigut tunngaviummik annertussusilimmik akissarsisarput, nakorsaqrarfiit immikkoortut ataasiakkaarlugit aalajangersarneqartartumik (23). Tunngaviummik annertussusilimmik akissarsiaq Danmarkimit appasinneruvoq, kisianni nakorsat savalimmiormiut danskinut sanilliullutik suliffeqarfimmik pilersitsinermut, nakorsiartitsinermut aamma pequtinut akiliuteqassanngillat. Nakorsat savalimmiormiut Savalimmiut hjemmestyre-annit atorfeqartinneqartarput, taamaalillutillu danskit aaqqissuussaanerannit allaanerussuteqarlutik, tassani nakorsatut suliallit namminersortutut inuussutissarsiutilittut pisortat napparsimasunut sillimmaserneqarnerat aqutugalugu isumaqatigiissuteqarlutik. Danmarkimisut savalimmiuni kommunini nakorsat sulisutik namminneq akilertussaavaat.

Nakorsatut suliallip aamma napparsimasunut sillimmasiisarfiup akornanni pissutsit sullississutit akilerneqarnissaannut taamaallaat tunngassuteqarput, pitsaassutsimik nakkutilliineq pineqarnani (21). Taamaattumik pingaarnertut ingerlatsivimmi nakorsat ataatsimoorussamik aqutsisoqanngillat, aammalu namminersortorujussuullutik sulisarlutik. Nakorsap aamma ilisimatusartup Pál Weihe-p tikkuarpaa, pitsaassutsimik nakkutilliineq pingaarnertut ingerlatsivimmi unammilligassaasoq. Nakorsiartarfinni piumasaqaatit minnerpaaffissaat eqqortinneqartarput, kisianni kommunini nakorsat ilinniaqqinnissartik malinnaatittarneraat nakkutigineqarneq ajorpoq. Unammilligassaq alla, Weihe-p tikkuagaa, tassaavoq ingerlatsiviup pingaarnerup tulliaata suliassai ingerlatsivimmut pingaarnermut annertunerujartuinnartumik nuunneqariartortut.

Savalimmiuni kommunini nakorsat aalajangersimasumik atorfillit 2022-mi 18-iupput, naak sulisut amerlassusissaattut akuerisat 34-ugaluartut. Kommunini nakorsanik amigaateqarneq avinngarusimasuni kisimi ajornartorsiutigineqanngilaq, aammali illoqarfiit pingaarnersaanni Tórshavnimi (21) malugineqarluni.

Naak nakorsat kommunimi nakorsatut qinnuteqarnissaminnut aningaasaqarnikkut annertunerusumik nalorninartorsiorfiunaviangikkaluartoq atorfik nakorsanit inuusunnerusunit pilerigineqanngilaq. Tamanna ilaatigut atorfiup allaffissornikkut akisussaaffimmik malunnaatilimmik nassataqarneranik, aamma nalunaaquttap akunnerisa suliffiusut amerlanerunerannik pissuteqarsinnaavoq, tamannalu ilaqutariittut inuunermut aamma sulinerup aallartinnerani inissilluarnissamut katugutitissallugu ajornakusoorsinnaalluni.

Nakorsatut suliallit saniatigut isigalerisut, pillorissaasut, tarnip pissusiinik ilisimasallit aamma kigutilerisut namminersortutut ingerlatsisut aamma piupput (20).

Ålandip qeqertai

Ålandip qeqertaani innuttaasut 31.000-t missaannik amerlassuseqarput (24) taakkulu peqqinnissakkut sullissivinnit marlunnit kiffartuunneqarput, ilaatigut nalinginnaasumik katsorsaanerup iluani immikkut ilisimasalinnik sulisoqarlutik. Nalinginnaasumik katsorsaanerup iluani nakorsanut atorfiit 2020-mi 15-iupput, taakkunanga qulingiluat piffissaq tamakkerlugu sulisuullutik, aamma atorfiit arfinillit taartaasunit inuttaqartinneqarlutik (25). Atuisutut ilaannakortumik akiliisitsisoqartarpoq, napparsimasup isertitai tunngavigalugit aalajangerneqartartumik (26). Illoqarfiit pingaarnersaanni Mariehamnimi, 11.000-t missaannik amerlassusilinnik innuttalimmi, napparsimmaveqarpoq.

Sverige

Sverige-p 1970-ikkunni pingaarnertut peqqinnissakkut sullissinermut periusertik eqquppaat, nakorsiartarfiit pisortanit pigineqartut (svenskit: hälsovårdcentraler) peqqinnissaqarfimmi tunngaviullutik. Svenskit nakorsiartarfiat nalinginnaasumik katsorsaanerup iluani nakorsatut sulisunik sisamanik kiisalu peqqissaasunik sulisoqartarput, katsorsagassanik pingaarnersiunermik, timimik sungiusaasunik, pillorissaasunik, isumaginninnikkut siunnersortinik aamma astmamut aamma anigorneqarsinnaanngitsumik pualluummik (KOL-imik) suliaasat iluini akisussaasunik peqqissaasunik immikkut ilisimasalinnik sulisoqartarlutik. Amtini pingaarnertut ingerlatsivimmi aaqqissuusseqqinnerit tulleriaat toqqaanissamut periarfissanik aamma namminersortunngorsaanernik kinguneqarput (svensk: lenene) (27, 28). Aaqqissuusseqqinneri pingaarnarpaatut siunertarineqartoq tassaasimavoq pingaarnertut ingerlatsiviup aamma innuttaasut nakorsamik aamma napparsimmavimmik namminneq toqqaanissaminut periarfissaasa nakussassarneqarnissaat. Sumiiffinni suliniutit taakku isumassarsiorfigalugit svenskit naalakkersuisui inatsimmik 2010-mi akuersissuteqarput, namminersortutut ingerlatsisut peqqinnissakkut sullissivinnik pisortanit aningaasalersorneqartunik pilersitsisinnaanerat periarfissaqalersinneqarluni. Tamatuma kingorna namminersortutut ingerlatsisut ingerlatsinissaannik aammaassinissaq nunap immikkoortuinut (amtinut) tamanut atuuttussanngortitaavoq, tamatumalu kingunerisaanik peqqinnissakkut sullissiviit namminersortututut ingerlatsisunit ingerlanneqartut amerleriaateqangaatsiarput, pingaartumik illoqarfinni anginerusuni. Peqqinnissakkut sullissiviit pisortanit aningaasalersorneqarlutik namminersortutut ingerlatsisunit ingerlanneqartut amerlassusiat 2007-imi 26%-iniit 2022-mi 46%-inut qaffariaateqarput. Stockholmip nalaani peqqinnissakkut sullissiviit 70%-ingajaat namminersortutut ingerlatsisunit ingerlanneqarput, Sverige-p avannaani- aamma qeqqani sumiiffinni mikinerusuni 10%-it missaanniillutik (29). Sverige-p avannaani- aamma qeqqani peqqinnissakkut sullissiviit namminersortutut ingerlatsisunit ingerlanneqartut amerlassusiat appasinneruvoq, sumiiffinni innuttaasut ikinnerunerat, nunap inissisimanerata unammilligassaqaqarfiunera aamma namminersortutut ingerlatsisunut aningaasaqarnikkut iluanaarutaanissaata annikinnerunera pissutigalugit. (30).

Sverige-mi peqqinnissakkut sullissiviit affaat ullumikkut namminersortututut ingerlatseqatigiiffiit tallimat ataanni ataatsimoorput. Ukiumoortumik annerpaaffissalikkamik atuisunut akiliisitsisoqartarpoq, amtii akornanni allanngorarluni, aamma amerlasuutigut svenskit aningaasanngorlugu 1.000-t aamma 1.500-t akornanniittarluni.

Finnmarken (Norge)

Norgemi Finnmarkenimi innuttaasut 75.000-t missaannik amerlassuseqarput, nakorsanit namminersortutut ingerlatsisunit (norskisut: fastleger) 100-nit kiffartuunneqarlutik. Nakorsat 80%-it missaanniittut namminersortutut ingerlatsisuupput, 20%-it kommunini atorfeqarlutik. Kisitsit kingullertut taaneqartoq qaffakkiartorpoq. Nakorsat Hammersfestimi aamma Kirkenessimi napparsimmavinnik taakkuninnga marlunnik suleqateqarput. Sulisussarsiniartarneq ingerlaavartumik unammilligassaqrarfiuvoq. Norgemi, aamma taamaalilluni Finnmarkenimi nakorsatut sulisunik atuinermi atuisunut annertunerpaaffissalikkamik akiliisitsisoqartarpoq.

Tamatuma saniatigut Norgep avannaanni *Samisk nasjonal kompetansetjeneste – psykisk helsevern og rus-
imik* (SANKS) *Finnmarkssykehuset*-ip ataani pilersitsisoqarnikuuvoq. SANKS tassaavoq peqqinnissakkut suliassaqrarfiup iluani immikkut ilisimasaqrarfiulluni sullissivik, innuttaasunut saaminut eqqarsartaatsikkut peqqissutsip aamma atornerluinerup iluani sukumiisumik misissuinissamik aamma katsorsaanissamik neqerooruteqarfiusoq. Tamatuma saniatigut SANKS innuttaasunut saaminut nuna tamakkerlugu piginnaangorsaaqqinnermik sullissivittut atuuffeqarpoq. (31). SANKS Norgemi, kiisalu Sverigemi aamma Finlandimi innuttaasut saamit kulturikkut naleqquttumik katsorsarneqarnissamik neqeroorfigineqarnissaannut tapertaavoq.

Amerikami Avannarlermi nunat immikkoortui issittoqarfiit

Nunani issittoqarfinni allani peqqinnissakkut sullissinnermi aaqqissuussaaneerit nunami nuna tamakkerlugu aaqqissuussinernit tunngaveqarput, kisianni suleqatigiiffeqarpoq, imaluunniit suliffeqarfeqarpoq nunap inoqqaavisa pisariaqartitaannik aamma kulturiannik immikkut aallussiffiusunik. Nalunaarusiami *Kalaallit Nunaanni peqqinnissaqarfik atuisut isaannit isigalugu* nunani issittoqarfiusuni peqqinnissakkut aaqqissuussaaneerit immikkoortui nassuiarneqarput (32). Tamatuma saniatigut nunani issittoqarfini peqqinnissakkut aaqqissuussaaneerit pillugit International Journal af Circumpolar Health-imi 2012-imi immikkut saqqummiussisoqarpoq, immikkut saqqummiussaq taaguuteqarluni *A Comparative Review of Circumpolar Health Systems* (33). Canadamut tunngatillugu allaaserisat nunap immikkoortuinut pingasunut taaneqartunut tunngasut kisimik nassaarineqarsinnaasimapput.

Alaska

USA nuna tamakkerlugu peqqinnissakkut sullississutininik ataatsimoortunik soqanngilaq, kisianni pisortanit namminersortuniillu aningaasalersorneqartut assigiinngitsut peqqinnissakkut sullississutit pisortanit aamma namminersortutut ingerlatsisunit tapersersorneqartut (34) ingerlanneqarput. Amerikami aaqqissuussaaneq annertunerusumik inuttut nammineq peqqinnissakkut sillimmasiissuteqarnermik tunngaveqarpoq, pingaartumik sulisitsisut aqutigalugit, aamma innuttaasut 64 %-iisa missaanniittut aaqqissuussinermik taassuminnga atuisuullutik. Namminersortutut aaqqissuussaaneerit akiliisartunut sillimmasiisarfii, sulisitsisut aamma inuit ataasiakkaat ilaapput, ingerlatsisut nalinginnaasumik niuernerpalaartumik, imaluunniit ilaannakortumik niuernerpalaartumik, soorlu namminersortutut nakorsatut ingerlatsisut, napparsimmaviit aamma nakorsiartarfiit ingerlatsisuusarlutik– aningaasatigut iluanaaruteqarnissamik siunertaqanngitsut aamma aningaasatigut iluanaaruteqarnissamik siunertallit.

Alaskami illoqarfiit anginerit pingasut avataanni pingaarnertut ingerlatsiviup annerpaartaa naalagaaffiit ataatsimooqatigut aqutigalugu toqqakkamit *Community Health Clinics*-imit (CHCs) tunniunneqartarpoq, USA-mi nunap immikkoortuini allani aamma atorfeqartoq. Alaskami nakorsiartarfiit taakku ilaat suliniaqatigiiffinnit nunap inoqqaavinit ingerlanneqartunit pigineqarlutillu ingerlanneqarput, allat namminersortutut ingerlatsisutut aningaasatigut iluanaaruteqarnissamik siunertaqanngitsumik ingerlasuullutik. CHC-it aamma illoqarfiit eqqaanni piupput, taakku isertitakitsunik aamma inunnik sillimmaserneqanngitsunik sullissisuullutik. Nakorsiartarfiit naalagaaffinnit ataatsimooqatigiinnit tapiiffigineqartarput (34). Alaskami peqqinnissakkut sullissisunik sulisussarsiniarneq ajornartorsiutaasimavoq.

Peqqissaasunik amigaateqarneq 2000-ikkut aallartinneranni ima ilungersunartigisimavoq ilinniarnermut aningaasartuutit aamma naalagaaffiup tapiissutigisartagaasa 11 milioni dollarsit saniatigut peqqinnissaqarfimmi namminersortutut suliallit ilinniartitsinikkut tunniussaqaarsinnaassutsip annertuneqarnissaanut 5 milioni dollarsit missaannik tapersiisimallutik (34).

Alaskami innuttaasut suliffitsik, inuiaassusertik, sakkutuujunertik aamma inooqataanikkut aningaasaqarnikkullu inissisimanertik apeqqutaatillugu peqqinnissakkut sullissinermi aaqjissuutitik atuisinnaanatik, ataatsimik imaluunniit arlalilinnik atuisinnaallutik inissisimasinnaapput. Naalagaaffinni ataatsimooqatigiinni naalakkarsuisut annertuumik atuuffeqarput, pingaartumik nunat inoqqaavinut, sakkutooqarnikkut sulisunut, utoqqarnut aamma isertitakitsunut suliniutit aqutugalugit. Allat nammineerluni sillimmasersimanikkut, sulisitsisoq aqutugalugu imaluunniit inuttut ataasiakkaatut, sullinneqartarput, aamma inuit sillimmaserneqarsimasut aningaasartuutit ilaangaatsiaannik nammineq akiliuteqarnerisigut aamma sillimasiinermut akiliuteqarnerisigut nalinginnaasumik pisarluni. (34)

Alaskami naalagaaffinnit ataatsimooqatigiinnit aningaasalersorneqartoq Indian Health Service (IHS) Alaska Nativesinut, tassunga ilanngullugit Iñupiat aamma Yupik, peqqinnissakkut sullissinermi aningaasalersuinikkut pingaarnertut inissisimavoq (35). Alaska Nativesinut peqqinnissakkut sullissinerit tamarmik 1998-imiilli Alaska Native-suliniaqatigiiffinnit tunniunneqartarput. Suliniaqatigiiffiit ilaat ataaseq tassaavoq South Central Foundation, *The Nuka System of Care*-mik pilersitsisimasooq (36). Innuttaasut peqqinnissakkut sullississutitik, Gottlieb (36) malillugu, sivisuumik utaqqinermik, sulisunik aamma katsorsaanermik aalaakkaasuunngitsunit, timikkut aamma eqqarsartaatsikkut peqqinnissakkut sullissinernit immikkoortitamik suliarineqartunit aamma peqqinnissamut tunngatillugu kisitsisitigut takussutissanit ernumanartunit sunnersimaneqartunit siusinnerusukkut sullinneqartarsimapput. Peqqinnissaqarfik maanna innuttaasunit kiffartuussaminut pigineqalermat sullissineq naleqqunerulerlunilu innuttaasut pisariaqartitaat malillugu ineriartorpoq. Aaqjiissummik nalilersuineq aamma pitsanngorsaaneq innuttaasut qisuariaataat aamma eqeersimaarlutik isummersortarnerat aqutugalugit pisarpoq. Nuka System of Care-mut aningaasalersueriaaseq annertooujussuuvooq. Atuisut piginneqataasutut nalunaarsorneqartartut naalagaaffiit ataatsimooqatigiit aamma naalagaaffiup aningaasalersuina akuleriissillugit, nammineq sillimmasersimaneq aamma atuisutut akilersuineq aqutugalugit akiliisarput (37).

Canadap avannarpasinnerusortaani nunap immikkoortui

Canadap avannarpasinnerusortaani nunap immikkoortui pingasut Yukon, Northwest Territories aamma Nunavut tamarmik immikkut peqqinnissakkut aamma isumaginninnikkut sullississutinut ministereqarfeqarput, peqqinnissakkut sullississutitik aqutsinissamik akisussaasuusunik, tassunga ilanngullugit napparsimmaviup-aamma pingaarnertut ingerlatsiviup sullissineri, Canada Health Actip ataani *insured services*-itut nassuiarneqartumik, aamma Medicare-tut ilisimaneqartumik (38). Nunap immikkoortuini peqqinnissakkut suliaasaqarfiup suliaasaqarfiup iluani ministerit nunap immikkoortuini inatsisiliortut aqutugalugit innuttaasunut, aamma inatsisip tunngaviisa tallimat; pisortat allaffissornikkut aqutsinerata, kikkunnit tamanit atuisoqarsinnaanerata, pissarsiarineqarsinnaanerata, eqaatsumik ingerlasinnaanissaata aamma annertuumik suliaqarfiusinnaanerata eqqortinneqarnissaannut naalagaaffinnut ataatsimooqatigiinnut akisussaaffeqarput. Sullississutit taakku nunap immikkoortuini innuttaasunut tamanut tunniunneqarnerminni akeqassangillat. Peqqinnissakkut sullississutit pisortanit ingerlanneqartut naalagaaffinni ataatsimooqatigiinni naalakkarsuisut suleqatigalugit aquunneqarput (38, 39).

Canadap avannaani peqqinnissakkut sullississutit nunap sinneranut sanilliullugu innuttaasumut ataatsimut agguaqatigiissillugu akisunerungaatsiarpoq, Nunavut-mi akisunerpaajulluni. Yukonimi aamma Northwest Territoriesimi peqqinnissakkut suliaasaqarfiup iluani namminersortutut ingerlatsisunit sullinneqarnermut aningaasartuutit innuttaasumut ataatsimut agguaqatigiissillugu nunap sinneranut qanittumik inissisimasooq Nunavut-mi appasinnerujussuuvooq, pingaarnertut peqqinnissakkut sullissisunit namminersortutut ingerlatsisunit sullinneqarnissamut periarfissat killeqarnerat pissutigalugu (35, 38). Peqqinnissakkut sullississutit pingaarnertut nakorsiartarfinnit sumiiffimmit aallaavilinnit tunniunneqartarput. Inuiaqatigiinni mikinerusuni aamma avinngarusimanerusuni peqqissaasunit annertusisamik piginnaasaqarfilinnit

peqqinnissakkut sullissineq pingaarneq nalinginnaasumik ingerlanneqartarpoq, ilaqutariinnut nakorsat illoqarfinni anginerusuni aamma nunap immikkoortuini sullissivinni qitiusumik suliaqartuullutik (38).

Nunap immikkoortui tamarmik ilinniarfeqarput, peqqinnissakkut suliaasaqarfiup iluani ilinniartitaanernik assigiinngitsunik neqerooruteqarfiusunik. Ilinniartitaanerit taakku canadami provinsini universitetinut amerlasuutigut ataqatigiissinneqarput, aammalu universitetimi ilinniarfissanut isernissamut periarfissaqalersitsisarlutik. Nunap immikkoortuini avannarpasinnerusuni nakorsanngornianut fakulteteqanngilaq, kisianni provinsini universitetit ilaat nakorsanngorsanngornianut aamma nakorsanut ilinniaqqittunut avannarpasinnerusuni nakorsiartarfinniinnissamik neqerooruteqarput. Nappaatinik pitsaaliuineq, aamma kulturikkut naleqquttumik katsorsaanissaq nakussassarniarlugit suleqatigiiaatut tunngavilimmik periuseqarneq aamma peqqinnissakkut suliniutit nunap inoqqaavinut siunnerfillit atuutilersinneqarsimapput (38).

4. Kalaallit Nunaanni Peqqinnissaqarfimmi ingerlatsivik pingaarneq

Kalaallit Nunaanni Peqqinnissaqarfimmut peqqinnissamut tunngasut pillugit inatsiseqanngilaq, kisianni Peqqinnissaqarfiup sullissineri il.il. pillugit Inatsisartut peqqussutaanni 1997-imeersumi (40) peqqinnissaqarfiup suliaassaa nassuiarneqarpoq tassaasoq, innuttaasut peqqissusiisa siuarsarneqarnissaat, nappaatinik pitsaaliuinissaq kiisalu inuit nappaatillit misissorlugillu, katsorsarlugillu paaqqutarinissaat. Sumiluunniit najugaqaraluaanni peqqinnissaqarfik nalogiimmik sullissinissaminik anguniagaqassaaq.

Peqqissutsimut tunngatillugu isumaqatigiissut 2023-meersoq peqqissaasoqarfinnik, peqqissaavinnik aamma nunap immikkoortuini qitiusumik napparsimmaviit nakusassarneqarnissaannik pitsaannerusumik katsorsaasinnaanissaannik, aammalu misissortinnissamut- aamma katsorsartinnissamut periarfissanut sumi najugaqarnerup sunniuteqannginnissaata qulakkeerinninnissaanik siunertaqarpoq.

Peqqissutsimut tunngatillugu isumaqatigiissut 2023-meersoq, kiisalu peqqinnissakkut suliaasaqarfiup iluani sullissinermi namminersortutut ingerlatsineq Nuummi piosoq ([immikkoortoq 4.2](#)) tikkuussivoq, peqqinnissakkut suliaasaqarfiup iluani namminersortutut suliaqarnermik pilersitsinissaq tunngaviusumik akornutissartaqanngitsoq, aamma nalinginnaasumik katsorsaannerup iluani nakorsatut ingerlatsisunut. Taamaattorli tamatumunnga tunngavissanik pilersitsisoqarnissaa pisariaqartinneqarpoq, assersuutigalugu namminersortutut ingerlatsisup aamma Dronning Ingridip Peqqissaaviata (DIS-ip) aamma Dronning Ingridip Napparsimmavissuata (DIH-ip) akornanni suleqatigiinnermut, soorluttaaq aningaasalersuinnermut tunngatillugu apeqqut isumannaarneqassasoq. Nassuiaammi politikkikkut/isummat tunngaviisigut avissaaqqutit isiginiarneqanngillat.

4.1 Kalaallit Nunaanni nalinginnaasumik katsorsaannerup iluani ikiorneqarnissamik neqeroorutit

Illoqarfiit pingaarnersaanni Nuummi DIS-i aamma Inuunerissaavik Steno Kalaallit Nunaat (SDCG) nalinginnaasumik katsorsaannerup iluani ikiuinissamik neqerooruteqarnermik suliaqartuupput, takussutissiaq 1-i takuuk. Sumiiffinni napparsimmavilinni napparsimmaviup sumiiffimmi nalinginnaasumik katsorsaannerup iluani ikiuinissamik neqerooruteqarneq ingerlattarpaa, nunap immikkoortuani qitiusumik napparsimmavimmit, aamma sumiiffinni mikinerusuni peqqissaasoqarfinnit ataqatigiissarneqartumik. DIS-imi, SDCG-imi aamma napparsimmavinni peqqinnissakkut sullississutinik atuisinnaaneq innuttaasumut akeqanngilaq. Nakorsatut namminersortutut ingerlatsisoqartarnera nunami ileqqorineqarnikuunngilaq.

Nakorsaatit napparsimmavimmit tunniunneqartarput, aammalu Dronning Ingridip Napparsimmavissuani (DIH-imi) Nunatta Nakorsaataasivianit pingaarnertut aqunneqarluni. Nakorsaatinik avataaniit tikisitsisarneq Nunatta Nakorsaataasiviata isumagisarivaa. Nuna tamakkerlugu nakorsaatit assigiinngitsut tunngaviusumik pigineqartussat Nakorsaatit pillugit ataatsimiititaliamit aalajangersarneqartarput, aammalu ukiumoortumik tamanut saqqummiunneqartarlutik. Nakorsaatit atuisumut akeqanngillat. Nakorsaatit assigiinngitsut 2022-mi aamma 2023-mi 633-upput. Nunap immikkoortuini qitiusumik napparsimmavinni aamma peqqissaavinni nakorsaatit tunngaviusumik pigineqartussat, nakorsaatinik allanik amerlanngitsunik ilallit,

pissarsiarineqarsinnaapput. Nunatta Nakorsaataasiviani Nuummiittumi nakorsaatit immikkoortut 1.350-it pigineqarput, tassani nakorsaatit immikkut ittut amerlanerusut DIH-imi immikkut ittumik sulialinnut pissarsiarineqarsinnaammata, soorlu HIV-imi, kræftimik, tuberkulosemik, tarnikkut nappaatinik aamma isikkut nappaatinik katsorsaanernut, kiisalu nakorsiartarfinni, pilaasarfinni il.il. immikkut ittumik suliallit ulluinnarni ingerlatsineranni atugassat. Nuna tamakkerlugu innuttaasut 350-it missaannik amerlassusillit immikkut ittumik nakorsaatinik pissarsisarput, immikkut ittumik sulialinnit akuerineqarnikkut taamaallaat pissarsiarineqarsinnaasunik (41).

Nuummi nakorsatut namminersortutut ingerlatsinissamut ilutsit periarfissaasinnaasut nassuiarsinnaajumallugit aamma nalilersorsinnaajumallugit pisortanit neqeroorutit piusut erseqqissumik paasilluarsimanissaat pingaaruteqarpoq, tassunga ilanngullugit DIS-i aamma SDCG-i.

Dronning Ingridip Peqqissaavia (DIS)

Online-kkut attaveqaammi *doktor.gl*-imi Dronning Ingridip Peqqissaaviani kiffartuussiissutit aamma ammasarfiit takuneqarsinnaapput, takussutissiaq 1-i takuuk.

DIS-imi sulisut 2025-p aallartinnerani amerlassusissaat ukuupput:

- 9 nalinginnaasumik katsorsaanerup iluani suliaasanik immikkut ilisimasallit, aamma tamakkiisumik atorfik ataaseq sivikitsumik atorfilinnit inuttaqartinneqartoq. Maannakkumut nakorsat immikkut ilisimasallit allat sisamat 2025-p ingerlanerani aalajangersimasumik atorfinittussatut isumaqatigiissuteqarfigineqarput;
- 15 nakorsat inuusunnerusut ilinniarnermut atatillugu atorfinni sulisut;
- 10 peqqissaasut aalajangersimasumik aamma arfineq-marluk sivikitsumik atorfilittut sulisut;
- 6 nakorsanngorniat, oqarasuaatikkut saaffiginnittunut ikiortaasartut;
- 6 sundhedsassistentit;
- 5 allatseqarfimmi, saaffiginnittarfimmi aamma oqalutsitut atorfillit.

Sulisut pinasuartumik nakorsiartarfimmi suliaasat aamma suliarisarpaat.

DIS-imi nakorsiartitseriaaserineqartoq tassaavoq reservelæge-t⁴ aamma peqqissaasut napparsimasunik siullertut attaveqartuusarnerat. Nakorsat immikkut ilisimasallit ilitsersuillutillu siunnersuisarput, kiisalu pisariaqartitsisoqartillugu napparsimasunik misissuisarlutik (42).

⁴ Reservelæge tassaavoq nakorsaq nakorsanngorniarluni ilinniarnerninik naammassinninnermi kingorna ilinniaqqittoq, kisianni immikkut ilisimasallittut suli nakorsanngunngitsaq.

Takussutissiaq 1. Nuummi Dronning Ingridip Peqqissaaviani aamma Inuunerissaavik Steno Kalaallit Nunaanni sullississutit aamma ammasarfiit (Paasisaqrarfik: doktor.gl).

Doktor.gl-mut tikilluarit

Una Nuummi innuttaasunut neqeroorutaavoq Dronning Ingridip Peqqissaavianniit / Una Inuunerissaavik Steno Kalaallit Nunaata, Kalaallit Nunaanni innuttaasunut tamanut neqeroorutingaa.

Saaffiginnissut

INGERLAQSIGIT

Illoqarfiit postar- a allaguk

Nakorsap akissutaa takuuk

Group: Nuummi Innersuussinnermut akissutaaq

AKISSUT AAJUK.

Nuummi nukinginnartoorneq/skade stue

Ambulance-mut attaveqaat 344
112 atorineqassaaq ajutoornermut aamma toqussutaasinnaasumik napparsimasoqarpat.
Skadestue 34 44 00

Nuummi nakorsamut oqarasuartaatikkut attaveqaat

Akeqanngittumik attaveqaatitigut misissortinnissamut piffissanillu inniminniineq 80 11 11.
Attaveqaat ammasarpoq: 08.15 - 10.00

Nunatta Nakorsaataasivia

Oqarasuaat: +299 344 725
Nunatta nakorsaataasivia innuttaasunut ammasarfia:
Ataasinnorneq: 10:00 -15:30
Marlunnorneq: 10:00 -15:30
Pingasunnorneq: 10:00 -15:30
Sisamannorneq: 10:00 -17:00
Tallimannorneq: 10:00 -15:30

Nuummi kapitinnerit attestillu

Vacciner: Meeqqanut akiuussutissanik kapitinnerit, angalanissamut akiuussutissanik kapitinnerit, naartunaveersaatimik kapitinnerit, vitaminiinik kapitinnerit isumagineqartarput saaffiginnittarfimmu omigulluni ulluinnami nal. 14.30 - 15.00
EQQAAMALLUGU: Angalanissamut akiuussutissat, kapuut naartunaveersaat, kapuut vitaminiinillu allagartaa sananeqaareersimassaaq, kapuullu nammineq aareerlugu omigulluni piffissamut kapitiffissamut.
Allagartat uppersaataasissat: bilersinnaanermut, imarsiorsinnaanermut il.il. allagartat suliareneqartarput nammineq Dronning Ingrid-ip Peqqissaavianut aggerluni ulluinnami ataasinnorneqarpat tallimannorneq ilanngullugu nal.16.00-miit. Allagartaq nassassavat.

Nuummi aaversinnerit, uummatisiortinnerit EKG, quukkut misissortinnerit il. II.

Aaversinnerit, EKG(uummatisiortinnerit), quukkut misissortinnerit il. II Aaviisarfiup saaffiginnittarfia- tlf+299 34 40 15 nal. 07.30 - 15.30 Saaffiginnittarfik attavigineqarsinnaavoq naliginnaasunik apequtissaqaruit Kirurgisk Ambulatoriamut piffissannut tunngasumik. Tarrarsuisarfiup ammasarfii: nal. 09.00 - 14.00 Utaqqisarfik tamanut atuuppoq, nakorsianut

- Kirurgisk ambulatorium
- Qinnqartaavik
- Aaversinneq aamma EKG

Aaversinneq imal. EKG Nal. 08.00 normumik tiguisoqarsinnaavoq. Aaviaasarfik ulluinnami ammasarpoq nal. 09.00 - 15.00. Aaversinnermut EKG-tinnermut apequtit nakorsamut innersuussinikuusumut ingerlatinneqassapput.

Dronning Ingridip Peqqissaavia

- Saaffiginnittarfik ulluinnami ammasarpoq nal. 8.00 - 15.30
- Piffissamik inniminniiffik meeqqanut misissortinnermut, kapitinnermut aammalu naartunermut misissortinneq
- Piffissarisag taamaatiinnarniaraanni. Doktor.gl-mi aamma isumagineqarsinnaavoq
- Kinguaasiutitigut nappaatit, klamydia aamma gonorré.
- Peqqissaaviup neqeroorutaannut ilitsersuut
- Smear-mut saaffiginnissutit ataasinnorneqarpat sisamannorneqarpat nal. 08.00 - 08.15. Misissortinneq kingunerlannguani isumagineqassaaq.

Kisitsisitigut takussutissiami kisitsisisit matuma ataaniittut Peqqinnissaq pillugu Ataatsimiititaliarsuup isumaliutissiissutaanit tiguneqarput (41). Suliartit naatsorsuinnermi ilanngunneqarsimaneranni kisitsisisit mianersortumik isigineqassapput, assersuutigalugu oqarasuaatikkut nakorsiarfitsinerit ilanngunneqarsimanerut. Dronning Ingridip Peqqissaavia 2018-imi 86.000-it misaanniittunit attaveqarfigineqarsimavoq. Nuummi innuttaasut 2018-imi 18.000-inut naatsorsuutigineqarpat innuttaasoq ataaseq taamaalluni 4,8-t misaannik amerlassusilinnik attaveqarsimavoq. Tamanna Danmarkimi nalinginnaasumik katsorsaanerup iluani nakorsatut ingerlatsisumut attaveqartarnerup agguaqatigiissinneranit appasinneruvoq, tassani attaveqarnerit agguaqatigiissinnerat 2018-imi 6,4-aalluni (43).

Peqqinnissaq pillugu Ataatsimiititaliarsuup 2023-mi maluginiarpaa, DIS-ip napparsimasunit attaveqarfigineqarsinnaanera naammaginangitsoq (41). DIS-ip innuttaasunit saaffiginnissutit naammassinerusinnaajumallugit oqarasuaatinut aaqqiissutit 2021-p ukiaanerani taarserpai. Napparsimasut sianeraangamik nakorsamit akineqarnissaq tikillugu utaqqisittarlugit aaqqiissut DIS-ip siusinnerusukkut atorpaa, tamannalu ilaatigut nalunaaquttap akunnerini arlalinni utaqqinermik kinguneqarsinnaasarsimalluni. Periutsip taassuma atorunnaarsikkiartorerani sianertut ullormut 200-t missaanniittut DIS-ip tiguserpai. Napparsimasut arlallit utaqqinerup sivisunerujussua pissutigalugu utaqqinerminnit tunuaannartartut nunap immikkoortuani aqutsisut ilisimavaat. Aaqqiissut isornartorsiorneqarpoq, taamaattumillu oqarasuaatikkut aaqqiissuummik allamik atuisoqalissasoq nunap immikkoortuani aqutsisunit toqqarneqarluni.

Aaqqiissummi nutaami ilinniarsimasuunngitsut (ass. nakorsanngorniarlutik ilinniartut) siarnertumik tiguserput, aammalu napparsimasoq ullup ingerlanerani sianerfigineqartussatut allattorsimaffimmut allattarlugu. Nakorsat tamatuma kingorna napparsimasunut sapinngisamik amerlanerpaanut sianeqqittarput (41). Aaqqiissutit nutaap taassuma atulernerata kingorna qaammatit arlalialuit qaangiunnerini ullormut sianertut 300-t missaannut qaffariaateqarput. Tamanna DIS-imit napparsimasunut 100-t missaanniittut sianernissamut piffissat ilaanni periarfissaqartanginngermik kinguneqarpoq. Unammilligassaq pingarneq tassaasimavoq, piffissami taamanikkut nakorsatut sulisut killeqarsimanerat, taamaalluni napparsimasut allattorsimaffimmi allassimasut tamakkerlugit sianerfigineqarsinnaaneq ajorsimallutik. Sulisut DIS-imi sianertunik suliaqartussat 2022-p naalernerani amerlineqarput. Naak immikkut aningaasaliisoqaraluartoq Nuummi innuttaasunut kiffartuussineq naammaginarpoq sulisut neqeroorutigineqarsinnaaqqajanngitsoq nunap immikkoortuani aqutsisut naliliipput.

Nuummi Dronning Ingridip Peqqissaaviani (DIS-imi), tunniussaqaarsinnaassutsimigut amigartumik ukiuni arlalinni inissimasimasumi, nakorsat sullissinerisa pitsaanerulersinneqarnissaa qitiutillugu Naalakkersuisut peqqissutsimut tunngatillugu isumaqatigiissut 2023-meersoq sioqqullugu peqqinnissaqarfimmut pinasuurtumik aningaasaliinissamik akuersissuteqarput (1). Peqqissutsimut tunngatillugu isumaqatigiissut malillugu pinasuurtumik aningaasaliineq pitsaasumik sunniuteqarsimavoq. Taamaattoorli aaqqiissutissanik ataavartussanik sulisut pisariaqartitsisoqarpoq, taamaallorinikkut Nuummi innuttaasut amerlassusiat tunngavigalugu DIS-imi sulisoqarneq naleqqussarneqaqqullugu. Nakorsamit sullinneqarsinnaanerup annertusineqarnissamik suliniutit massakkut timitamikkut tunngavissaat apeqqutaasinnaanersut, imaluunniit sumiiffinnik arlaqarnerusunik ilaneqartariaqarnerisut misissorneqassaaq. DIS-imi nakorsanik inuttalersuinerup ukiut ataatsip pingasullu akornanni pitsaanerulersinneqarnissaa anguniagaavoq. Naalakkersuisut suleqatigiinnissamik isumaqatigiissutaanni 2025-meersumi takuneqarsinnaavoq, peqqissutsimut tunngatillugu isumaqatigiissut 2023-meersoq annertusineqassasoq (44).

Nuna tamakkerlugu innuttaasut app-i *Puisa* 2023-miilli atorsinnaalerpaat, peqqinnissakkut suliassa qarfiup iluani sullissisumik angerlarsimaffimminniit oqaloqateqarnernissaminut, kiisalu aap naqitsinera, oqimaassuseq, timimik aalatitsisarneq aamma pujortartarneq pillugit paasissutissannik attaveqaat *doktor.gl* atorlugu SDCG-imut nassitsisinnaallutik.

Inuunerissaavik Steno Kalaallit Nunaat (SDCG)

Inuunerissaavik Steno Kalaallit Nunaata diabetesimik, aap naqitsineranik qaffasippallaartumik aamma KOL-imik katsorsaaneq nuna tamakkerlugu isumagisarivaa. Aammattaaq napparsimasut oqimaappallaarujussuartut, astamaqartut, appasissumik stofskifteqartut, urinsyregigteqartut aamma osteoporoseqartut killissarititaasup iluani siunnersorneqartarput. Tunngaviummik nakorsamit ikiorneqarsinnaaneq aamma diabetesi qitiutillugu immikkut ilisimasalimmit ikiorneqarsinnaaneq ataqatigiissillugit pineqarput. SDCG-i 2025-mi apriliimi napparsimasunik 9.276-inik nalunaarsorsimasuuteqarpoq, taakku 2021-miilli suliarineqartartut pingasoriaat sinnerlugu amerlassuseqalersimallutik, napparsimasut 3.000-iusimallutik.

SDCG-ip peqqinnissakkut suliassa qarfiup iluani suliasai Kalaallit Nunaanni Peqqinnissaqarfimmit aningaasalersorneqarput, aammalu tamatuma saniatigut katsorsaaneqarput nutaanut, ilisimatusarnermut,

peqqissutsimik siuarsaanermut, telemedicinimut, kalaallinik peqqinnissa qarfimmil sulisunik piginnaangorsaaqqinnissamut aamma ilinniartitsinissamut SDCG-i Novo Nordisk Fondenimit aningaasaliiffigineqartarluni.

Suliffe qarfimmil peqqinnissakkut suliassa qarfiup iluani sulisorineqartut ukuninnga ilaqarput:

- 2 nakorsatut immikkut ilisimasalittut tamakkiisumik atorfiit nakorsanut pingasunut agguataarsimasut (2 nalinginnaasumik katsorsaanerup iluani nakorsat, aamma 1 endokrinologimut (hormoninut tunngasunut) nakorsaq;
- Nakorsat inuusunnerusut DIS-imeersut sapaatip akunneranut 3-4-eriarlutik;
- 5 peqqissaasut, taakkunanga 1 Nuup avataani;
- 1 isigalerisoq;
- 1 allatsi oqalutsitut atuuffilik.

Katsorsaaneq sinerissami assistentit aamma peqqissaasut qanimut suleqatigalugit ingerlanneqartarpoq. SDCG-imi aallaavittut *continuity-of-care* modeli (tassa imaappoq aalajangersimasumik nakorsaqarneq) atorneqarpoq.

Tamatuma saniatigut telemedicinimut aamma ilisimatusarnermut tunngasutigut atuuffeqarpoq, nakorsat, peqqissaasut marluk, timimik sungiusaasoq ataaseq aamma oqalutsi taakkununga ilaallutik.

4.2 Peqqinnissakkut suliassa qarfiup iluani namminersortutut ingerlatsisut Nuummi piusut

Nuummi kigutileriffimmil namminersortumit pigineqartumi, aamma timimik sungiusaasutut namminersortumi inuit qitiusumik inissisimasut apersorneqarput, taakku suleriaasiat aamma peqqinnissa qarfimmik pisortanit ingerlanneqartumik suleqateqartarnerat nassuiarniarlugu. Nassuiaatini takuneqarsinnaavoq, peqqinnissakkut suliassa qarfiup iluani namminersortutut sullissisut misigisimasut namminersortutik ingerlatsisut aamma peqqinnissa qarfiup pisortanit ingerlanneqartup akornanni illugiilluni iluanaarutissaqartoq, kisianni attaveqatigeeriaatsimik isumannaatsumik amigaateqartoqartoq, misissortinnerup inernerinik takunninnissamut periarfissalimmik, aamma passussisussamut tullermut paasissutissanik ingerlatteqqinnermut atorneqarsinnaasumik. Isiginninnerit taakku ataqatigiissitsinermi itisiliiffigineqarput ([kapitali 6](#)-imi).

Kigutileriffik namminersortumit ingerlanneqartoq

Nuummi kigutileriffik namminersortumit ingerlanneqartoq pillugu tulluuttumi nassuiaat kigutilerisup Niels Nygaardip kigutileriffimmik piginnittutut nammineq misillitagaanit aamma isiginninneranit tunngaveqarpoq.

Politikkikkut soqutiginninneq tunuliaqutaralugu kigutileriffik namminersortumit pigineqartoq siulleq Mette Marcussenimit 1998-imi Nuummi pilersinneqarpoq. Nygaard malillugu isumaqatigiissutinik arlalinnik isumaqatigiissusiortoqarpoq, kigutileriffiup namminersortumit ingerlanneqartup pilersinnissaanut tapersersuisumik, aamma nammineq naliliinera malillugu pisortat ingerlataannut oqilisaataasutut – kisiannili uppersaaserneqanngitsumik – misigineqartumik. Peqqinnissa qarfimmil pisortanit ingerlanneqartumut isumaqatigiissutit qinnguartaatinik (røntgen) akeqanngitsumik atuisinnaanermut, aamma peqqinnissa qarfiup toqqortaasivia aqutugalugu atortussanik pisiniarsinnaanermut tunngassuteqarput. Niels Nygaardip kigutileriffik nammineq pigisani 2003-mi pilersikkamiuk isumaqatigiissutit assinginik atuisinnaatitaavoq. Kingusinnerusukku Nygaardip kigutileriffiata alleqqut napinikut DIH-imi suliarineqarnerinut atatillugu aamma tapertaasarpoq, aammalu tassunga atatillugu alleqqut napinikut suliarineqarnissaannut DIH-imit ilinniaqqikkiartortitaalluni. Aamma ilaatigut antibiotikanik, Nunatta Nakorsaataasiavianit nammineq akiliuteqarnani tunniussisinnaanermik oqaatsitigut (allassimanngitsumik) isumaqatigiissuteqarsimalluni,

kiisalu nakorsaatinik ataasiakkaanik tikisitsinissamut akuerisaasimalluni, assersuutigalugu passussinermi qerititsinissamut atorussanik. Peqqinnissaqrarfiup pisortanit ingerlanneqartup isumaqatigiissutit taakku 2020-mi atorunnaarsillugit, imaluunniit allanngortillugit aallartippoq. Nygaardi malillugu kigutileriffik ingerlalluarpoq, aammalu isumaqatigiissutit taakku atornagit ingerlasinnaalluni, kisianni napparsimasut katsorsarneqarnerannut aamma aqqissuussaannermik misigisaqarnerannut sunniuteqarpoq. Napparsimasut sivisunerusumik utaqqisalerput, assersuutigalugu alleqqunik pilattaasartumut innersuunneqarsinnaanermut, imaluunniit passunneqarnissaq eqqortoq pissarsiarisinnaajumallugu ingerlatsiviit arlallit attaveqarfigeqqaartariaqarlugit.

Kigutileriffik namminerisaminik napparsimasunut nalunaarsuiffeqarpoq, aammalu DIS-ip napparsimasunut nalunaarsuiffia elektroniskiusoq Cosmic iserfigisinnaanagu. Napparsimasut katsorsarneqarnerat pillugu attaveqatigiinnissamik periarfissiisumik, assersuutigalugu misissuinerup inernerinik tigusaqarnermi, namminersortutut ingerlatsisut aamma pisortanit ingerlanneqartut akornanni isumannaatsumik attaveqatigiinnissannaanneq unammillernartuusoq Nygaardi nassuiaavoq.

Nygaardi malillugu innuttaasut amerlasuut kigutileriffimmik pisortanit ingerlanneqartumut taarsiullugu namminersortumik toqqaasarnernut pissutaasut tassaapput:

- Kigutileriffinni piffissamik pissarsiniarnerup ajornakusoornera;
- Kigutilerisumit ingerlanneqartumik aalajangersimasumik misissortittarnissamut periarfissaq;
- Tamatigut assigiimmik passunneqarnissamik kissaateqarnerq;
- Pisortat ataanni neqeroorutigineqanngitsunik passunneqarnissamik kissaateqarnerq, assersuutigalugu:
 - Ikkillunermik katsorsartinneq, pisariaqartinneqarnerpaat kisimik passunneqarnatik,
 - Kigutitut qalliutinik, kigutaasanut ikaarutinik, kigutaasanik aamma kusassaalluni passussinerit.

Nygaardi isumaqarpoq, illugiinnut iluaqutaasumik kigutileriffiup namminersortup aamma peqqinnissaqrarfiup pisortanit ingerlanneqartup akornanni qanimut suleqatigiittoqartuaannarnikuusoq.

Nygaardip namminersortutut kigutileriffia ullumikkut tamakkiisumik atorfilinnik pingasunik kigutilerisoqarpoq, aamma kigutilerisoq ataaseq piffissap ilaani atorfilik, kiisalu kigutigissaasoq ataaseq aamma klinikassistentit arfinillit. Kigutileriffik 100%-imik atuisunit akiliuteqartarnermik tunngaveqarpoq, Nuummilu innuttaasut amerlanngitsut kisimik kigutileritinnissaq ilanngullugu sillimmaateqarlutik. Napparsimasut/kigutileritittut 6.800-t nalunaarsorneqarsimapput, aammalu ukiuni kingullerni tallimani 4.500-t kigutileriffimmiissimallutik.

Timimik sungiusaasut namminersortunit ingerlanneqartut

Nuummi timimik sungiusaannermik sulialik namminersortoq pillugu tulliuttumi nassuiaat Natasja Fürstelin Hagemannip nassuiaataanit tunngaveqarpoq.

Nuuk Osteopati og Fysioterapi tassaavoq passussisarfik namminersortumit pigineqartoq, Alex Glistrupimit 2019-imi pilersinneqartoq. Piffissami tassani Nuummi timimik sungiusaasutut namminersortutut ingerlatsisumik soqanngilaq. Passussisarfik ullumikkut timimik sungiusaasunik tallimanik atorfilittaqrarpoq, taakkunanani ataaseq aamma osteopatik suliaqartualluni. Passussisarfik atuisunik akiliisitsisarnermik tunngaveqarpoq, aammalu atuisut aningaasartuummik namminneq akiliillutilluunniit sillimmasiisarfimmit taperneqarlutik akiliisarlutik, imaluunniit pisut ilaanni atuisup sulisitsisua akiliisuusarluni. Tamanna pisariaqartinneqarpat passunneqartup oqalutsimik ikiorteqarnissani nammeneq qulakkiissallugu pissusaaffigivaa. Nuummi innuttaasut, aamma piffissat ilaanni Nuummut tikittartut, passunneqartarnerisa saniatigut timimik sungiusaasut passussinissamik neqerooruteqarniarlutik Sisimiunut, Maniitsumut aamma Ilulissanut angalasarpit.

Passussisarfik malillugu innuttaasut amerlasuut pisortanit ingerlanneqartumut taarsiullugu timimik sungiusaasumik namminersortumit pigineqartumik toqqaasarnernut pissutaasut tassaapput:

- Pisortani utaqqisitaasarneq – atuisut amerlasuut DIS-imut nakorsiaqqaarnatik passussisarteq namminersortutut ingerlatsisoq toqqaannartumik ornissallugu toqqartarpaat;
- Pisortat ataanni neqeroorutigineqanngitsunik passunneqarnissamik kissaateqarneq;
- Ammasarfiit allaanerusut aamma – nalinginnaasut saniatigut ammasarfiit.

Timimik sungiusaasoq namminersortutut ingerlanneqartoq peqqinnissaqaarfimmut pisortanit ingerlanneqartumut isumaqatigiissuteqanngilaq, kisiannili ajoqusersimasunut/pinasuurtumik nakorsiartarfik sulisumigut unammilligassaqaartillugu piffissap ingerlanerani suleqatigineqartarsimalluni. Timimik sungiusaasaarfiup attaveqaatit isumannaatsut aqqutigalugit peqqinnissaqaarfimmik pisortanit ingerlanneqartumik attaveqaqateqarnissaminik kissaateqarnini oqaatiginikuuaa, assersuutigalugu passussineq pillugu eqikkaanernik ingerlatitseqqinnissamut. Timimik sungiusaasaarfik namminersortutut ingerlanneqartoq nammineerluni napparsimasunut nalunaarsuiffeqarpoq.

4.3 Namminersortutut nakorsatut ingerlatsisup aamma peqqinnissaqaarfiup akornanni suleqatigiinnermut ilitsersuummik eqikkaaneq

Nakorsatut namminersortutut ingerlatsisut aamma peqqinnissaqaarfiup akornanni suleqatigiissinnaaneq pillugu ilitsersuut 2025-mi marsimi Kalaallit Nunaanni Peqqinnissaqaarfimmit saqqummiunneqarpoq (ilanngussaq 2 takuuk). Ilitsersuut namminersortutut nakorsatut ingerlatsinermut aallaaveqarpoq, kisianni peqqinnissakkut suliassaqaarfiup iluani passusisarfinnut allanut nuutinneqarsinnaalluni.

Suleqatigiissutigineqarsinnaasut sisamat nassuiarneqarput: (1) nakorsaatinik tunniussineq, (2) peqqinnissaqaarfimmi laboratoriami atortunik aamma qinnguartaanermut/scannerinermut atortunik atuineq, (3) pilattartinnissamut imaluunniit nakorsartinnissamut innersuussineq, kiisalu timimik sungiusaaneq- aamma pillorissaaneq, aamma (4) nalunaarsuineq aamma peqqinnissaqaarfiup napparsimasunut nalunaarsuiffianik elektroniskiusumik (EPJ-imi, Cosmic-imi) atuineq.

Nakorsaatinik tunniussineq

Malittarisassat atuuttut, kiisalu nakorsat namminersortut nakorsaatinik uninngasuuteqarsinnaanermik, aamma nakorsaatinik avataaniit tikisitsisinnaanermik akuersissummik qinnuteqarsinnaanerat pillugit paasissutissiissutigineqarput. Tamatuma kingorna nakorsat namminersortutut ingerlatsisut napparsimasunut passutaminnut nakorsaatinik pisisitsisinnaallutilluunniit tunniussisinnaapput. Tamanna ima isumaqarpoq, napparsimasut nakorsamit namminersortutut ingerlatsisumik nakorsaatinik tunineqartut peqqinnissaqaarfiup nakorsaataasivianit nakorsaatinik akeqanngitsunik tunineqarsinnaajunnaassasut.

Peqqinnissaqaarfimmi laboratoriami atortunik aamma qinnguartaanermut/scannerinermut atortunik atuineq

DIH-imi laboratoriamik- aamma qinnguartaanermut/scannerinermut atortunik nakorsatut namminersortutut ingerlatsisut atuisinnaanerat massakkuugallartoq pisinnaajunnaarnikuuvoq, tamanna suliffeqarfiup avataani sullississutitut tunngatillugu atugassarititaasunik (ass. akiliuteqarnissamut) Naalakkersuisut aalajangersaanissaannik pisariaqartitsiffiummat. Tamanna ima isumaqarpoq, napparsimasut assersuutigalugu aaversinniarlutik peqqinnissaqaarfimmut pisortanit ingerlanneqartumut saaffiginissasut. Tassani inassutigineqarpoq, napparsimasooq nakorsamit namminersortutut ingerlatsisumit allakkatigut innersuussummik uppersateqartinneqartassasooq.

Pilattartinnissamut imaluunniit nakorsartinnissamut innersuussineq, kiisalu timimik sungiusaaneq- aamma pillorissaaneq

Aallaavittut innersuussinerit tamarmik nakorsanit taakkunannga, nunap immikkoortuinit DIH-imi immikkoortotaqarfinnut immikkut sulialinnut innersuussinernik nalilersuisartunit, nalilersorneqartassapput. Taamaattorli nappaatit perulunnartut aamma nukinginnartut pillugit sumiiffinnit innersuussisoqarsinnaanera pillugu isumaqatigiissuteqarnissaq ammaanneqarpoq, katsorsaanerup pisariaqanngitsumik kinguarsarneqarnissaata pinngitsoortinneqarnissaa toqqaannarnerusumik qulakkeerniarlugu.

Nalunaarsuineq aamma peqqinnissaqarfiup napparsimasunut nalunaarsuiffianik elektroniskiusumik (EPJ-imik, Cosmic-imik) atuneq

Nakorsatut namminersortutut ingerlatsisup nalunaarsuinnermut aaqqiissummik, inatsisinik atuuttunik eqqortitsisumik, nammineq pigisaqarnissaa maannakkut piumasaqaataavoq, kisianni aalajangersimasumik siunertaqarluni annertussusilimmik atuisutut Cosmic-imut atuisinnaaneq pillugu peqqinnissaqarfimmik paasissutissanik suliarinnittarnermut isumaqatigiissuteqarnissaq periarfissaavoq. Nakorsat namminersortutut ingerlatsisut Cosmic-i napparsimasunut nalunaarsuiffittut atorsinnaassappassuk aaqqiissutip atornissaanut malittarisassanik Naalakkersuisut aalajangersaanissaat pisariaqartinneqassaaq, tassunga ilanngullugu akiliuteqarnissaq pillugu.

5. Nakorsatut namminersortutut ingerlatsinissamut periarfissat pingasut

Nassuiaammi uani periarfissat pingasut nassuiarneqarput. Periarfissat taakku akornanni aallarniutitut iluseq tunngaviusoq atorneqarpoq. Iluseq tunngaviusoq, aamma periarfissat pingasut taakku sundhedsøkonomimit (peqqinnissaqarfimmik ingerlatsinermik ilisimasalimmit) Kjeld Møller Pedersenimit nassuiarneqarlutillu ineriartortinneqarput. Iluseq tunngaviusoq, aamma periarfissat pingasut taakku siuliini kapitalinit (Kapitali [3](#) aamma [4](#)) tunngaveqarput. Ilutsimi tunngaviusumik pissutsit, aamma nalinginnaasumik katsorsaanerup iluani nakorsatut namminersortutut ingerlatsineq pillugu isummat aalajangersarneqarput. Nalilersuineri tunngavissat 16-it, periarfissani pingasuni tamani atorneqartut, saqqummiunneqarput. Tunngavissat taakku ilaat misilittakkanit tunngavilimmik nalilersussallugit massakkuugallartoq nalorniarpoq. Taamaattumik nassuiaammi uani ukiuni arlalinni misileraasinnaanissamik ilimaginninneq aallaavigineqarpoq. Nakorsatut namminersortutut ingerlatsinissamut iluseq ataaseq misilerassallugu politikkikkut aalajangiussisoqassappat misilittakkanik katersuinissaq siunertaralugu nalilersuineri ilalimmik misileraanertut ingerlanneqarnissaa naatsorsuutigineqarpoq. Aammattaaq naleqquttuussaaq misileraanermut immikkut ittumik aningaasaliinissaq, DIS-ip oqilisaanneqarsinnaaneranut periarfissap tunngaviusumik erseqqissumik oqaatigineqarsinnaannginnera pissutigalugu.

Ilutsimut tunngaviusumi
pisariaqartinneqarpoq,
nalinginnaasumik katsorsaaner
nakorsatut namminersortutut
ingerlatsineq piffissaq
tamakkerlugu ingerlatsivittut
ingerlanneqarnissaa, aamma
nalinginnaasumik katsorsaanerup
iluani immikkut ilinniarsimasunik
marlunnik piffissaq tamakkerlugu
atorfilinnik inuttaqarluni. Nakorsat
aalajangersimasut marluk
pineqarput, suliassaqrifiup pillugu

siunersueqatigiittarnissaq, pitsaassutsimik ineriartortitsinissaq aamma nakorsap aappaata peqannginnerani inuttaqarnissaa qulakkeerniarlugit. Nakorsat marluk sulisussarsiarineqarnissaat unamilligassaqrifiussinnaavoq, taamaattumillu ajornanngippat misiligitut ataatsimik nakorsaqrarluni aallartittoqarsinnaalluni. Ajornanngippat nakorsatut ilinniartumut ataatsimut inissaqartitsisoqarsinnaavoq. Aammattaaq suleqatigiit peqqissaasumik ataatsimik, allatsimik ataatsimik aamma oqalutsimik ataatsimik ilaqarput. Kingullertut taaneqartumi sulisut oqaatsitigut piginnaasaqrifiup apeqqutaassinnaapput. Nakorsatut sulisut sulinngiffeqarnermi aamma allatut peqannginnermi taartaasussamik sulisussaqrarnissaa namminneq isumagissavaat.

Iluseq tunngaviusoq Nuummi nakorsiartarfimmit ataatsimit marlunnut imaluunniit pingasunut annertusineqarsinnaavoq. Iluseq tunngaviusoq malillugu nakorsiartarfiit marluk, tassa imaappoq nakorsat katillugit sisamat innuttaasunik 6.000-iniit 7.000-nik amerlassusilinnik sullissisinnaassapput. Kisianni

Iluseq tunngaviusoq

Nakorsiartarfik Nuummi inissimasoq, nalinginnaasumik katsorsaanerup iluani immikkut ilisimasalimmit pigineqartoq.

	2 nalinginnaasumik katsorsaanerup iluani immikkut ilisimasallit (piffissaq tamakkerlugu) 1 Ajornanngippat nakorsatut ilinniartuq 1 peqqissaasoq		1 allatsi
	Nakorsaatitut allattorsimaffik akuerisaasoq, aamma malittarisassat atuuttut malillugitnakorsaatinik tunniussineq		1 oqalutsi (sulisut oqaatsitigut piginnaasaat apeqqutaatillugu)

nakorsiartarfiit pingasunit amerlanerusut naatsorsuutigineqarpata taava DIS-i aamma SDCG nutaamik eqqarsaatigeqqinneqarnissaat pisariaqalissaaq, taakku Nuummi innuttaasunik amerlasuunik sullissisinnaassammata.

Ilutsimi tunngaviusumi, aamma periarfissani taakkunani pingasuni sumiiffinni Nuup avataaneersuni telemedicini atorlugu sullissineq ilanngunneqanngilaq (assersuutigalugu video atorlugu nakorsiartitsinerit), namminersortutut ingerlatsisut ataanni telemedicini atorlugu katsorsaaneq sumiiffinni napparsimmaviit, peqqissaaviit aamma peqqissaasoqarfiit isumaqatigiissuteqarfiginissaannik pisariaqartitsiffiummat.

Ilutsimi tunngaviusumi aammattaaq aallaavigineqarpoq, nakorsaatit pillugit najoqqutassiaq Nakorsaatit pillugit ataatsiimititaliamit akuersissutigineqartoq kingulleq "Kalaallit Nunaanni Nakorsaatit"-nik taaneqartoq malillugu nakorsaatinik tunniussisinnaaneq ajornanngitsoq. Nakorsaatinik tunniussinerit peqqinnissaqarfiup iluani attaveqaammi D4-mi malittarisassat qaqugukkulluunniit atuuttut malillugit pissaaq. Aammattaaq nakorsaatinik malittarisassat malillugit peqqinnissaqarfimmi immikkoortortani immikkut ittumik suliaqarfiusuni atugassatut naatsorsuussanik tunniussisoqaqqusaanngilaq.

Nakorsatut namminersortutut ingerlatsisumik ataatsimik misileeraanissamut siunertarineqartoq tassaavoq, namminersortutut ingerlatsinikkut sullissineq pitsaanerusoq tunniunneqarsinnaanersoq, aamma atuisunik iluarisimaarinninnerusunik kinguneqassanersoq misilerassallugu. Periarfissat taakku pingasut nassuiarneqartut arlaat sorleq atorneqarnersoq apeqqutaavoq. Periarfissat taakku pingasut annerusumik minnerusumilluunniit DIS-imut oqilisaassisinnaanissamik periarfissaqarput. Pituttorsimanngitsumik ingerlatsineq DIS-imut tapiliullugu napparsimasunut neqeroorutaavoq. Akuleriissitsilluni ingerlatsineq DIS-imut sanilliullugu qinigassatut allatut neqeroorutaavoq, aamma ataqatigiissitsilluni ingerlatsineq ataqatigiissumik neqeroorutaalluni.

Periarfissani pingasuni tamani ilutsini tunngaviusuni, qulaani taaneqartuni, saqqummiunneqartutut nakorsat nalinginnaasumik katsorsaanerup iluani suliallit kisiisa eqqarsaatigalugit sulisoqarpoq. Periarfissani nakorsat immikkut ilisimasallit namminersortutut ingerlatsisut isummerfigineqanngillat, naak nalinginnaasumik katsorsaanerup iluani nakorsatut ingerlatsinermut tunuliaqutaasut nakorsatut immikkut ilisimalittut ingerlatsinissamut naleqqussarneqarsinnaagaluartut, tamannalu Nuummi innuttaasut amerlassusiinit amerlanerusunik innuttaasoqarnissamik pisariaqartitsiffiussalluni. Periarfissani ilutsit tunngaviusut assigiinngitsorujussuupput, taakkunanilu sorleq pitsaanerussanersoq isummerfiginagu saqqummiunneqarlutik.

Nalilersuinermut tunngavissat

Tunngavissat arlallit saqqummiunneqarput, periarfissat pingasut taakku tunngavigalugit nalilersorneqarlutik. Tunuliaquttatut paasissutissatut allakkiaq, suliaasaqarfiup iluani allaaserisat/misilittakkat aamma sulialinnit suut naleqquttutut isigineqassanersut ilimagisat tunngavigalugit tunngavissat taakku Kjeld Møller Pedersenimit nassuiarneqarput. Tunngavissat tabeli 2-mi saqqummiunneqarput. Tunngavissat pingaarnersiorlugit tulleriinnilersorneqanngillat, aammalu ilutsinut assigiinngitsunut taakkununga assigiinngissitaartumik naleqqussuseqassallutik. Tunngavissat 4-miit 7-imut Dronning Ingridip Napparsimmavissuanik (DIH-imik) suleqateqarnermut tunngassuteqarput, aammalu nalinginnaasumik katsorsaanerup iluani nakorsatut namminersortutut ingerlatsinerup DIS-imut oqilisaataasinnaaneranut tapertaallutillu katsorsaanermit naleqquttumik neqerooruteqarsinnaassappata pisariaqartutut isigineqarlutik.

Tabeli 2. Nalilersuinermut tunngavissanut, aamma taakku nassuiarneqarnerannut takussutissiaq.

Nalilersuinermit tunngavissat	Nassuiaat
1. Sullinneqartussatut siunnerfigineqartut	Sullinneqartussatut siunnerfigineqartutut naatsorsuutigineqartut periarfissani tamani nassuiarneqarput.
2. DIH-imik suleqateqarneq	Nakorsatut namminersortutut ingerlatsisup aamma pisortat akornanni suleqatigiinnermi, immikkoortoq 4-miit 7-imut nassuiarneqartutut, nakorsatut namminersortutut ingerlatsisooq aaqqissuussaaneqarput atuuttumut assingusumik ingerlannginnissaata qulakkeernissaa pingaaruteqarpoq. Najoqqutassat malillugit isumaqatigiissutit saniatigut suleqatigiinnerup naligiissutut pinissaa pingaaruteqarpoq, sunniivigeqatigiinnermut- aamma piumaneqassutsimut sunniutigisinnaasai qulakkeerniarlugit.
3. DIS-imik oqilisaassisinnaaneq	Tunngavissami tassani nalilersorneqassaaq, periarfissat DIS-imik oqilissisaanissamik periarfissaqarnersut, imaluunniit taamaattoqannginnersoq.
4. DIH-imik isumaqatigiissuteqarneq (laboratoria, qinnguartaaneq/scanerineq, nakorsaatit)	Laboratoriami atoruninik, qinnguartaanermit/scannerinnermit atoruninik aamma nakorsaatinik atuinnissaaq pillugu DIH-imik isumaqatigiissuteqarnissamut aaqqissuussinnermit periutsit il.il. isumannaarneqarnissaannik pisariaqartitsiffiussaaq, tassani DIS-ip aamma DIH-ip akornanni suleriaaseq assilillugu suliarineqarsinnaassagunarlu. Namminersortutut ingerlatsineq sullissinnermit qaffasissutsimik DIS-imut atuuttumit allaanerussimik naatsorsuutigisaqarsinnaanngilaq, pitsaanerussimik imaluunniit ajornerussimik. Nakorsaatinik tunniussineq Nakorsaatit pillugit ataatsimiititaliap nakorsaatit pillugit najoqqutassiaa akuerineqartoq kingulleq "Kalaallit Nunaanni nakorsaatit"-nik taaneqartoq malillugu pissaaq. Nakorsaatinik tunniussinnerit aammattaaq peqqinnissaqarfimmi pitsaassutsip aaqqissuussaaneqarput D4-mi taaneqartumi malittarisassat atuuttut malillugit pissapput. Aammattaaq nakorsaatinut malittarisassat malillugit peqqinnissaqarfimmi immikkoortortanut immikkut ittumik suliaqarfiusunut atugassatut naatsorsuutigineqartunik tunniussisoqassanngilaq.
5. DIH-imi katsorsarneqartussatut innersuussinnerit	DIH-imi unitsitsinertaqanngitsumik aamma unitsitsinertalimmik katsorsarneqarnissamik innersuussinnerit aammaarluni DIS-imi suleriaatsit assilillugit pisinnaavoq, aamma katsorsarneqarnissamik naligiimmik periarfissaqarnissaaq qulakkeerniarlugi DIS-imi innersuussinnermut piumasaqaatinut naligiissarneqarnissaaq pingaaruteqarluni.
6. Kommunimik/angerlarsimaffimmi peqqissaasumik suleqateqarneq	Suleriaasissat isumannaarneqassapput, aammalu DIS-ip suleriaasia assilillugu ingerlanneqarsinnaassagunarlutik.
7. EPJ-i – atuarneqarsinnaaner a - aamma allaffigineqarsinnaanera	Napparsimasunut nalunaarsuiffimmi elektroniskiusumi Cosmic-imi atuagaqarsinnaanissaaq - aamma allassinnaanissaaq pingaarutilittut isigineqarpoq. Ilaatigut uppersaasaasiinissamut, aamma ilaatigut tunniussisarneqarput (ass. nakorsaatinik tunniussinnermut) suleriaatsinut tunngatillugu. Aammattaaq tamanna napparsimasup katsorsarneqarnerata ingerlanera pillugu illugiilluni paasisaqarnissamik qulakkeerniffiussaaq.
8. 4-miit 7-imut pisortanut aningaasaqarnikkut kinguneqaataasussat	Piumasaqaammik tassani aningaasaqarnikkut naatsorsorneqartut tunngavigalugit immikkoortuni 4-miit 7-imut aningaasartuuteqarnerussutaasussatut naatsorsuutigineqartut missiliunneqassapput. Aningaasartuutaanerussalli eqqoqqissaartumik missiliunneqarnissaaq ajornakusoortoq.

9. Atuisutut akililuteqarneq	Kalaallit Nunaanni peqqinnissaqarfimmi pisortanit ingerlanneqartumi peqqinnissakkut sullississutit tamarmik napparsimasunut akeqanngillat. Nunani avannarlerni, Danmarki aamma Savaliuummiut ilanngunnagit, nalinginnaasumik katsorsaanerup iluani atuinermi atuisut akililuteqartarput.
10. Namminersortutut ingerlatsisuni atorfilinnut akerlianik pisortani atorfilinnut isertitatigut qaffasissutsit	Namminersortutut ingerlatsisumut nalinginnaasumik katsorsaanerup iluani immikkut ilisimasallit pissarsiarisinnaajumallugit, aamma nalinginnaasumik katsorsaanerup iluani nakorsanik sulisussarsinissap ataatsimut isigalugu annertusinissaa qulakkeerniarlugu aningaasaqarnikkut kajumissaarinnissaq pingaaruteqarsinnaavoq. Danmarkimi nalinginnaasumik katsorsaanerup iluani nakorsatut ingerlatsisup isertitaanut sanilliussinermi pisortani nakorsaanertut atorfilimmit agguaqatigiissillugu qaffasinneruvoq.
11. Marloqiusamik ingerlataqarneq (namminersortutut ingerlatsisumi/pisortani ataqatigiissumik atorfeqarneq)	<i>Dual practice</i> -mi pineqartoq tassaavoq, nakorsap marlunnik atorfeqarsinnaanera. Pisuni amerlanerpaani peqqinnissaqarfimmi pisortanit ingerlanneqartumi piffissap ilaani atorfilittut, aamma namminersortutut ingerlatsisumi piffissap ilaani atorfilittut inissisimanermik isumaqassaaq. Soqutigisat aporaannissaasa pinngitsoortinnissaat qulakkeerniarlugu tamatumunnga malittarisassaliortoqarnissaa pingaaruteqarpoq.
12. Nakorsanik amigaateqarneq	Namminersortutut nakorsatut ingerlatsineq nakorsanik amigaateqarnerup, pisortanit nalaanneqartup, ilaanut aaqqissuteqartitsissanersooq nalilersussallugu pingaaruteqarpoq. Namminersortutut ingerlatsineq nakorsanik sulisoqaannarnissamut qanoq tapertaatigisinnaanersooq, imaluunniit nakorsanik pioreersunik kaajalukaartitsilluni nutserartitsiinnassanersooq periarfissaq, kiisalu avataani pissutaasut arlallit allat apequtaapput.
13. Aalajangersimasumik nakorsaqaqarnermik aaqqiissut (continuity-of-care)	Aalajangersimasumik nakorsaqaqarnermik aaqqiissut tassaavoq nakorsariaaseq innuttaasup nakorsamik ataasiinnarmik pisumiit pisumut naapitaqarnerusarnissaanik qulakkeernittussaaq. Nunani tamalaani allaaserisani taanna <i>continuity of care</i> -mik taaneqarpoq. Misissuinerit arlallit takutippaat, nakorsartitseriaaseq taanna annertuunik iluaqutissartaqartoq, napparsimmavimmut unitsitsisarnerit ikinnerunerannik, ammasarfiit avataatigut saaffiginnittartut ikinnerunerannik, aamma toqusut amerlassusiisa appasinnerunerannik kingunilimmik (45-48).
14. Nutaaliornissamut periarfissat	Nakorsatut namminersortutut ingerlatsineq nalinginnaasumik katsorsaanerup iluani neqeroorutiniq nutaamik isiginninnermik kinguneqarsinnaassagunarpoq, ilaatigut pisarneq malillugu suleriaatsinut aamma ileqqunut pituttorsimannginneq pissutigalugu.
15. Nalinginnaasumik katsorsaanerup iluani nakorsamit katsorsarneqarnissamik naligiimmik atuisinnaaneq	Atuisunut akiliisitsisarnermik eqqussineq nalinginnaasumik katsorsaanerup iluani sullississutiniq pissarsisinnaanermi naligiinnginnermik pilersitsinermut tapertaassaaq, inuiaqatigiit akornanni aningaasaqarnikkut periarfissat assigiinngissitaarnerat pissutigalugu.
16. Peqqinnissamut tunngatillugu politikikkut anguniakkat aamma politikkit	Kalaallit Nunaanni Peqqinnissaqarfimmut anguniakkat aamma tunngaviit allassimasut piusut malillugit nalilersorneqassaaq, namminersortutut ingerlatsinermik pilersitsineq tamatumunnga tulluartaunersooq. <i>Peqqinnissaqarfiup sullissineri il.il. pillugit Inatsisartut peqqutaat §1, imm.2</i> peqqinnissaqarfiup sullissinerinut assigiimmik periarfissaqartitsisoqarnissaa anguniarneqassasoq pingaarnertut aallaavigineqarpoq.

Nalilersuineri tunngavissatut saqqummiunneqartut aallaavigaluti periarfissat taakku pingasut immikkoortoq 5.1-imiit 5.3-mut nassuiarneqarput. Periarfissat taakku pingasut pillugit eqikkaalluni tabeli immikkoortoq 5.4-mi takutinneqarpoq.

5.1 Periarfissaq 1: Pituttorsimanngitsumik ingerlatsineq

Pituttorsimanngitsumik ingerlatsineq tassaavoq piffissaq tamakkerlugu ingerlatsivik, aamma DIS-imut tapertatut neqeroorutaasoq. Periarfissaq taanna innuttaasunut DIS-imit pissarsiarisartakkamik saniatigut neqeroorutiniq allanik pissarserusuttunut neqeroorutissatut eqqarsaatigineqarpoq. Tassani ammasarfiit allat atorineqarnissaannik periarfissaq, aamma innuttaasut tamatuminnga akiliuteqarnissaminut piumassuseqarnissaat ilaapput. Periarfissaq taanna tapertaammat taamaallaat ilaannakortumik DIS-imut oqilisaataanissaanik periarfissaqarpoq.

Iluseq tunngaviusoq

Nakorsiartarfik Nuummi inissisimasooq, nalinginnaasumik katsorsaanerup iluani immikkut ilisimasalimmit pigineqartoq.

2 nalinginnaasumik katsorsaanerup iluani
immikkut ilisimasallit (piffissaq tamakkerlugu)
1 Ajornanngippat nakorsatut ilinniartoq
1 peqqissaasoq

1 allatsi

Nakorsaatitut allattorsimaffik akuerisaasoq,
aamma malittarisassat atuuttut
malillugitnakorsaatiniq tunniussineq

1 oqalutsi (sulisu
oqaatsitigut
piginnaasaat
apeqqutaatillugu)

Pituttorsimanngitsumik ingerlatsineq

DIS-imut tapertaasoq

Sullinneqartussatut siunnerfigineqartut:

Innuttaasut namminneq akiliinissaminik
piumassusillit, imaluunniit tamatuminnga
matussusiinnaasumik peqqinnissakkut
sillimmasersimasut

Atuisutut akiliuteqarneq: 100%-imik

DIH-imik isumaqatigiissutit: Isumaqatigiissutit
pisariaqartinneqartut, taakku aqunneqarnerat
atuisut akiliutaannit matussuserneqartussaq

DIS-imik atuisinnaaneq: Innuttaasut DIS-imik
atuisinnaapput, pinasuartumik passussisarfik
ilanngullugu

Nakorsiartarfimmut aningaasartuutit: (atuisut
akiliutaannit matussuserneqassapput)

• Naalakkersuisunit aalajangersarneqartussat:

- Innersuussinerit suliarineqarnerannut akiliut
aamma nakorsaatiniq tunniussinissamut
allagartat suliarineqarnerat
- EPJ-ip iserfigisinnaaneranut akuersissut

• Nakorsiartarfimmit namminermit aqunneqartussat:

- Ineqarnermut akiliut (innaallagiala, kiassarneq
il.il. ilanngullugit), pequtit aamma atorut
- Sulisut akissarsiaat

Sullinneqartussatut siunnerfigineqartut

Sullinneqartussatut siunnerfigineqartussat tassaassapput inuit sulisitsisuminnit akilerneqartumik peqqinnissakkut sillimmasiisummik pigisaqartut, imaluunniit inuit atuisutut aningaasaqarnikkut akiliuteqarnissaminik periarfissallit, imaluunniit namminneq inuttut peqqinnissakkut sillimmasiisummik pigisallit. Qasserpiaat sillimmaserneqarsimanersut, aamma sillimmasiinerup qanoq matussusiinnaatiginera pillugit paasisutissanik pigisaqartoqanngilaq. Kalaallit Forsikringili paasisutissanik nittartakkamini tamanut saqqummiussaqaqarnikuvoq, tassanilu ilimagineqarsinnaalluni nammeneq atuisutut akiliuteqarneq tamakkiisumik imaluunniit ilaannakortumik matussuserneqartartoq (49).

Danmarkimi misilittakkat tikkuussipput, atuisutut akiliuteqartarneq innuttaasut peqqinnissakkut sillimmasernissaminut soqutigininnerannik annertunerulersitsisoq (50). Peqqissutsimut Naalakkersuisup allakkiami 2023-mi oktobarimeersumi (51) eqqaanikuua, innuttaasut 10.000-it missaanniittut peqqinnissakkut sillimmateqartut. Kisitsisit taakku Sermitsiami 2019-imi (52) allaaserisami taaneqartut amerlaqatigivaat. Kisitsisit uppersarnissaat pisinnaasimanngilaq. Illuatungaatiqut Namminersorlutik Oqartussat suliffeqarfiini atorfillit 5.000-it missaanniittut aallaavigineqarsinnaapput, taakkunani peqqinnissakkut sillimmasiissutit ilaatigut atorineqarlutik. Ilaquttat ilanngullugit sillimmasiinerit tassunga ilanngukkaanni peqqinnissakkut sillimmasiissutillit 5.000-nik amerlassusillit anguneqassagunarpot, tassunga ilanngullugit suliffeqarfinni

namminersortuni allani atorfillit, assersuutigalugu Polar Seafood Greenland A/S 1.000-t sinnerlugit sulisulik. Taamaattumik peqqinnissakkut sillimmatillit mianersortumik ikinnerpaamik 5.000-iusut missiliuunneqarsinnaavoq. Taamaalilluni Kalaallit Nunaanni sullississutini namminersortutut ingerlatsisunit ingerlanneqartunik sullinneqarnissamik periarfissaqartuuppat immikkoortut atuerusuttut taakkuussagunarput. Ilisimaneqanngilaq immikkoortunut taakkununga sullississutini tunniussisartunik saniatigoooralugu nakorsatut suliaqartoqareernersoq, taamaattoqarsimanissaali ilimagineqanngilaq. Aammattaaq sillimmasiissutit Danmarkimi napparsimmavinni namminersortutut ingerlatsisunit ingerlanneqartuni atorineqartarnersut ilisimaneqanngilaq.

Inatsisartut peqqussutaat malillugu inuit Kalaallit Nunaanni inuit allattorsimaffiannut nalunaarsimasut sullississutiniq atuinissaminnik pisinnaatitaaffeqarput. Pisinnaatitaaffik taanna danskisut innuttaassusilinnut allanut, sumi najugaqarneq apeqqutaatinnagu, aamma atuuppoq. Nunani allani innuttaassusillit, inuit allattorsimaffiannut nalunaarsimanngitsut, ilaangillat. Taamaattumik immikkoortut taakku ilutsumi pituttorsimangitsumi atuinissaminnik periarfissaqarsinnaassapput. Sullinneqartussatulli siunnerfigineqartut amerlassusiat ilisimanngilarput (3).

DIH-imut isumaqatigiissutit aamma suleqateqarneq

Pituttorsimangitsumik ingerlatsinermi pisariaqartitsinerup annertussusia malillugu laboratoriamik, qinnguartaanermut/scannerinermut atortunik aamma nakorsaatiniq atuinissamik DIH-mut isumaqatigiissusiortoqassaaq. Pituttorsimangitsumik ingerlatsisoq allaffissornikkut eqaatsumik ingerlatsineq tunngavigalugu tamatumunga akiliuteqarnissaa naatsorsutigineqarpoq. Nakorsaatiniq tunniussineq nakorsaatinut allattorsimaffiup akuersissutigineqarsimasup iluani, aamma malittarisassat atuuttut malillugit pissaaq. DIH-imi katsorsarneqarnissamik innersuussinerit aamma kommunimi/angerlarsimaffimmi peqqissaasunik suleqateqarneq DIS-imi suleriaatsit aamma malittarisassat assingi malillugit pissapput.

Pituttorsimangitsumik ingerlatsisoq uppersaasiinissaq qulakkeerniarlugu, soorlu nakorsaatiniq tunniussinermi aamma innersuussinermi, Cosmic-imi atuarsinnaallunilu allassinnaassaaq. Napparsimasup passunneqarnerata ingerlanera pisortanit aamma namminersortunit malinnaaffigineqarsinnaanissaa pingaarutilimmik nalilittut isigineqarpoq. Nalunaarsuisarnermut malittarisassat nalinginnaasut malinneqassapput. Danmarkimi pisututut namminersortutut ingerlatsisut EPJ-imik immikkut ittumik pissarsinissaat ilimagineqanngilaq.

Aningaasartuutit

Atuisutut akiliuteqartarneq nakorsatut ingerlatsisumut isertitatigut nalinginnaasumik tunngaviussaaq, aammalu inimik attartornermut akiliutiniq, sulisunut aamma pisariaqassappat peqqinnissaqarfimmut akiligassanik tamanik matussusiissalluni. Nakorsatut namminersortutut ingerlatsisup ammasarfissani nammineq aalajangersassavai. Nakorsatut namminersortutut ingerlatsisup isertitaasa qaffasissusissaannut atuisut akiliutaasa qaffasissusiat, sulisut akissarsiassaat, inimik attartornermut akiliut, napparsimasut amerlassusiat eqqarsaatigineqassapput. Taamaattumik isertitat qaffasissusissaannik naatsorsuineq nalorninartumik inissisimassaaq, ilimaginninnerit amerlasuut naatsorsuinermit ilaasussaammata.

Nunap karsianit isigalugu ataatsimut isigalugu aningaasartuuteqarnerunermik annertunerusumik kinguneqassanngilaq, pituttorsimangitsumik ingerlatsineq tunngavigalugu nakorsiartarfik atuisut akiliutaannit 100%-imik tunngaveqartussaammat. Cosmic-imik atuisinnaanermut, laboratoriamik aamma qinnguartaammik atuinermut DIH-imut akiliuteqarnissamut, kiisalu nakorsaatiniq akeqanngitsumik tunniussinermut aningaasartuuteqarnerunissaq annertunngitsumik annertussuseqassasoq naatsorsutigineqarpoq. Aningaasaqarnikkut naatsorsuinerit sukumiinerusut ilanngussaq 4-mi nassuiarneqarput.

Atuisut akiliutissaat nakorsatut namminersortutut ingerlatsisumit aalajangersarneqassaaq, aammalu nakorsap ingerlatsinermut aningaasartuutaanut aamma laboratoriami misissuinernut aamma qinnguartaanermi/scannerinermi assilisanik suussusersiinarluni misissuinernut aningaasartuutaasinnaasussanut matussutassallutik. Kingullertut taaneqartoq atuisut akiliutaannut ilaatinneqanngippat, tassa imaappoq akissarsinertaqanngitsumik atorneqarsinnaasunngortinneqarpat, aningaasaqarnikkut kipungasumik nassataqassaaq. Illuatungaagut nakorsaq namminersortutut ingerlatsisoq ataaseq kisimi pineqarpat DIH-imi sulinerunerup akitigut aalajangersaaffigineqarnissaa, aammalu sullississutinik taakkuninnga akiliitsisineq isertitat nalgissagaat eqqarsaatigissallugu pingaaruteqarpoq.

Nakorsaatit innuttaasumit akeqanngitsumik suli pissarsiarineqartassasut ilimagineqarpoq, pituttorsimanngitsumik ingerlatsinermi akiliisitseriaatsimik pilersitsinermi aningaasartuutit atuisut nakorsaatitut akililutaannit isertitat nalinginngimmassuk. Tassunga ilaavoq nakorsaatinik allagartalerlugit pissarsiarineqartartunik atuisutut akiluteqarnerup annertussusianut ilutsimik ineriartortitsisoqarnissaa.

Anningaasartuutitut naatsorsuutinik sukumiisunik aamma sularinissaannut piffissamik annertuumik atuiffiusariaqartunik suliaqartoqartariaqanngilaq, akerlianilli missingersuutinik annikitsualuttai ilanngunnagit naatsorsuutinik, soorlu Danmarkimi napparsimmavimmi katsorsarneqarnermi akigititanik imalinnik DRG-systemimi⁵ (53) danskit naatsorsuutaanni pissarsiarineqarsinnaasut aamma naleqquttut assinginik suliaqartoqarsinnaalluni. Aammattaaq Praktiserende Lægers Organisationip (PLO-ip) akigititanut allattorsimaffiutaani (54) ikiorneqarnissaq periarfissaasinnaassaaq. Suliassap annertussusianut tunngatillugu suliassartaqarujussuarnissaanut tunngavissaqanngitsoq nalilerneqarpoq.

Nakorsanik amigaateqarneq aamma marloqiusamik ingerlataqarneq

Periarfissatut saqqummiunneqartuni sulisut piffissaq tamakkerlugu sulisussatut naatsorsuutigineqarput. Aammattaaq pituttorsimanngitsumik ingerlatsinermi piffissap ilaani sulisussatut atorfinitsitsineq (tassa imaappoq marloqiusamik ingerlataqarneq) DIS-imi sulisunik qimagutitsissasoq naatsorsuutigineqarpoq. DIS-imi nakorsanik amigaateqarneq piossoq aamma marloqiusamik ingerlatsinermik akuersineq pituttorsimanngitsumik ingerlatsinermik pilersitsinermi allannguuteqassanersoq aalajangersumik oqaatigissallugu ajornakusoorpoq. Tamanna DIS-imi massakkut nakorsat nakorsatut namminersortutut ingerlatsinissamik soqutiginninnersut, aamma nakorsanut atorfinnut inuttaqanngitsunut nalinginnaasumik katsorsaanerup iluani immikkut ilisimasalinnik nutaanik sulisussarsisoqarsinnaassanersoq apeqqutaassaaq.

Nutaaliornissamut periarfissaq aamma nakorsiartitseriaaseq

Piffissaq tamakkerlugu ingerlatsiffiusumi, pisortanit ingerlanneqartup aaqqissuussaananeranut ilaanngitsumi, aamma pilersitsiniarnermi aningaasaqarnikkut unammilligassaqrarfiusumi nutaaliornermik eqqarsalersitsissasoq naatsorsuutigineqarsinnaavoq.

Pituttorsimanngitsumik ingerlatsiffiusumi nakorsiartitseriaaseq nakorsaq namminersortutut ingerlatsisoq innuttaasunik pineqartunik katsorsaanermi qitiunersoq apeqqutaasorujussuuvuq. Taamaassappat aalajangersimasumik nakorsaqarnermik aaqqiissut pineqarpoq, tassa imaappoq continuity of care. Nakorsiartitseriaaseq taamaattoq piffissap akunnattumik sivilissusillip aamma sivilunerusup ingerlanerani pitsaasumik sunniuteqartartoq takuneqarnikuuvuq (45-48). Taamaannngippat katsorsaaneramik neqeroorut innuttaasumut immikkuualuttukkaartumik aamma ataqatigiinngitsumik tunniunneqassaaq, pingaartumik

⁵ DRG tassaavoq Danmarkimi napparsimasut nappaataasa suussusiat malillugu immikkoortiterinermut aaqqiissut (DRG). DRG-systemi peqqinnissaqarfimmi aningaasalersuinerup atillugu atorneqartarpoq.

namminersortutut ingerlatsisumit neqeroorut pisortanit ingerlanneqartumi DIS-imi neqeroorummik ilallugu innuttaasumit atorqarpat.

Peqqinnissamut tunngatillugu politikikkut anguniagaq: Nalinginnaasumik katsorsaanerup iluani nakorsamit katsorsarneqarnissamik naligiimmik periarfissaqarneq

Pituttorsimangitsumik ingerlatsinissamut ilutsip atuisut 100%-imik akiuliteqarnissaannik pisariaqartitsiffiunera pissutigalugu periarfissamik taassuminnga pilersitsineq nalinginnaasumik katsorsaanerup iluani nakorsamit katsorsarneqarnissamik atuisinnaanermi naligiinnginnermik annertunerusumik pilersitsissaaq. Tamatuma saniatigut peqqinnissakkut sillimmasiissutininik atuisinnaaneq, naligiinnginnermik annertunerulersitsisoq, aamma piumaneqarnera periarfissamit 1-imit annertunerulersinneqassagunartoq, piuvoq. Sullississutininik pissarsisinnaanermut naligiinnginneq annertunerusoq peqqinnissaqarfiup sullissinera pillugu inatsisartut peqqussutaannut naapertuutinnigilaq, tassani sumi najugaqarneq apeqqutaatinnagu sullissinernut assigiimmik periarfissaqartitsinissaaq peqqinnissaqarfiup anguniassagaa nassuiarneqarluni (40).

5.2 Periarfissaq 2: Akuleriissitsilluni ingerlatsineq

Akuleriissitsilluni ingerlatsineq ilaannakortumik DIS-imut sanilliullugu qinigassatut isigineqassaaq, ima paasillugu nalinginnaasumik katsorsaanerup iluani namminersortutut ingerlatsisoq amerlasuutigut DIS-imi neqeroorutiginneqartut assinginiq neqerooruteqartoq (pinasuartumik passussisarfik ilanngunnagu) aamma taamaalilluni katsorsarneqarneq aamma nakorsaatit akeqanngitsumik pissarsiarisinnaallugit. Kisianni akuleriissitsilluni ingerlatsinermi nakorsiartitseriaatsimi aalajangersimasumik nakorsaqaarnissaa naatsorsuutigineqarpoq. Ingerlatseriaaseq taanna DIS-imut oqilisaassisussatut isigineqassaaq.

Iluseq tunngaviusoq

Nakorsiartarfik Nuummi inissisimasooq, nalinginnaasumik katsorsaanerup iluani immikkut ilisimasalimmit pigineqartoq.

2 nalinginnaasumik katsorsaanerup iluani
immikkut ilisimasallit (piffissaq tamakkerlugu)
1 Ajornanngippat nakorsatut ilinniartoq
1 peqqissaasoq

1 allatsi

Nakorsaatitut allattorsimaffik akuerisaasoq,
aamma malittarisassat atuuttut
malillugitnakorsaatinik tunniussineq

1 oqalutsi (sulisut
oqaatsitigut
piginnaasaat
apeqqutaatillugu)

Akuleriissitsilluni ingerlatsineq

DIS-imut taarsiullugu qinigassaq alla

Sullinneqartussat siunnerfigineqartut: Innuttaasut assigiinngitsut, immikkoortiteriaaseq atorlugu amerlassusissaat amerlanerpaaffissalikkat, ass. siulliuniuunneq

Atuisutut akiliuteqarneq: Soqanngilaq

DIH-imik isumaqatigiissutit: DIS-i assigalugu, aamma DIS-ip oqilisaanneqarnissaa qulakkeerniarlugu namminersortutut ingerlatsiviup ingerlanneqarsinnaanissaanut akigitat isumaqatigiissutaasimasut

DIS-imik atuisinnaaneq: Innuttaasooq namminersortutut ingerlatsisumi sullinneqarnissaminik nalunaarnermigut DIS-imik atuinissaminik taamaatitsinissaa ilimanartoq

Nakorsanut namminersortunut akissarsitsinerit aqutugalugit Namminersorlutik Oqartussat aningaasartuutissaat

- Ineqarnermut akiliut (innaallagialaq, kiassarneq il.il. ilanngullugit), pequtit aamma atortut
- Sulisut akissarsiaat
- Napparsimasunik immikkoortunik aqutsineq

Sullinneqartussatut siunnerfigineqartut

Akuleriissitsilluni ingerlatsinermut iluseq danskit atugaannut assingusorujussuuvoq, kisianni kalaallit atugaat danskinit assiliinnarlugu pineqassanngitsoq erseqqissassallugu pingaaruteqarpoq. Tassani nulydernormumik⁶ taaneqartartoq pineqassaaq, tassa imaappoq napparsimasut nakorsatut ingerlatsisumik pineqartumik atuerusullutik oqaatigeersimassanngilaat, aamma taamaalilluni ilutsimi ingerlatsinermut akisussaaffiup nakorsatut ingerlatsisumit akisussaaffigineqarneranik nassataqassalluni. Allatut iliussagaanni inuit napparsimasut amerlanerpaaffissaasa, nakorsiartarfiup isumagisinnaasaasa, iluini nalunaarsinnaasut nalunaarutigineqarsinnaavoq. Tamanna immikkoortiteriaaseqarnissamik pisariaqartitsiffiussaaq, assersuutigalugu siulliuniulluni periuseq atorneqarsinnaalluni.

Periarfissamik taassuminnga atuisut qanoq amerlatigissanersut oqaatigissallugu ajornakusoorpoq, kisianni amerlanerpaaffissaliinissaq eqqarsaatigineqartariaqarpoq, nakorsatut ingerlatsisup artukkerneqarnissaa, aamma akuerineqarsinnaanngitsumik annertuumik isertitaqarnissaq pinngitsortinniarlugit. Qularutissaanngilaq DIS-imik aamma akuleriissitsilluni ingerlatsinermik atuinnissaq killilersorneqanngitsumik toqqarneqarsinnaassappat DIS-imik iluarisimaarinninneq apeqqutaassasoq.

Akuleriissitsilluni ingerlatsisup napparsimasunik isumagisinnaasaanik amerlanerpaaffissaliinissamik naatsorsuinissamut marlunnik periuseqartoqassaaq: (1) DIS-imi nalinginnaasumik katsorsaanerup iluani immikkut ilisimasallip napparsimasut qassit katsortarpari; (2) danskinut nakorsatut ingerlatsisunut iluseq atuuttoq naleqqussagaq, ikinnerpaamik napparsimasut 1.700-t naatsorsuutigineqarlutik, kisianni arlalippassuit napparsimasunik 2-3.000-t akornanni amerlassusilinnik isumagisaqartarlutik. Nakorsat immikkut ilisimasallit arfinillit aamma innuttaasut 18.000-t naatsorsuutigineqassappata DIS-imi nakorsat immikkut ilisimasallit napparsimasunik 3.000-t missaannik amerlassusilinnik isumagisaqartarput. Ilutigitilluguli reservelæge-t amerlangaatsiartut DIS-imi aamma atorfeqarput.

Akuleriissitsilluni ingerlatsineq DIS-imut oqilisaassisussatut isigineqassappat ingerlatsinermik taassuminnga atuinnissamik nalunaartoqassasoq eqqarsaatigineqarsinnaavoq, taamaalillunilu DIS-imik nalinginnaasumik atuinnermik taamaatitsilluni, taamaaliornikkullu DIS-imik oqilisaassinissaq qulakkeerlugu. Eqqumaffigisassaq pingaarutilik tassaassaaq, nakorsatut namminersortutut ingerlatsisut napparsimasunik itigartitsisinnaassanersut, taamaalillutillu napparsimasunik ajornannginnerusumik suliaasanik immaqqa toqqaasassallutik. Taamaattumik malittarisassaliornermut atatillugu pissutissaqanngitsumik napparsimasunik itigartitsisinnaannginnissaq pillugu aalajangersakkamik ilanngussinnissaq eqqarsaatigineqarsinnaavoq.

DIH-imut isumaqatigiissutit aamma suleqateqarneq

Akuleriissitsilluni ingerlatsineq DIH-imik qanimut suleqateqarnermik tunngaveqarpoq. Periarfissami uani nakorsiartarfiup DIS-imi periarfissat assinginik periarfissaqarnissaa pisariaqarpoq, tassa imaappoq: (1) laboratoriami atortunik, qinnguartaanermut/scannerinermut atortunik aamma nakorsaatini akiliuteqarnani atuilluni, (2) unitsitsinertalimmik aamma unitsitsinertaqanngitsumik DIH-imi katsorsarneqarnissamik innersuussisinnaalluni, (3) kommunimik aamma angerlarsimaffimmi peqqissaasunik suleqateqarluni, aamma (4) EPJ-imi atuarsinnaanermut- aamma allassinnaanermut assinganik pisinnaatitaaffeqarluni.

⁶ Nul-ydernormu tassaavoq nalinginnaasumik nakorsatut ingerlatsinissamik akuersissut, kisianni napparsimasunik passussassanik nassataqanngitsoq. Nunap immikkoortua nakorsamik amigateqaraangami nul-ydernormumut nakorsat neqerooruteqarfigisinnaasaannik neqerooruteqartitsisinnaavoq. Nakorsaq ydernormumik pissarsisoq ingerlatsinermiut nammineerluni napparsimasunik sullissinermut tunngavissamik ineriartortissaaq.

Aningaasartuutit

Atuisutut akiliuteqartoqartussaanginnera pissutigalugu nakorsatut ingerlatsisumut isertitatigut tunngavik kalaallimut suleqatigisamut aningaasaliisumut, taakku tassaasinnaallutik peqqinnissaqarfik imaluunniit Peqqissutsimut inunnullu Innarluutilinnut Naalakkersuisoqarfik, akiligassanik isumannaarinnittarnermit tunngaveqassaaq. Akigititani ilaatigut namminersortutut ingerlatsisumi sulisut akissarsiassaasut, inimut akiliutit (innaallagiaq, kiassarneq il.il. ilanngullugit), pequtit aamma atortut kiisalu ingerlatsisutut iluanaarutissat eqqarsaatigineqassapput. Atuisoqariaasissamik ilimagisat, *sullinneqartussat siunnerfigineqartut* ataani nassuiarneqartutut, ukiumut katillugit kaaviaartitat napparsimasut amerlanerpaaffissalerlugit, aningaasartuutit taakkuninnga matussusiisussat, naatsorsorneqarsinnaapput (ilanngussaq 4). Nuldydernormumik pissarsinissaq soqutiginartuusinnaaqullugu ilaanggaattissat ilaanggaatigereerlugit isertitat qularnanngitsumik DIS-imil nalinginnaasumik katsorsaanerup iluani immikkut ilisimalittut atorfilinnit qaffasinnerussaaq, ilanngussaq 4-mi naatsorsuinermit naleqqiussatut.

Sullississutitut akiliitseriaatsimik suliaqartoqassaaq, assersuutigalugu nakorsiartitsinernut, oqarasuaatikkut nakorsiartitsinernut il.il. Killilimmik annertussusilimmik Danmarki isumassarsiorfigineqarsinnaavoq, kisianni kalaallinut tunngatillugu naleqquttuunissaa qulakkeerneqassaaq. Ilutsimi danskit atugaanni immikkualuttortanik ilanngussuussineq annertoq kalaallinut tunngatillugu pisariaqannginnerussaaq. Misileraanissatut ingerlatsinissamik siunnersuut assigalugu ingerlatsivik ataasiinnaassappat ilutsimik allaffissornikkut sunnersimaneqanngitsumik ilusiliinissaq pingaaruteqarpoq. Iluseq atorineqartussarpiat qularnanngitsumik Nakorsat Peqatigiiffiannut isumaqatiginninniutaassaaq, taakku PLO-imut Danmarkimiittumut ikiortissarsiussallutik.

Nunap karsianit isigalugu napparsimasut 1.800-t pineqartillugit aningaasartuutit DKK 3 millioni koruuniniit 3,5 millioni koruunit eqqartorneqassapput, tassunga ilanngullugu nalilersuinermit tunngavissani 4-7-imil aningaasartuutissat (DIH-imik isumaqatigiissutit), taasarialittut naatsorsuutigineqanngitsut, ilanngunneqassallutik. Ilaanggaattissat peereerlugit aningaasartuutit nunap karsianut aningaasartuuteqarnerulissutaassanersut DIS-imut aningaasartuutit taakku amerlaqataannik ilanngarneqassanersut apeqqutaavoq, taamatumali pinissaa imaaliinnarlugu ilimagineqanngilaq.

Nakorsanik amigaateqarneq aamma marloqiusamik ingerlataqarneq

Akuleriissitsilluni ingerlatsineq nakorsanik sulisussarsiniarnermut aamma sulisunik tigumminiinnarnissamut ajornannginnerulersitsissanersooq, imaluunniit arlaannaannilluunniit nikisitsinngitsumik inerneqarneqassanersooq eqqarsaatigissallugu pingaaruteqarpoq. Nakorsaq nakorsatut namminersortutut ingerlatsiniarluni DIS-i qimappagu DIS-imut oqilisitaasinnaasutut atatillugu isigineqassaaq. Tamanna nalinginnaasumik katsorsaanerup iluani ingerlatsinermi sulinermi atugassarititaasut qanoq pilerinartiginerannut, napparsimasut amerlassusiannut il.il. atatillugu isigineqassaaq.

Marloqiusamik ingerlatsineq periarfissatut isigineqanngilaq, akuleriissitsilluni ingerlatsineq piffissaq tamakkerlugu ingerlatsiviummat. Kisianni tamatuma periarfissaanissaa kissaatigineqarpat taava naleqqussaannissamut malittarisassaliornikkut qulakkeerneqarsinnaavoq, assersuutigalugu piffissap ilaani sulisarneq, aamma tamatuma annertussusia pillugu sulisitsooq ilisimatinneqassasoq.

Nutaaliornissamut periarfissaq aamma nakorsiartitseriaaseq

Akuleriissitsilluni ingerlatsineq peqqinnissaqarfimmik pisortanit ingerlanneqartumik qanimut suleqateqaraluortoq, aamma aaqqissuussineq aqutugalugu aningaasalersorneqaraluortoq, nakorsiartarfik pisortat tunngaviisa avataanni, nutaaliornissamut killilersuutaasinnaasumik, inissisimassaaq. Taamaattumik naatsorsuutigineqarpoq, namminersortutut ingerlatsisoq namminersortutut inissisimanini pissutigalugu nutaaliornissamut periarfissaqassasoq.

DIS-imi aalajangersimasumik nakorsaqaarluni nakorsiartitseriaaseq atorneqanngilaq. Akuleriissitsilluni ingerlatsisumik atuutilersitsinikkut innuttaasut taassuminnga atuinissaminnik periarfissallit aalajangersimasumik nakorsaqaarnissaminnik periarfissaqalissapput, napparsimasumik, aamma pisumiit pisumut taassuma oqaluttuassartaanik ilisimaarinnittumik. Ingerlatsivimmi peqqissaasup, nakorsamit ilitersorneqaarluni, napparsimasut katsorsarsinnaassagai aamma pingaaruteqarpoq.

Peqqinnissamut tunngatillugu politikkikkut anguniagaq: Nalinginnaasumik katsorsaanerup iluani nakorsamit katsorsarneqarnissamik naligiimmik periarfissaqarneq

Akuleriissitsilluni ingerlatsineq nalinginnaasumik katsorsaanerup iluani sullississutinik atuisinnaanermut atatillugu aningaasaqarnikkut naligiinnginnermik pilersitsissanngilaq, nakorsiartarfimmi sullississutit innuttaasunut tamanut akeqanngimmata. Peqqinnissakkulli sullississutit pitsaassusiannut tunngatillugu naligiinnginnermik pilersitsisinnaavoq. Assersuutigalugu innuttaasoq namminersortutut ingerlatsisumi aalajangersimasumik nakorsaqaarnissaminut periarfissaqarpoq, innuttaasumut DIS-imik atuisumut, taama periarfissaqanngitsumut sanilliullugu. Namminersortutut ingerlatsisup qanoq aaqqissuunneqarnera, aamma DIS-imik suleqateqarnerata ineriartornera apeqqutaatillugit innuttaasoq nakorsiartarfimmut namminersortumut attuumassutilik innuttaasunut DIS-imut attuumassutilinnut, tassani napparsimasut amerlassusiat suli qaffasillunilu suli qaffariartortoq, sanilliullugu nakorsiarnissaminut sukanerusumik periarfissaqassasoq naatsorsuusitigineqarpoq.

5.3 Periarfissaq 3: Ataqtigiissitsilluni ingerlatsineq

Ataqtigiissitsilluni ingerlatsineq DIS-imik pingaarnertut oqilisaassisussatut eqqarsaatigineqanngilaq, kisianni tamatuminnga akiliuteqarusuttunut, aamma immaqa peqqinnissakkut sillimmasiissutilinnut, sullissinnermik pitsaanerulersitsissalluni. Namminersortutut ingerlatsinnermik pilersitsinnermi nalinginnaasumik katsorsaanerup iluani immikkut ilisimasalinnik amerliliniissaq pisariaqartinneqarpoq. SHV-imik suleqateqarneq qanippallaanngilaq.

Iluseq tunngaviusoq

Nakorsiartarfik Nuuummi inissisimasooq, nalinginnaasumik katsorsaanerup iluani immikkut ilisimasalimmit pigineqartoq.

2 nalinginnaasumik katsorsaanerup iluani immikkut ilisimasallit (piffissaq tamakkerlugu)
1 Ajornanngippat nakorsatut ilinniartoq
1 peqqissaasoq

Nakorsaatitut allattorsimaffik akuerisaasoq, aamma malittarisassat atuuttut malillugitnakorsaatinik tunniussineq

1 allatsi

1 oqalutsi (sulisut oqaatsitigut piginnaasaat apeqqutaatillugu)

Ataqtigiissitsilluni ingerlatsineq

Sullinneqartussatut siunnerfigineqartut:

Innuttaasut namminneq akiliinissaminnik piumassusillit, imaluunniit tamatuminnga matussusiinnaasumik peqqinnissakkut sillimmasersimasut

Atuisutut akiliuteqarneq: Aap, kisianni ukiumut DKK 500-nik annertunerpaaffissalikkamik

DIH-imik isumaqtigiissutit: Isumaqtigiissutit pisariaqartinneqartut

DIS-imik atuisinnaaneq: Innuttaasut DIS-imik suli atuisinnaapput

Nakorsiartarfimmut aningaasartuutit (atuisut akiliutaannit matussuserneqassapput)

- Ineqarnermut akiliut (innaallagialaq, kiassarneq il.il. ilanngullugit), pequtit aamma atortut
- Sulisut akissarsiaat
- Innersuussinerit suliarineqarnerannut akiliut aamma nakorsaatinik tunniussinissamut allagartat suliarineqarnerat
- EPJ-ip iserfigisinnaaneranut akuersissut

Namminersorlutik Oqartussanut aningaasartuutit

- Nakorsiartitsinnermi akissarsiaritinneqartup ilaa Namminersorlutik Oqartussanit matussuserneqartussaq

Sullinneqartussatut siunnerfigineqartut

Periarfissaq taanna periarfissaq 1-itut, pituttorsimanngitsumik ingerlatsinertut, innuttaasunut DIS-imut tunngatillugu periarfissatut toqqagassamik kissaateqartunut sammitinneqarpoq, kisianni sullissinermut pitsaanerulersinnaasussamut aamma toqqagassatut periarfissamut akeqassalluni, tassalu atuisutut annertunerpaaffissalikkamik akiuliuteqarneq, iluseq Norgemi, Sverigemi aamma Islandimi atorineqartoq.

Sullinneqartussatut siunnerfigineqartut allat tassaassapput, inuit suliffimminnit akiliunneqarlutik imaluunniit namminneq inuttut akilikkaminnik peqqinnissakkut sillimmatillit. Taanna periarfissaq 1-imi sukumiisumik oqaatigineqarpoq, taamaattumillu uani uteqqinneqarnani.

DIH-imut isumaqatigiissutit aamma suleqateqarneq

Ataqatigiissitsilluni ingerlatsinermi DIH-imik isumaqatigiissutit aamma suleqateqarneq pituttorsimanngitsumik ingerlatsinerup assigivai, laboratoriamik allanillu, kiisalu innersuussinermi DIH-imik isumaqatigiissuteqarnissamik pisariaqartitsiffiusut tassaniillutik. Nakorsaatiniq tunniussineq nakorsaatinut allattorsimaffiup akuerisap iluani, aamma malittarisassat atuuttut malillugit, pissaaq. Uppernarsaasiinissaq qulakkeerniarlugu ataqatigiissitsilluni ingerlatsisoq Cosmic-imi aamma atuarsinnaallunilu allassinnaassaaq.

Aningaasartuutit

Atuisunut akiliuteqartitsineq annertunerpaaffissaligaq naapertuilluartumik aalajangersarneqarsinnaanngilaq. Tamakkiisumik atuisutut akiliuteqartitsinermi sanilliullugu eqqumaffigineqartariaqarpoq innuttaasut, pingaartumik anigorneqarsinnaanngitsunik nappaatilit aamma nakorsamut akulikitsumik attaveqartartut, akiliutissaq pissutigallugu nakorsamut nakorsiarnissartik immaqqa tunuarsimaarfigissagaat. Kingullertut taaneqartunut atuisutut akiliuteqarnissaq annertunerpaaffeqanngitsumik qaffasinnerujussuanngorsinnaavoq. Eqqarsaatigisassat taakku annertuumik pingaartinneqarpata annertunerpaaffissaliineq appasissuusariaqarpoq, assersuutigalugu ukiumut DKK 500-it – Norgemut aamma Sverigemut sanilliullugu appasinnerungaatsiarloq. Atuisunut akiliuteqartitsisarneq Naalakkersuisunit naggaterpiaatigut aalajangersarneqassaaq. Naatsorsuinermi tassani peqqinnissamut sillimmasiisarnit ilanngullugit aamma eqqarsaatigineqarsinnaapput.

Periarfissami tassani nakorsap isertitai atuisut akiliutaannit annikinnerusumik pisussaammat naatsorsueriaatsimik, periarfissaq 2-mi nassuiarneqartut itumik, suliaqartoqassaaq. Atuisutut akiliut nakorsamut akiliutigineqassaaq, kisianni nunap karsianut/peqqinnissaqarfimmut naatsorsuusiornermi matussusiissutaassalluni.

Nunap karsianit isigalugu atuisunut akiliutip annertunerpaaffia DKK 500-miitillugu napparsimasunut 1.800-nut aningaasartuutit DKK 2,2 millionit koorunit missaanniissapput (ilanngussaq 4). Aningaasartuutissat annikinnerussanersut DIS-imik oqilisaassisinnaanissaq apeqqutaassaaq.

Nakorsanik amigaateqarneq aamma marloqiusamik ingerlataqarneq

Ataqatigiissitsilluni ingerlatsinerup pilersinneqarnerani DIS-imik nakorsanik amigaateqarneq piosaq ajornerulersinneqassanersoq oqaatigiuminaappoq. DIS-imi nakorsat nakorsatut namminersortutut ingerlatsinissamik soqutiginninnersut, aamma DIS-i nakorsanik nutaanik sulisussarsisinnaanersoq apeqqutaavoq.

Periarfissamit tassani marloqiusamik ingerlatsineq periarfissaasinnaavoq, kisianni tamatumunnga erseqqissunik malittarisassaqaarnissaa pisariaqarpoq. Malittarisassat taamaattut namminersortutut ingerlatsisumi piffissaq qanoq annertutigisoq atorlugu sulisoqarsinnaanersoq, aamma namminersorluni ingerlatsisumi aamma pisortani akuleriissitsilluni atorfeqalersinnaanerup erseqqissumik paasineqarnissaanik

kissaateqarnermik ilaqassapput. Marloqiusamik ingerlataqarneq sulinerup sivilissusiata katinnerannik annertunerulersitsinermik kinguneqarpat tamatumani tunniussaqaarsinnaassutsip annertunerulernera pineqarpoq.

Nutaaliornissamut periarfissaq aamma nakorsiartitseriaaseq

Nakorsiartitseriaaseq periarfissat siuliini taaneqartut marluk assigivaa, tassaalluni aalajangersimasumik nakorsaqrarnermik aaqiissut (continuity of care) aammalu tamatumunnga atatillugu iluaqutissat. Ataqtigiiissitsilluni ingerlatsineq periarfissap 1-ip – pituttorsimanngitsumik ingerlatsinerup - assinganik nutaaliornissamut aamma periarfissaqarpoq.

Peqqinnissamut tunngatillugu politikkikkut anguniagaq: Nalinginnaasumik katsorsaanerup iluani nakorsamit katsorsarneqarnissamik naligiimmik periarfissaqarneq

Ataqtigiiissitsilluni ingerlatsinerup iluseq atuisut akiliuteqarnissaannik, naak annertunerpaaressaligaagaluortoq, pisariaqartitsiffiummat periarfissamik taassuminnga pilersitsineq nalinginnaasumik katsorsaanerup iluani sullississutinik atuisinnaanermi naligiinnginnermik annertunerulersitsissaaq, kisianni immaqa aningaasaqarnikkut atuisinnaanermut tunngatillugu pituttorsimanngitsumik ingerlatsinerup naligiinnginnerup annertussusiata annertutiginngitsumik.

5.4 Eqikkaaneq

Nalilersuinerup tunngavissat malillugit periarfissanut taakkununga pingasunut ataatsimut takussutissiaq matuma ataani tabeli 3-mi takutinneqarpoq.

Tabeli 3. Nalilersuinerup tunngavissat malillugit periarfissanut taakkununga pingasunut ataatsimut takussutissiaq.

Nalilersuinerup tunngavissat	Pituttorsimanngitsumik ingerlatsineq	Akuleriissitsilluni ingerlatsineq	Ataqtigiiissitsilluni ingerlatsineq
1. Sullinneqartussatut siunnerfigineqartut	Innuttaasut namminneq akiliuteqarnissaminik piumassusillit, imaluunniit taakkununga matussusiinnaasumik peqqinnissakkut sillimmassiissutinik pigisallit	Nalunaarneq atorlugu atuisunik amerlanerpaaffissalii-sinnaaneq, kiisalu DIS-ip atorneqannginnissaa toqqaasoqarsinnaalluni	Innuttaasut namminneq akiliuteqarnissaminik piumassusillit, imaluunniit taakkununga matussusiinnaasumik peqqinnissakkut sillimmassiissutinik pigisallit
2. DIH-imik suleqateqarneq	Pisortat aqqiissuussaananerannut akuleriissinneqanngilaq	Qanimut suleqatigineq	Qanippallaanngilaq
3. DIS-imut oqilisaataasinnaasoq	DIS-ip neqeroorutaanut tapertatut, aamma ilaannakortumik oqilisaataassaaq	DIS-imut taarsiullugu neqeroorut, aamma taamaalilluni oqilisaataassalluni	DIS-imut oqilisaataasussatut pingaarnertut eqqarsaatigineqanngilaq
4. DIH-imik isumaqtigiiissuteqarneq (laboratoria, qinguartaaneq/ scannerineq, nakorsaatiit)	Isumaqtigiiissutit pisariaqartinneqartut; Pisortatigoortumik nakorsaatinut allattorsimaffiup iluani nakorsaatinik tunniussinerit	DIS-i naligalugu	Isumaqtigiiissutit pisariaqartinneqartut; Pisortatigoortumik nakorsaatinut allattorsimaffiup iluani nakorsaatinik tunniussinerit

5. DIH-imi katsorsartinnissamut innersuussuussinerit	DIS-itut	DIS-itut	DIS-itut
6. Kommunitimik/angerlar-simaffimmi peqqissaasunik suleqateqarneq	DIS-itut	DIS-itut	DIS-itut
7. EPJ – atuarsinnaatitaaneq - aamma allassinnaatitaaneq	Aap	Aap	Aap
8. Immikkoortunut 4-7-imut aningaasaqarnikkut pisortanut kinguneqaataasussat	Annertuumik aningaasartuuteqarneruler-sitsinngilaq	3-3,5 mio. (aalajangersimasumik ataatsimik nakorsaqaqarnermi)	2,2 mio. atuisutut 500,- kr.-nik/ukiumut (nakorsamut piffissaq tamakkerlugu sulisartumut ataatsimut) annerpaaffissalikkamik akiliuteqarnermi
9. Atuisutut akiliuteqarneq	100%-imik	Soqanngilaq	Ilaannakortumik annerpaaffissalikkamik
10. Nakorsat atorfillit pisortanut sanilliullugu namminersortutut ingerlatsisuni akissarsiaasa qaffasissusiat	Nalorninarpoq, pissutaasut amerlasuut allanngorartut/ataqatigiissut pissutigalugit	Nakorsaanermit nalinginnaasumit qaffasinneq, aningaasaqarnikkut angusaqarnerunissaq qulakkeerniarlugu	Immikkut ittumik naatsorsuineq
11. Marloqiusamik ingerlataqarneq (ataqatigiissumik namminersortutut ingerlatsisumi/pisortani atorfeqarneq)	Soqutigisat aporaassinnaanerat pissutigalugu akuerineqartariaqanngilaq	Soqutigisat aporaassinnaanerat pissutigalugu akuerineqartariaqanngilaq	Periarfissaqarpoq
12. Nakorsamik amigaateqarneq	Iluseq atorfeqaannarnissamik aamma sulisussarsiniarnerup annertusineranik kinguneqassanersoq nalorninarpoq	Iluseq atorfeqaannarnissamik aamma sulisussarsiniarnerup annertusineranik kinguneqassanersoq nalorninarpoq	Iluseq atorfeqaannarnissamik aamma sulisussarsiniarnerup annertusineranik kinguneqassanersoq nalorninarpoq
13. Aalajangersimasumik nakorsaqaqarnermik aaqqiissut (continuity-of-care)	Aalajangersimasumik nakorsaqaqalernissamut periarfissaq pitsaasoq	Aalajangersimasumik nakorsaqaqalernissamut periarfissaq pitsaasoq	Aalajangersimasumik nakorsaqaqalernissamut periarfissaq pitsaasoq
14. Nutaaliornissamut periarfissalik	Pisinnaavoq	Annertuumik	Pisinnaavoq
15. Peqqinnissaq pillugu politikkikkut anguniagaq: Nalinginnaasumik katsorsaanerup iluani nakorsamit katsorsarneqarnissamik naligiimmik periarfissaqarnissaq	Naligiinnginneq annertunerusoq	Atuisinnaanermut aningaasaqarnikkut naligiinngitsoqanngilaq	Naligiinnginneq annertunerusoq

6. Ata qatigiissitsineq

Ata qatigiissitsinermi kapitalini siuliini misissueqqissaarnerit aamma periarfissat taakku pingasut pillugit isiginninnerit, inunnit qitiusumik inissisimasunit aamma Peqqinnissaq pillugu siunnersuisoqatigiit aqutsisunit, katersorsimasavut ataatsimoortinneqassapput. Inuit qitiusumik inissisimasut misilittagaat aamma nalilersuinerat ataatsimoortillugit assigiinngitsunik takutitsiffiusumik saqqummiunneqassapput, inuit ataasiakkaat oqaatigisaattut atassusernagit. Inuit qitiusumik inissisimasut oqaloqatigineqarnerat [immikkoortoq 2.3](#)-mi sukumiinerusumik atuarneqarsinnaapput. Iluseq tunngaviusoq aamma periarfissat taakku pingasut teknikkikkut pisariungaatsiarput, aammalu inuit qitiusumik inissisimasut eqikkaaneq (ilanngussaq 3) nassiunneqartoq tunngavigalugu taakkuninnga paasinninertik nalilersuiffigalugu. Taamaattumik nalilersuinerit ilutsimi tunngaviusumi aamma periarfissani teknikkimut tunngasut pinngitsoornani tamakkerlugit eqqarsaatigalugit tunngaveqanngillat. Aammattaaq isiginninnerit toqqannartumik ilutsinit aallaaveqanngitsut, kisiannili peqqinnissakkut suliassa qarfimmi namminersortutut ingerlatsivimmik pilersitsinissaq pillugu tamakkiisumik isiginerusumik aamma ilaatigut tunngaviusunik isumaliutiginninnernik takutitsisut ilanngunneqarput.

Namminersortutut ingerlatsinermik tapersersuisinnaanissaq politikikkikkut aalajangiiffigitinnagu apeqquiti qitiusut inissinneqartariaqartut immikkoortumi erseqqissarneqarput. Peqqinnissakkut suliassa qarfiup iluani namminersortutut ingerlatsivimmik pilersitsinermi iluaqutissat aamma ajoqutissat takuneqartut saqqummiuppavut, aammalu nalinginnaasumik nakorsatut ingerlatsineq – Kalaallit Nunaanni suli pilersinneqanngitsoq - qitiutillugu iluseq tunngaviusoq aamma periarfissat taakku pingasut ata qatigiissillugit. Oqariartuutit pisariaqarfiatigut peqqinnissakkut suliassa qarfiup iluani namminersortutut ingerlatsinernut allat ilanngullugit ataatsimut isiginnilluni oqaatigineqassapput. Tamatuma saniatigut Peqqissutsimut inunnullu Innarlutilinnut Naalakkersuisoqarfimmi inatsisileritooq ataaseq inatsisitigut eqqumaffigisassanik, immikkoortumi attuumassutilimmi boksinnorlugit saqqummiunneqartunik, tapersiuteqarpoq. Nassuiaammi ilutsimik tunngaviusumik aamma periarfissanik taakkuninnga pingasunik inatsisitigut sukumiisumik nalilersuineq [kapitali 7](#)-imi atuarneqarsinnaavoq.

6.1 Peqqinnissakkut suliassa qarfiup iluani namminersortutut ingerlatsisinnaanermut ullumikkut periarfissat

Inatsimmi maanna atuuttumi peqqinnissakkut suliassa qarfiup iluani namminersortutut ingerlatsivimmik pilersitsinissaq ajornartinneqanngilaq, tassunga ilanngullugu nalinginnaasumik katsorsaanerup iluani nakorsatut sulialittut nammineq ingerlatamik pilersitsinissamik periarfissaq. Peqqinnissa qarfiup ilitsersuussutaa 2025-mi marsimi saqqummiunneqartoq (ilanngussaq 2) atorlugu namminersortutut ingerlatsisut aamma peqqinnissa qarfiup pisortanit ingerlanneqartup akornanni suleqatigiinnermut tunngavissat atuuttut erseqqissarneqarput. Ilitsersuummi aammattaaq erseqqissarneqarpoq, suleqatigiissutigineqarsinnaasut allat piviusunngortinneqarnissaannut atugassarititaasut ([immikkoortoq 4.3](#) aamma takuuk) pisariaqartinneqartut Naalakkersuisunit aalajangersaqqarneqarnissaat pisariaqartoq. Tamatuma saniatigut namminersortutut ingerlatsisunik, aamma taakku peqqinnissakkut suliassa qarfiup iluani sulisunik nakkutilliinissaq Nunatta Nakorsaaneqarfiata akisussaaffigivaa (inatsit nr.27, §9, imm.3 (55) aamma takuuk).

Peqqinnissakkut suliassa qarfiup iluani namminersortutut ingerlatsisunik ingerlalluartunik Nuummi assersuutissaqarpoq, tassunga ilanngullugit kigutilerisoq, ernisussiorlut aamma timimik sungiusaasut ([immikkoortoq 4.2](#) aamma takuuk). Nakorsiartarfiit taakku 100%-imik atuisut akiliutaannit tunngaveqarput,

aammalu nassuiaammii pituttorsimanngitsumik ingerlatsinermut tunngasumut periarfissamut 1-imut ilaannakortumik assersuunneqarsinnaallutik. Inuit qitiusumik inissisimasut malillugit nakorsiartarfiit sullissussitiniq peqqinnissaqarfimmit pisortanit ingerlanneqartumit nukissaqarfigineqanngitsunik, kiisalu utaqqinernik sivikinnerusunik neqerooruteqarsinnaapput. Ataatsimut isigalugu peqqinnissakkut suliaasaqarfiup iluani namminersortutut ingerlatsisut piusut peqqinnissaqarfimmit pisortanit ingerlanneqartumik oqilisaassisutut misigisimapput, ilutigitillugulu katsorsartinnissamut neqeroorutitut tapertaasumik aamma toqqagassatut allatut innuttaasunut neqerooruteqarlutik.

Peqqinnissaqarfimmit pisortanit ingerlanneqartumi atorfeqarnerup (assersuutigalugu piffissap ilaani atornitsitsineq aqqutigalugu) saniatigut nakorsatut namminersortutut ingerlatsinermik siusinnerusukkut pilersitsiniartoqarnikuugaluarpoq. Nassuiaammili uani suleqatigitiinnissamik isumaqatigiissutaasimasinnaasut, imaluunniit pisortat namminersortutullu ingerlatsisup akornanni pissutsit pillugit uppersaatissanik nassaarnissaq pisinnaasimanngilaq.

6.2 Periarfissani iluaqutissat aamma ajoqutissat

Nakorsatut namminersortutut ingerlatsinermi ilutsimi tunngaviusumi, aamma periarfissani taakkunani pingasuni iluaqutissat aamma ajoqutissat pillugit inuit qitiusumik inissisimasut naliliinerat immikkoortumi uani saqqummiunneqarput. Isiginninnerit aamma apeqqutit inunnik qitiusumik inissisimasunik apersuinnermi saqqummersut allat immikkoortup tulliani 6.3-mi saqqummiunneqarput. Isiginninnerit allanngorarneri ersersillugit, aamma isummerfiginagit saqqummiunneqarput.

Nakorsatut namminersortutut ingerlatsinermik pilersitsineq pillugu inuit qitiusumik inissisimasut isiginninnerat

Ataatsimut isigalugu iluaqutissat

Inuit qitiusumik inissisimasut arlallit erseqqissarpaat, namminneq naliliinertik malillugu peqqinnissaqarfimmit pisortanit ingerlanneqartumit ullumikkut sullissinnerit tunniunneqarnissaannut nukissaqarfigineqanngitsut nakorsatut namminersortutut ingerlatsisup suliarisinnaallugit neqeroorutigisinnaassagai. Aamma oqaatigineqarpoq, namminersortutut ingerlatsisup napparsimasunut annikinnerusumik aamma pisariunnginnerusumik saaffiginnissutillinnut ataqatigiissaarisutut periarfissatut atuuffeqarsinnaasoq, tamannalu Nuummi pisortanit ingerlanneqartumi oqarasuaatikkut utaqqisunut aamma nakorsiartunut oqilisaatitut tapertaasinnaalluni. Nakorsanik, pisortat neqeroorutaannit allaanerisumik tunngavilinni sulerisullutik kissaateqartunut ussassaarinissamut aamma sulisoqaannarnissamut periarfissatut ataasiakkaanit aammattaaq isigineqarpoq. Peqqinnissakkut sullississutiniq pissarsisinnaanerup naligiinnginnermik pilersitsilaarnissaa avaqunneqarsinnaanngitsaq isumaqatigineqaraluartoq namminersortutut ingerlatsineq peqqinnissakkut neqeroorutitut ataatsimoortumik pitsaasumik sulit tapertaasinnaassasoq nalilerneqarpoq.

Ataatsimut isigalugu ajoqutissat

Akerlianik namminersortutut ingerlatsinermik pilersitsinerup siunertarineqanngitsumik kingunerluuteqarsinnaanera inuit qitiusumik inissisimasut arlallit ernumassutigalugu oqaatigivaat. Nakorsiartarfik namminersortutut ingerlatsisumit ingerlanneqartoq matusariaqassappat, imaluunniit peqqinnissakkut sullissisut napparsimanertik pissutigalugu sulisinnaanngippata peqqinnissaqarfiup pisortanit ingerlanneqartup napparsimasut amerlasuut tigusariaqalissagai ilaatigut oqaatigineqarpoq. Tamatuma saniatigut namminersortutut ingerlatsisup ataani sulinnermi atugassaritaasut aamma akissarsiat pitsaanerisut pisortani akissarsiat annertussusiisa allanngortittariaqarnerannut sunniuteqarsinnaasoq ataasiakkaat tikkuarpaat. Tamanna sulisussarsiniarnermut aamma sulisorisat sulisoriinnarnissaannut

nakussassaataanissaanik pinngitsoornani kinguneqarnavianngitsoq arlallit erseqqissarpaat, akerlianilli isumalluutit ikinnerusut agguataarneqarnerannik kinguneqaannassalluni. Aammattaaq namminersortutut ingerlatsineq kalaallisut oqaasillit aamma nakorsat aalajangersimasumik atorfillit pisortani sulinerminnit qimagussornerannik kinguneqarsinnaanera ernumassutigineqarpoq, tamannalu nunamut tamarmut kinguneqartitsisinnaavoq – Nuuk kisiat pinnagu.

Aammattaaq erseqqissarneqarpoq, namminersortutut ingerlatsineq innuttaasut ilaasa nakorsamut sukanerusumik attaveqarsinnaanissannik kinguneqarsinnaasoq, aammalu taamaalillutik misissorteqqinnissamut sukanerusumik innersuunneqarsinnaallutik, tamannalu peqqinnissakkut sullississutinik pissarsisinnaanermut tunngatillugu naligiinnginnertut misigineqarsinnaalluni. Inuup qitiusumik inissisimasup ataatsip aammattaaq apeqquserpaa, namminersortutut ingerlatsisup pisortani aaqqissuussaannikkut unammilligassat ilumut aaqqiissuteqarfigisinnaanera, imaluunniit akerlianik tamanna akigalugu pissannginnersoq. Ataasiakkaat aamma apeqquserpaat, namminersortutut ingerlatsivimmi napparsimasup pisariaqartitaata qitiutittuarnissa qanoq iliorluni qulakkeerneqassanersoq – aamma aningaasaqarneq eqqarsaatiginagu.

Iluautissat aamma ajoqutissat, ilutsimi tunngaviusumi aamma periarfissani taakkunani pingasuni inunnit qitiusumik inissisimasunit takuneqartut, aalajangersimasut tabeli 4-mi takutinneqarput. Erseqqissassallugu pingaaruteqarpoq, immikkoortut taakku inuit qitiusumik inissisimasut misilittakatik aamma malinnaaffigisatik tunngavialugit isummiussarimmatigit, aammalu piviusutut imaluunniit ilisimatusarnikkut uppersaatitut saqqummiunneqarnatik.

Tabeli 4. Ilutsimi tunngaviusumi aamma periarfissani taakkunani pingasni iluautissat aamma ajoqutissat pillugit inuit qitiusumik inissisimasut isiginninnerat.

Iluautissat	Ajoqutissat
Iluseq tunngaviusoq	- Namminersortutut ingerlatsinermik pilersitsinerup tapersorsorneqarnissaanut aamma qulakkeerneqarnissaanut namminersortutut ingerlatsisut pisortallu akornanni suleqatigiinnissaq inuit qitiusumik inissisimasut ataasiakkaat pisariaqartutut isigivaat. Tamatuma saniatigit napparsimasup ingerlatsiviit akornanni piuminarnerusumik, aamma katsorsarneqarnissamut sivikinnerusumik utaqqinermik misigisimanissaanik qulakkeerinniffiussaaq. - Inuit qitiusumik inissisimasut ataasiakkaat erseqqissarpaat, EPJ-systemip atorneqartup assigiinnissaata attanneqarnissaata pingaaruteqassusia, tamanna akunnerminni attaveqatigiinnissamik qulakkeerinniffiullunilu napparsimasumik katsorsaanerup ingerlaavartuunissaanut tapertaassammat.
	- Inuup qitiusumik inissisimasup ataatsip nappaammut aalajangersimasumut attuumassutilimmik (ass. ADHD-mut imaluunniit anniaatinut imaluunniit pualavallaarnermut) ingerlatsivimmik pilersitsisoqassanersoq ernumassutigivaa, tamanna inuiaqatigiit peqqissuunissaat siunertarinagu niuernikkut iluanaaruteqaataasussaassalluni. - Inuit qitiusumik inissisimasut ataasiakkaat eqqumaffigeqquaar, sulisut ikitsunngueneri pissutigalugu sulisumik napparsimasoqalerpat namminersortutut ingerlatsisoq pisariaqartinneqartumik iliuuseqariaannaanngitsoq. - Inuk qitiusumik inissisimasooq ataaseq isumaqarpoq, nakorsat marluinnaatillugit suliaasaqarfik pillugu siunersiuqatigiissinnaaneq killeqartoq.

	Namminersortutut ingerlatsivimmi nakorsat marluinnaanerak aalajangersimasumik nakorsaqaarnissamik neqerooruteqarsinnaanermut tunngatillugu nakooqqutitut inuit qitiusumik inissisimasut isigivaat.	
Pituttorsimanngitsumik ingerlatsineq	DIS-ip oqarasuaataanut sianerlutik utaqqisunut oqilisaataasinnaasutut inuit qitiusumik inissisimasut ilaasa isigivaat, innuttaasut ilaat taarsiullugu namminersortutut ingerlatsisumut saaffiginninnissaminnik toqqaassammata.	- Inuilli qitiusumik inissisimasut ilaasa erseqqissarpaat, naak oqarasuaatikkut utaqqisut ikilisinnaagaluartut tamanna ileqqaaruteqarnermik kinguneqassasoq ilimaginggikkitsik. - Peqqinnissakkut sullississutininik pissarsinissamut aningaasaqarnikkut naligiinngitsumik inissinnissamut tapertaassasoq inuit qitiusumik inissisimasut arlallit isumaqataaffigivaat.
Akuleriissitsilluni ingerlatsineq	- Tunngavissat aalajangersarneqartut apeqqutaatillugit periarfissaq taanna pisortat ingerlataannut immaqa oqilisaataasinnaassasoq inunnit qitiusumik inissisimasut ilaannit isigineqarpoq. - Namminersortutut ingerlatsivimmi napparsimasut amerlassusissaat amerlanerpaaffissalerneqarpat taava tamanna utaqqinissamik pitsaaliuissasoq inuk qitiusumik inissisimasoq ataaseq isumaqarpoq. - Namminersortutut ingerlatsisumut nalunaartoqartassappat, aamma taamaalluni DIS-imik atuinissaq taamaatillugu, taava tamanna DIS-imut oqilisaataassasoq inuit qitiusumik inissisimasut ilaat isumaqarput. Kisianni aamma apeqqutaassaaq, anguniakkat- imaluunniit napparsimasut aalajangersimasut nakorsiartarfimmut attuumassuteqartinneqassanersut.	- Periarfissami tassani aningaasartuuteqarnerulernissamut periarfissaq annertunerussasoq inunnit qitiusumik inissisimasunit isigineqarpoq, tamanna sioqqullugu uuttuutit aamma tunngavissat aalajangersarneqarlutillu tamatuma ingerlanerani nakkutigineqartussaammata. - Nunani allani misilittakkat tunngavigalugit aaqqiissut taanna aqukkuminaatsuussasoq inuup qitiusumik inissisimasup ataatsip eqqumaffigeqquaa. - Inuit qitiusumik inissisimasut ilaat isumaqarput taanna oqilisaataasutut sunniuteqarnavianngitsoq, aamma isumalluutit periarfissamut taama ittumut atussallugit takorloorneqartut DIS-ip aaqqissuuteqqinneqarneranut atorneqarnissaat eqqarsaatigineqartariaqartoq.
Ataqatigiissitsilluni ingerlatsineq	Periarfissaq taanna aaqqiissutissatut pitsaasutut inunnit qitiusumik inissisimasunit ataasiakkaanit isigineqarpoq, pisortanik qanimut suleqateqarnissaq qulakkeerneqarluni, ilutigitillugulu innuttaasut namminneq sulit toqqaasinnaallutik.	Periarfissaq taanna peqqinnissakkut sullississutininik pissarsinissamut aningaasaqarnikkut naligiinngitsumik inissinnissamut aamma tapertaassasoq inuit qitiusumik inissisimasut erseqqissarpaat.

Peqqinnissamut tunngatillugu aningaasaqarnikkut isiginnineq

Peqqinnissamut tunngatillugu aningaasaqarnikkut misissueqqissaarneq tunngavigalugu nalilernerqarpoq, Nuup avataani nakorsatut namminersortutut ingerlatsivimmik pilersitsinissaq piviusorsiortuunngitsoq, sumiiffimmi peqqissaaviup/napparsimmaviup ingerlanneqaannarnissaanut nalinginnaasumik katsorsaanerup iluani neqeroorutiniq suliaqarnerup ilarujussanut napparsimasut tunngavigineqartussat naammannissaat akornuserneqarsinnaammaat.

Pituttorsimanngitsumik ingerlatsineq

Pituttorsimanngitsumik ingerlatsisutut periarfissamik pilersitsinermi amerlanngitsunik immaqa aningaasartuuteqarnerusoqqassaaq, soorlu assersuutigalugu Cosmic-imik atuinnissamut akuersissummut.

Akuleriissitsilluni aamma ataqatigiissitsilluni ingerlatsineq

Akuleriissitsilluni imaluunniit ataqatigiissitsilluni ingerlatsivimmik pilersitsinermi aningaasartuutissat pilersitseqqinnermi aningaasartuuteqarnermut tunngasut pineqassasut nalilernerqarpoq. Nakorsatut namminersortutut ingerlatsisumi ataasiinnarmi annertussutsip katinnera annikitsuinnaassaaq. Ilanngussaq 4-mut, aningaasaqarnikkut naatsorsuinnermik imalimmut, innersuussisoqarpoq. Misileraareernerulli kingorna namminersortutut ingerlatsisup akissarsisinneqartarnissaanut allaffissornikkut immikkoortortamik, naatsorsuuserinnermut aqqiissutitalimmik, aalajangersimasumik pilersitsoqarnissaanik pisariaqartitsisoqassaaq.

Akuleriissitsilluni ingerlatsinissamik periarfissaq innuttaasunit pitsaasumik tiguneqassappat iluatsilluartussat nalilernerqarpoq, tassa imappoq soqutiginninnermik takutitsisoqarlunilu sullissinnermik iluarisimaarinnittoqarpat, nakorsat sulisut sulisoriinnerneqarpata, aamma nalinginnaasumik katsorsaanermi immikkut ilisimasallit amerlinerannik kinguneqarpat. Taamaattoqassappat namminersortutut ingerlatsisumik allamik pilersitsoqassanersoq oqaluuserineqarsinnaassaaq. Tamannali DIS-ip, kiisalu immaqa aamma SDCG-ip qanoq, aamma qaqugu aqqiissuuteqqinneqarnissaat pisariaqassanersoq pillugu oqallinnermik aamma nalilersuinnermik nassataqassaaq. Tamanna napparsimasut DIS-imi sullinneqartussat ikinnerulernissaanik pissuteqarpoq, aamma nakorsat namminersortutut ingerlatsisut piunerat DIS-ip ilutsiminik allannortitsisariaqarneranik kinguneqarsinnaammat. Ilanngulluguttaaq nakorsiartarfiit taakku illoqarfiup iluani sumiiffiinni assigiinngitsuni sumi inissinneqarnissaat kissaatiginerlugu eqqartorneqartariaqassaaq. DIS-imik aqqiissuusseqqinnissaq nakorsap ataatsip isumassarsiaanit tunngaveqarsinnaavoq (42): Peqqissaavik Nuup illoqarfiani napparsimasunik sumiiffinni assigiinngitsuniittunik passussisartussat tallimanut imaluunniit arfinilinnut agguataarlugu.

6.3 Nakorsatut namminersortutut ingerlatsisumik pilersitsisinnaaneq pillugu isumaliutit

Qulaani nalilersuinerit saniatgiut apeqqutit aamma isumaliutit qitiusut arlallit apersuinerup nalaani inunnit qitiusumik inissisimasunit oqaatigineqartut saqqummiunneqarput. Apeqqutit aamma isumaliutit, namminersortutut ingerlatsinissaq ingerlateqqinneqassasoq politikkikkut kissaatigineqarpat isumannaarneqartariaqartutut inunnit qitiusumik inissisimasunit isumaqarfigineqartut. Immikkoortoq inuit qitiusumik inissisimasut isumaliutaannit aamma misilittagaannit tunngaveqarpoq, aammalu suliassartaatigut, inatsisitigut aamma peqqinnissaq pillugu politikkikkut, atuutilersitsinermut aamma peqqinnissaqarfimmi aqutsinermut aamma naapertuilluarnermut pingaarutilinnik, ajornartorsiutinik saqqummiussiffiulluni.

Inunnik qitiusumik inissisimasunik oqaloqateqarnermi takuneqarsinnaavoq, apeqqutit aamma isumaliutit qitiusut arlallit Nuummi nakorsatut namminersortutut ingerlatsinermik pilersitsisinnaanissamut atatillugu sammitinneqartariaqartut. Pisortat taama pilersitsinikkut suna angorusunneraat paasissallugu

pisariaqartinneqartoq arlallit tikkuarpaat: Innuttaasut peqqinnissakkut sullissinermi neqeroorummik iluarisimaarinninnerisa pitsaanerulersinneqarnissaa, peqqinnissaqarfimmut tatiginninnerup nakussassarneqarnissaa, imaluunniit oqilisaassineq aqutigalugu sulisut sulinerminni atugaannik pitsaanerulersitsinissaq anguniagaava? Siunertarineqartoq pillugu isumaqatigiinngitsaqarpoq, kisianni arlallit erseqqissarpaat, qanorluunniit pisoqaraluarpat DIS-imi allannguisoqarnissaanik pisariaqartitsisoqartoq.

Aammattaaq apeqqutigineqarpoq qanoq iliorluni neqeroorummik, peqqinnissakkut sullississutinik pitsaanerumsumik pissarsinnaanermik aamma nakorsaqaarnerup aalaakkaasuunissaanik qulakkeerinniffiusumik, pitsaanerpaamik pilersitsisoqarsinnaanersoq, pingaartumik innuttaasunut aalajangersimasumik nakorsaqaarnissaminnik kissaateqartunut. Ilutigitillugu aningaasaqarnikkut tunngavissat apeqquserneqarput: Namminersortutut ingerlatsisumik pilersitsinissamut aningaasaliissutit peqqinnissaqarfimmut aningaasaliissutaareersunit nassaarineqassappat, imaluunniit nutaanik aningaasaliisoqassava? Aamma akiligassanik isummannaarsueriaaseq qanoq ilusilersorneqarlunilu aningaasalersorneqassava?

Innuttaasut akornanni naammagittaalliorneq piusoq namminersortutut ingerlatsinerup qanoq aaqqiissuteqarfigisinnaassaneraa, imaluunniit peqqinnissakkut tunngaviusumik unammilligassaanerusunut attuumassuteqartinneqarnersoq inuit qitiusumik inissisimasut arlallit aamma apeqquserpaat. Suliaq pingaarnertut nuannarineqarnerup annertunerulersinniarneqarneratut isigineqassanersoq, imaluunniit peqqinnissaqarfiup aaqqissuussaaneermigut ajornartorsiutaasa iluarsineqarnissaannut ilumut tapertaassanersoq apeqquserneqarpoq.

Ilanngulluguttaaq eqqaaneqarpoq, namminersortutut ingerlatsisup aamma peqqinnissaqarfiup pisortanit ingerlanneqartup akornanni aalajangersimasunik ingerlatsinikkut isumaqatigiissuteqarnissaq soqutigineqarnersoq misissussallugu naleqquttuusinnaasoq – assersuutigalugu suliaasat aalajangersimasut Nuummi illoqarfiup immikkoortuani aalajangersimasumi isumagineqarnissaat siunertaralugu.

Isumaliutit aamma apeqqutit tamakkut ilaat innunniit qitiusumik inissisimasunit sammivigineqartut matuma ataani itisiliiffigineqarput.

Sullinneqartussat siunnerfigineqartut aamma atuisinnaaneq: Namminersortutut ingerlatsineq kimut iluaqutaassava?

Nakorsatut namminersortutut ingerlatsinissamik naliliinermi apeqqut qitiusoq tassaavoq, innuttaasut sorliit neqeroorummik atuisinnaassanersut.

Pituttorsimangitsumik ingerlatsinermi pingaarnertut innuttaasut qaffasissumik isertitallit, imaluunniit peqqinnissakkut sillimmasersimasut sullississutinik akiliisinnaanerminnut aningaasaqarnikkut periarfissaqassapput. Tamatuma assinga ataqatigiissitsilluni ingerlatsinermi atuuppoq, taamaattoq sullinneqartussatut siunnerfigineqartut siammarneqarnerulaarlutik, tassani atuisutut akiliutip annerpaaffissalerneqarnissaa eqqunneqarsinnaammat. Massakkuugallartoq Kalaallit Nunaanni sillimmassiissutit nalinginnaasut nakorsanut namminersortutut ingerlatsisunut nakorsiarnernik matussusiineq ajorput, kisianni sillimmasiisarfiit ataasiakkaat – soorlu Kalaallit Forsikring-ip – namminersortutut ingerlatsisuni misissortinnerit aamma katsorsaanerit ilaannik matussusiisarput, pisortani utaqqinissaq sivisuallaaraangat.

Akuleriissitsilluni ingerlatsinermi innuttaasut sorliit nalunaarsinnaanersut pillugu piumasaqaatinik erseqqissunik aalajangersaasoqarnissaa pisariaqartinneqarpoq. Akuleriissitsilluni ingerlatsinermut periarfissami siunnersuutigineqartutut siulluniuunneq atorneqassappat nalinginnaasumik innuttaasut nukissaqarluartut – qaffasissumik ilinniagallit, aningaasaqarnikkut pitsaasumik inissisimasut aamma aaqqissuussaaneerup iluani aqutissarsiorsinnaasut – atuissapput. Tamanna aamma amerlasuutigut imaassaaq taakkuussasut DIS-ip massakkut neqeroorutaanik iluarisimaarinninngitsut.

Sullinneqartussatut siunnerfigineqartut assigiinngitsunut nassuiaasorsorneqarnissaannik inuit qitiusumik inissisimasut siunnersuuteqarput, tassunga ilanngullugit:

- Innuttaasut 65-it sinnerlugit ukiullit tamarmik, nakorsaatinik assigiinngitsunik arlalinnik amerlassusilinnik tunineqartartut;
- Napparsimasut anigorneqarsinnaanngitsunik naappaatillit, SDCG-imit sullinneqanngitsut;
- Illoqarfimmi sumiiffimmi aalajangersimasumi innuttaasut.

Pingaartumik siunnersuut kingulleq, tassa sullinneqartussatut siunnerfigineqartut illoqarfiup iluani sumi inissisimaffiit sammitinneqassasut, namminersortutut ingerlatsisup sumi inissinneqartariaqarnerata oqallisigineqarnissaanik pisariaqartitsiffiuvoq. Illoqarfiup qiterpasissuani DIS-ip qanittuanut inissinneqassava, imaluunniit innuttaasut ataatsimoortut allat angusinnaajumallugit illoqarfiup immikkoortuini soorlu Nuussuarmi imaluunniit Qinnorpumi?

Inuit qitiusumik inissisimasut arlallit ernumassutigivaat, namminersortutut ingerlatsisup, pingaartumik ilutsimi akuleriissitsilluni ingerlatsineri, napparsimasut "piuminarnerusut" toqqarsinnaassagaat, tassa imaapoq ajornakusoortuunngitsunik ajornartorsiutillit. Piffissap sivikitsup iluani napparsimasut amerlanerusut nakorsiartissinnaanissaat periarfissinneqassaaq, taamalu isertitat qaffasinnerulersillugit, kisiannili peqqinnikkut naligiinnginnermik annertunerulersitsinissaanik aarlerinaateqarluni.

Taamaattumik akuleriissitsilluni aamma ataqatigiissitsilluni ingerlatsineri akissarsiassanut aamma akigititassanut tunngavissanik erseqqissunik aalajangersaasoqarnissaa pingaaruteqarpoq. Danmarkimi aamma nunani tamalaani misilittakkat takutippaat, nakorsiartarfiit namminersortutut ingerlanneqartut sullississutit aningaasaqarnikkut iluanaarutaasinnaasut aallunneqarnissaannik kajumissuseqarnerusinnaasartut. Namminersortutut ingerlatsinerup pisortat ingerlataannik oqilisaassinissaa, aamma inuiaqatigiit peqqissusiannut tapertaarnissaa qulakkeerniarlugu aningaasalersuinikkut iluanaarutaasinnaasut aamma akigititanik annertunerpaaffissaliinissaaq eqqarsaatigineqartariaqarput – pingaarnertut pitsaaliuineq aamma napparsimasunik anigorneqarsinnaanngitsunik nappaatilinnik katsorsaanermut siunnerfilimmik.

Boksi 1. Atuisutut akiliuteqartarnermi inatsisitigut eqqumaffigisassat aamma peqqinnissakkut naligiinneq.

Periarfissat atuisutut ilaannakortumik akiliuteqarfiusartut peqqinnissakkut sullississutiniq pissarsisinnaanerup naligiinnginnera pillugu apeqqutiniq pilersitsisinnaapput:

- Akileraarutit aqutugalugit aningaasalersorneqartumik peqqinnissakkut aqqqissummut atuisunik akiliuteqartitsisarnermik eqquassinissaaq inatsisit atuuttut malilugit naleqquppa?
 - Siusinnerusukkat misilittakkat takutippaat, soorlu nammeneq akilerlugu IVF (in vitro-fertilisering)-katsorsartikkiartorluni angalasarnep atorunnaarsinneqarnerata periarfissat naligiinngitsumik pissarsiarineqarsinnaasut politikkikkut aamma inatsisitigut isornartorsiorneqarnissamik pissutissaqalersitsisinnaasut.
-

Namminersortutut ingerlatsineq aamma nakorsaatinik tunniussisarneq: Suleqatigiinneq aamma unammilligassat

Peqqinnissakkut suliassaqrarfiup iluani namminersortutut ingerlatsinissamik nalilersuineri apeqqut qitiusoq alla tassaavoq, nakorsaatinik tunniussisarnermik aqqissuussinerup atuuttup iluani suleqatigiilluni qanoq suliarineqassanersoq pillugu apeqqut. Tamanna aningaasaqarnikkut, suliassartatigut aamma naligiinnikkut tunngasunik kingunerisassaqrarpoq.

Inuit qitiusumik inissisimasut arlallit oqaatigivaat, namminersortutut ingerlatsisut nakorsaatini akeqanngitsumik tunniussinissaminut periarfissaqartariaqarluartut, peqqinnissaqarfimmi pisortanit ingerlanneqartumi (DIS-imi) atugassarititaasut assigalugit. Inuulli qitiusumik inissisimasup ataatsip siunnersuutigivaa, periuseq assigiinngissitaartuusariaqartoq, nakorsaat pinasuartumik pisassaq kisimi akeqanngitsumik tunniunneqarluni, nakorsaatit sinneri nakorsamit namminersortutut ingerlatsisumit tunniunneqartut atuusutut akiliuteqarnikkut tunniunneqartarlutik.

Suliaasaqarfiup iluani ineriartorneq aningaasaqarnikkut aamma peqqinnissakkut naligiinnermut qanoq sunniuteqassanersoq ernumassutigalugu ilutigitillugu oqaatigineqarpoq. Assersuutigalugu oqaatigineqarpoq, SDCG-i pualavallaarnermut nakorsaammik semaglutid-imik (Wegovy) ullumikkut tunniussisinnaasoq, kisianni napparsimasunut annertuumik pualavallaartunut taamaallaat. Nakorsat namminersortutut ingerlatsisut siammasinnerusunut tunniussisinnaanissaat ammaaneneqassappat aningaasartuutit soorunami qaffariaateqassapput, kisianni aamma isumalluutini ataatsimut isigalugu pingaarnersiuiinissaq, aamma katsorsarneqarnissamut naligiimmik periarfissaqarneq pillugit apeqqutit saqqummissapput. Assinganik nakorsaatinut allanut tunngasunut aamma atuussinnaapput.

Namminersortutut ingerlatsineq nakorsaatinut aaqqiisummut pioreersumut qanoq ilanngutitinneqarsinnaanerata eqqarsaatigilluarneqarnissaa pisariaqartoq pissutsit tamakku erseqqissisippaat – napparsimasut isumannaatsuutinneqarnissaat, aningaasaqarnikkut akisussaassuseqarneq aamma naapertuilluurtumik nakorsaatini pissarsisinnaaneq qitiutillugit. Tunniussisinnaanermut periarfissat nutaat peqqinnissaqarfimmi pingaarnertut aqutsinermik aamma pilersuisinnaanermik qajannarsisitsinnginnissaa pingaaruteqarpoq.

Boksi 2. Nakorsaatini pissarsisinnaanermut aamma innersuunneqarnissamik pisinnaatitaaffimmut inatsisitigut eqqumaffigissat.

Nakorsat namminersortutut ingerlatsisut nakorsaatini tunniussisinnaanngussappata, aammalu innersuussinernik suliaqarsinnaassallutik apeqqutit uku saqqummerput:

- Peqqinnissaqarfimmi nakorsatut suliaasaqarfimmi nalilersuisarnerit piusut akornuserneqannginnissaat qanoq qulakkeerneqassava?
- Napparsimasut siusinnerusukkut katsorsarneqarnissaminik imaluunniit nakorsaatini tunineqarnissaminik itigartitaasimanertik sanioqqullugu namminersortutut ingerlatsisumut saaffiginnittarnissaat aarlerinaateqarpoq. Naak oqaatigineqarluartoq tunniussineq nakorsaatinut allattorsimaffiup akuerisaasup iluani pissasoq tamanna qanoq atorinneqassanersoq erseqqissarneqartariaqarpoq, pingaartumik nakorsat pisortani atorfillit assigalugit nakorsat ilitsersuutit assinginik pisinnaatitaaffeqanngippata.

Suleqatigiinneq, sunniivigeqatigiinneq aamma peqqinnissaqarfimmi pisortanit ingerlanneqartumik oqilisaassineq

Nakorsatut namminersortutut ingerlatsinissamik nalilersuineri isiginnefik qitiusoq tassaavoq, ingerlatsineq taamaattoq peqqinnissaqarfimmut pisortanit ingerlanneqartumut piusumut qanoq isumaqarluartumik aamma tulluurtumik suleqatigiinnikkut ilaasinnaanersoq. Immikkoortumi uani suleqatigiissutigineqarsinnaasut, uppersaasiineq, innersuussisinnaanermut pisinnaatitaaffik aamma aqqissuussaaneermut ilanngunneq pillugit isumaliutit arlallit saqqummiunneqarput, namminersortutut ingerlatsineq peqqinnissakkut neqeroorutini ataatsimoortuni oqilisaassinikkut aamma pitsaassutsikkut ilumut tapertaasinnaanersoq taakku tamarmik pingaaruteqarlutik. Isumaliutit inuit qitiusumik inissisimasut misilittagaannit aamma nalilersuinerannit tunngaveqarput, aamma periarfissat aamma aarlerinaatit isigalugit allanngorarni ilanngullugit saqqummiunneqarlutik.

Nalinginnaasumik katsorsaanerup iluani nakorsatut ingerlatsisoq ataqatigiissaarisutut aamma pitsaanerpaamik pisoqartillugu napparsimasup katsorsarneqarnerata ingerlanerani ataqatigiissaarisutut atuuffeqartarpoq. Ataqatigiissaarineq aamma sullississutinik akuleriissitsineq napparsimasooq qitiutillugu isumassuinerimi qitiuvoq. (4). Pingaarnertut ingerlatsivimmi nakorsaq napparsimasup aaqquissuusaanerup iluani katsorsarneqarnerani ataqatigiissaarisutut nassuiarneqarpoq, pingaarnertut-, pingaarnertut tulliatut-aamma pingaarnertut pingajuatut ingerlatsivimmik, kiisalu pitsaaliuilluni sulianut ataqatigiissitsisoq. Taamaattoq ataqatigiissaarinissap aamma isumassuinerimik akuleriissitsinissap pitsaanerpaanissaata anguniarnerani amerlasuutigut ingerlatsiviit aamma immikkoortortat akornanni avissaaqqunermi unammilligassat naammattoorneqartarput (4). Tamanna pisortat iluanni, kisiannili pingaartumik namminersortutut ingerlatsisut aamma pisortat akornanni atuuppoq. Taamaattumik nassuiaammik periarfissani namminersortutut ingerlatsinerimi aamma peqqinnissaqrarfiup pisortanit ingerlanneqartup akornanni tunngaviusumik suleqatigiinnissaq pisariaqarpoq.

Boksi 3. Isumaqaatigiissutitigut pituttuinerit aamma aaqquissuusaanikkut atortunut pioreersunut akuleriissitsinermut tunngasut pillugit inatsisitigut eqqumaffigissat.

Peqqinnissaqrarfiimut pisortanit ingerlanneqartumut akuleriissitsinerimi isumaqaatigiissutit aamma isumaqaatigiissutit atsiukkat pioreersut akimmisaartitsinnaapput: Peqqinnissaqrarfiup maanna software-nut-, it-imut-aamma pisiortornermut isumaqaatigiissutai namminersortutut ingerlatsisut akuleriissinnissaannut periarfissamik killilersuutaasinnaapput, pingaarutilinnik allanngortitsisoqanngippat imaluunniit isumaqaatiginninniutigeqqinneqanngippata. Tamanna atuutilersitsinerup ingerlanneqarnerani kinguaattoornernik aamma aningaasartuuteqarnerunermik kinguneqarsinnaavoq.

Uppernarsaasiineq aamma attaveqaqatigiinneq isumannaatsoq

Periarfissani pisariaqartinneqartut ilaat ataaseq tassaavoq, nakorsatut namminersortutut ingerlatsisoq peqqinnissaqrarfiup napparsimasunut nalunaarsuiffianut elektroniskiusumut (Cosmic-imut) atuarsinnaanissamik- aamma allassinnaanissamik pisinnaatitaaffeqarnissaa. Tamatumani pisariaqartinneqassaaq, systemimut allannguutinik Cosmic-ip suliaqarnissaa, taamaaliornikkut nakorsaq namminersortutut ingerlatsisoq napparsimasunut nalunaarsuiffinnut nakorsami namminersortutut ingerlatsisumi sullinneqartunut taamaallaat isersinnaanngortillugu. Taamaaliortoqanngippat nakorsaq namminersortutut ingerlatsisoq napparsimasut Cosmic-imi nalunaarsorsimasut tamaasa iserfigisinnaassavai.

Peqqinnissakkut suliassaqrarfiup iluani nakorsiartarfiit namminersortutut Nuummi ingerlareersut namminneq immikkut nalunaarsuinerimut atortoqarput, namminneq pisariaqartitaminnut naleqqussarneqarsimasunik. Taakku namminerminni Cosmic-ip iserfigisinnaanissaa kissaatiginngilaat, kisianni taakku oqaatigivaat namminersortutut ingerlatsisut aamma peqqinnissaqrarfiup pisortanit ingerlanneqartup akornanni isumannaatsumik attaveqaqatigiinnissamut atortumik pisariaqartitsisoqartoq. Massakkorpiaq napparsimasooq pillugu paasissutissat inunnut tunngasut mianerisariiallit pillugit attaveqaqatigiinneq isumannaannerpaaq tassaavoq napparsimasumut allakkanik tigussaasunik tunniussisarneq. Elektroniskimik attaveqaqatigiinnermut atortumik isumannaatsumik peqartuuppat ingerlatsiviit akornanni attaveqaqatigiinnermut oqilisaataallunilu katsorsartinnissamut utaqqineq sivikinnerulissagaluarpoo, assersutigalugu Danmarkimi attaveqaatip sundhed.dk-p assinganik.

Boksi 4. Napparsimasut pillugit paasissutissat iserfigisinnaanissaannut aamma suliarisinnaanissaannut inatsisitigut eqqumaffigissassat.

Nakorsatut namminersortutut ingerlatsisut pisortat napparsimasunut nalunaarsuiffiannut elektroniskiusumut (EPJ-imut) isersinnaassappata paasissutissat isumannaatsuutinneqarnissaat pillugu inatsisitigut ajornartorsiutit pingaarutillit pilissapput:

- Nakorsat napparsimasut namminneq isumagisatik kisiisa iserfigisinnaassagaat qanoq qulakkeerneqassava?
- Aaqqissuussamik isernissamik aamma isernermik nakkutilliinermik pilersitsisoqassava (isumalluutiniq atuinerup ilalimmik)?
- Periarfissaq alla: Iersinnaaneq paasissutissinneqarluni akuersineq tunngavigalugu inummut ataatsimut tunniunneqarsinnaava, aammalu uppersaasiineq aamma aqunneqarnera qanoq suliarineqassava?
- GDPR-ip (General Data Protection Regulation) aamma paasissutissat inunnut tunngasut pillugit kalaallit inatsisaata atuuttup eqqortinneqarnissaat qanoq qulakkeerneqassava?

Katsorsartinnerup DIH-imi ingerlateqqinneqarnera

Nakorsatut namminersortutut ingerlatsisoq DIS-imi nakorsat assigalugit DIH-imi katsorsarneqarnissamik innersuussinnaasoq nassuiaammi periarfissanut tamanut atuuppoq. Tamanna ilitsersuutip massakkut atuuttup, peqqinnissaqarfiup ilusilersorsimasaata, illuatungerivaa, tassani toqqaannartumik innersuussineq periarfissaanani, peqqissaavinni pisortanit ingerlanneqartuni nakorsaq taamaaliussasoq piumasaqaataammat, imaluunniit tamanna pillugu illuatungeriit akornanni inunnut ataasiakkaanut isumaqatigiissusiortoqartarmat. Inuup qitiusumik inissisimasup ataatsip tikkuarpaa, DIS-i kisimi innersuussinernik suliaqarpat napparsimasut eqqortumut ingerlateqqinneqarnissaat qulakkeerneqassasoq. Ilutigitillugu inuup qitiusumik inissisimasup allap eqqumaffigeqquaa, tamatuma napparsimasup katsorsarneqarnissaa kinguarsassagaa, aamma nakorsap namminersortutut ingerlatsisup imaluunniit peqqinnissakkut suliaasaqarfiup iluani suliaqartup allap piginnaasai akerlilersussallugit.

Nakorsatut namminersortutut ingerlatsisoq, aamma taamaattoqassappat peqqinnissakkut suliaasaqarfiup iluani sullissisoq namminersortoq ataatsimut isigalugu DIH-imi katsorsarneqarnissamik toqqaannartumik innersuusseqqusaanngippat, taava inuit qitiusumik inissisimasut ilimagivaat, namminersortutut ingerlatsisoq tassunga tunngatillugu peqqinnissaqarfimmik pisortanit ingerlanneqartumik oqilisaassinaviangitsoq.

Peqqinnissaqarfiup sullississutaanik atuinerup annertunerulernissaanik ilimanaat

Inuit qitiusumik inissisimasut tikkuarpaat, namminersortutut ingerlatsineq eqqunneqarpat peqqinnissakkut sullississutiniq, soorlu laboratoriami misisissuinnermut, qinguartaanermut/scannerinnermut kiisalu nakorsaatiniq atuinerup annertunerulerneranik kinguneqarsinnaasoq. Tamanna namminersortutut ingerlatsineq qanoq aaqqissuunneqarnerisigut, aamma DIS-imik suleqateqarneq qanoq ineriartornerisigut apeqqutaatillugu, innuttaasut namminersortutut ingerlatsisumut attuumassutillit innuttaasunut DIS-imik atuisunut, napparsimasut amerlassusiat sulii qaffasillunilu amerliartortussanut, sanilliullutik sukanerusumik nakorsiarsinnaanissaasa ilimagineqarnerannik pissuteqarpoq.

Atuinerup annertunerulernissaanik aarlerinaat pingaartumik peqqinnissaqarfimmik pisortanit ingerlanneqartumut misissorteqqinnissamik aamma katsorsarneqarnissamik innersuussineq nakorsamit pisortani atorfilimmit akuersissutigineqarnissaata piumasaqaataannnginnera pissutigalugu annertussaaq. Akuersinissamut suleriaaseq taama ittoq namminermini peqqinnissakkut suliaasaqarfiup iluani sulisumut allaffissornikkut piffissamik atuiffiuneranik kinguneqassaaq.

Napparsimasup katsorsarneqarnerata ataatsikkut ingerlanneqarnerani kinguneqaataasussat

Innuttaasut kalaallit timimikkut imaluunniit eqqarsartaatsimikkut napparsimanermut nunani allani misissortissimallutik imaluunniit katsorsartissimallutik kingorna Kalaallit Nunaannut angerlareernerminni misissortinnertik imaluunniit katsorsarneqarnertik ingerlatiinnarneqassasoq naatsorsuutigisaraat siusinnerusukkut nalaanneqartarnikuvoq. Pisuni taakkunani arlalissuarni peqqinnissaqarfiup pisortanit ingerlanneqartup malitseqartitsinerit pisariaqartinneqartut neqeroorutigisinnaasarsimangilai, ilaatigut misissuineq imaluunniit katsorsaariaaseq taamaattoq sullinneqartussatut siunnerfigineqartunut pineqartunut neqeroorutigineqarsinnaaneq ajornera, imaluunniit paasisimasaqarneq aamma/imaluunniit isumalluutit pisariaqartinneqartut amigaatigineqarnerat pissutigalugit.

Tamanna nakorsatut namminersortutut ingerlatsinermik pilersitsinissap tapersersornissaanik isumaliuteqarnermi ilanngullugu eqqarsaatigissallugu pingaaruteqarpoq. Tassami namminersortutut ingerlatsisoq immikkut ittumik katsorsaanissamik neqerooruteqarnissaa periarfissaqarpoq, peqqinnissaqarfiup pisortanit ingerlanneqartup malitseqartitsiffigissallugu periarfissaqarfigisinnaanngisaanik – passussinermi ajoqutaasinnaasumik pisoqartillugu, imaluunniit arlaannik pissuteqartumik namminersortutut ingerlatsisoq matusariaqalissappat.

Pituttorsimangitsumik aamma ataqatigiissitsilluni ingerlatsinermi innuttaasut napparsimasut namminersortutut ingerlatsisumi aamma pisortanit ingerlanneqartumi ataatsikkut passunneqarsinnaassapput, tamannalu napparsimasut amerlassusiannut tunngatillugu oqilisaataanissaanik pinngitsoornani kinguneqarnavianngilaq. Akuleriissitsilluni ingerlatsinermi napparsimasut namminersortutut ingerlatsisumit sullinneqartussatut nalunaarsinnaapput, imaluunniit napparsimasutut DIS-imit sullinneqaannarnissartik toqqarsinnaallugu, tassa imaappoq napparsimasut DIS-imit passunneqartussat eqqarsaatigalugit oqilisaataassaaq. Tamannali sioqqullugu innuttaasut namminersortutut ingerlatsisumi napparsimasutut sullinneqartarnerminnit napparsimasutut DIS-imi passunneqaqqitalernissaminnik qaqugukkut aamma pissutsit suut tunngavigalugit pisassanersoq isummerfigissallugu pingaaruteqarpoq. Assersuutigalugu nakorsatut namminersortutut ingerlatsisumi utaqqineq sivisuallaartoq innuttaasumit misigisimaneqarpat, qaqugukkut piviusumik sivisuallaassava? Aammattaaq isumaqartoqarpoq, innuttaasut nakorsamit namminersortutut ingerlatsisumit passunneqartarnissaminnik nalunaarsimasut nakorsamik sillimasuutitamik imaluunniit ajoqusersimasunut passusisarfimmik atuisassasut, nakorsamut namminersortutut ingerlatsisumut piffissamik pissarsiniarneq sivisuallaartoq taakkunannga misigisimaneqarpat.

Boksi 5. Kukkusumik katsorsaanermi akisussaaffimmik inissiinissamut inatsisitigut eqqumaffigisassat.

Kukkusumik passussisoqaratarsinnaanerani akisussaaffiit agguataarneqarnerisa isumannaarneqarsimanissaat pingaaruteqarpoq. Nakorsap namminersortutut ingerlatsisup inatsisitigut aamma aningaasaqarnikkut akisussaaffik tiggummivaa, imaluunniit akisussaaffik peqqinnissaqarfimmuut pisortanit ingerlanneqartumut tamakkiisumik imaluunniit ilaannakortumik inissinneqarsinnaassava? Tamanna taarsiisuteqarnissamut inatsisitigut tunngasunut aamma sillimmasiinnermut tunngasunut pingaaruteqarpoq.

Nakorsat namminersortutut ingerlatsisut ilinniartitaanermut, angerlarsimaffimmuut orniguttarnermut aamma nakorsat piareersimasuunissaannik aqqissuussinermut akisussaaffiat

Inuit qitiusumik inissisimasut oqaloqatigisatta ilaasa aammattaaq erseqqissarpaat, nakorsatut namminersortutut ingerlatsisut nakorsatut piareersimasutut aqqissuussinermut aamma angerlarsimaffinnut orniguttarnermut inuttalersuinissaq ilanngullugit akisussaaffeqartariaqannginnersut aamma

eqqarsaatigineqartariaqartoq. Aammattaaq inuit qitiusumik inissisimasut ilaasa erseqqissarpaat, namminersortutut ingerlatsisoq nakorsatut ilinniartumik sulisoqarnissaanik pisussaaffilerneqartariaqartoq, aammalu ilutsimi tunngaviusumi siunnerfigineqartutut tamanna periarfissaannaatinnagu. Suliassat tamakku pisariusut, aamma akisussaaqataaneq DIS-imut oqilisaataalaarsinnaassapput. Aammattaaq isumaqartoqarpoq, suliassanut taamaattunut peqataaneq ingerlatsiviit akornanni qaninnerusumik suleqatigiinnissamut tapertaasinnaasut.

Kalaallit Nunaanni nakorsaqatigiit amerlangitsunnguusut inunnit qitiusumik inissisimasunit ataasiakkaanit erseqqissarneqarpoq, taamaattumik isumaqartoqarpoq, suleqatigiinni taama ikitsigisuni sulinermi atugassarititaasut assigiinngitsut namminersortutut ingerlatsisut aamma pisortanit ingerlanneqartumi peqqinnissakkut sullissisut (imaluunniit nakorsat) akornanni suleqatigiinnermut pitsaanngitsumik sunniuteqarsinnaasoq. Assersuutigalugu namminersortutut ingerlatsisut ataanni nakorsanut akissarsiat qaffasinnerusut pisortani akissarsiat pillugit isumaqatiginniarnert sakkortunerulersissinnaavaat.

Nuna tamakkerlugu akisussaaqataaneq telemedicini aqutugalugu

Nassuiaammi ilutsimi tunngaviusumi telemedicini atorlugu nakorsartitsinissamik periarfissaq ilanngunneqanngilaq, ilaatigut peqqinnissamut tunngatillugu aningaasaqarnikkut naatsorsuinermi ajornakusoortitsivallaalernissaa killilerniarlugu. Inuit qitiusumik inissisimasut oqaloqatigisatta ilaasa nakorsatut namminersortutut ingerlatsisup nuna tamakkerlugu sullissilluniluunniit oqilisaassinissamik akisussaaqataanissaminut periarfissaqartoq isumaqarput, soorlu DIS-i annertunerujartuinnartumik telemedicini aqutugalugu nakorsartitsisarnermigut taamaaliortoq. Tamanna ilaatigut tassaasinnaavoq telemedicini atorlugu oqaloqatiginnikkut peqqissaaneq, imaluunniit napparsimasunik ajornakusoortuunngitsunik nappaatilinnik telemedicini aqutugalugu nakorsartitsineq.

Nakorsanik amigaateqarneq aamma marloqiusamik ingerlataqarneq

Namminersortutut ingerlatsineq nakorsanik amigaateqarnermut qanoq iluaqutaatigissanersoq – imaluunniit isumalluutit pigineqareersut allatut agguataarneqaannassanersoq – inuit qitiusumik inissisimasut arlallit apeqqusiipput. Tunniussaqaarsinnaassuseq, sulisussarsiniarneq aamma ataqatigiissitsilluni atorfinitsitsineq pillugit isumaliutit immikkoortumi uani saqqummiunneqarput.

Inuit qitiusumik inissisimasut ataasiakkaat isumaqarput, nakorsatut namminersortutut ingerlatsinissamik periarfissaq sulisussarniarnermut aamma sulisut sulisoriinnarnissaannut annertunerulersitsissasoq, tamanna pisortanut sanilliullugu sulinermi tunngavissat allat tunngavigalugit nakorsat sulinissaannut periarfissaqalersitsissammat, kiisalu aningaasatigut angusaqarnerusinnaaneq sulisussanut immaq pilerinarnersitsisinnammat. Ilutigitillugu inuit qitiusumik inissisimasut arlalippaaluit isumaqarput, nakorsat sulisut sulisoriinnarneqarnissaannut iluaqutaanavianngitsoq, aamma taamatut sulisussarsiniarnermut periarfissanik pitsaanerulersitsinavianngitsoq. Inuup qitiusumik inissisimasup ataatsip erseqqissarpaa, nakorsat imaluunniit peqqinnissaqarfimmi sulisut ataatsimut isigalugit sulisoriinnarnissaat Kalaallit Nunaanni ilaqutariittut atugarsissaarnissamut periarfissanut tunngassuteqarnerujussusoq, tassa imappoq ilaqutariinnut atugassarititaasut pitsaasut, aamma meeqqerivinnik atuarfinnilli pitsaasunik atuisinnaanermut periarfissaqarneq.

Nassuiaammi periarfissani nalilerneqarpoq, marloqiusamik ingerlataqarneq, tassa imaappoq namminersortutut ingerlatsisumi aamma pisortat ingerlataanni ataatsikkut atorfeqarneq pituttorsimanngitsumik ingerlatsinermi aamma akuleriissitsilluni ingerlatsinermi periarfissaasariaqanngitsoq, ataqatigiissitsilluni ingerlatsinermi periarfissaasinnaalluni. Marloqiusamik ingerlataqarneq periarfissaasinnaavoq, kisianni namminersortutut ingerlatsisumi qanoq sivilutigisumik sulisoqartarnissaanik erseqqissunik malittarisassaqaarnissaa pisariaqarpoq, kiisalu namminersortutut ingerlatsisut aamma pisortat ingerlataannik akuleriissitsinermut tunngasut erseqqissumik paasineqartariaqarlutik. Marloqiusamik ingerlataqarneq nakorsap katillugu sulineranik sivilunerulersitsippat tunniussaqaarsinnaassutsip qaffariaateqarneranik tamanna kinguneqassaaq. Tunniussaqaarsinnaassutsimik qaffasinnerulersitsinersoq

ingerlaavartumik nakkutigineqartariaqarpoq. Taamaattoqanngippat aaqqiissut ingerlateqqinneqartariaqanngilaq. Tamanna nassuiaammi tunngaviusumik inassutigineqanngimmat inuit qitiusumik inissisimasut arlaqangaatsiartut eqqumiigivaat, kisianni soqutigisat aporaannerannik pissuteqartoq pillugu nassuiaassisoqareernerani unammilligassaqartoq takuneqarsinnaanngortarpoq. Assersuutigalugu marloqiusamik ingerlataqarnerup kingunerisinnaavaa nakorsaq, imaluunniit peqqinnissakkut suliaasaqarfiup iluani sulisut allat sapaatip akunneranut nalunaaquttat akunneri 40-t sinnerlugit sulisassallutik toqqaasut, taamatulli sulineruneq qasulernissamut aamma napparsimalernissamut tapertaasinnaavoq. Pisumi taamaattumi suliaasaqarfimmi suliallip napparsimalluni uninnganini pisortat ingerlataanni sulinissamini uninngaffigissagai immaqa ilimanaateqartorujussuusinnaavoq, tassani atugassarititaasut pitsaanerunerat pissutigalugu, tassa imaappoq napparsimaneq pissutigalugu sulinnginnermi aningaasarsiaqarneq.

Aammattaaq inuit qitiusumik inissisimasut ilanngullugu erseqqissaatigivaat, peqqinnissaqarfimmi aalajangersimasumik atorfillit sumiiffimmi allami sulinissaannut piffissaligaanngitsumik sulinngiffeqartinnerat suliffeqarfimmut pisortanit ingerlanneqartumut artukkiissasoq. Tamatumunnga pissutaavoq, aqutsisoq suliaasaqarfimmi sulialimmik atorfinitsitsinermut sanilliullugu atorfimmud tassunga taartaasussamik ingerlaavartumik ujarlertartussaammat. Nutaamik aalajangersimasumik atorfinitsitsinissaq pisinnaanngilaq, sulisoq sulinngiffeqartoq utissalluni aalajangerpat aqutsisup nutaatut aalajangersimasumik atorfinitsinneqartoq soraarsiinnarsinnaanngimmagu.

Aalajangersimasumik nakorsaqarneq ingerlaavartumik ingerlanissamut aamma iluarisimaarinninnissamut aqutissatut

Nakorsanit sullinneqarnerup ingerlaavartuunissaa inuit qitiusumik inissisimasut isiginninneranni qitiusutut sammeneqarpoq. Tassani namminersortutut ingerlatsisumi aalajangersimasumik nakorsaqarsinnaanermut periarfissaq, aamma tamatuma napparsimasup katsorneqarnerata ingerlaneranut aamma sulinnermi atugassarititaasunut pingaarutaa eqqartorneqarpoq.

Nassuiaammi siusinnerusukkut nassuiarneqartutut nunani tamalaani misissuinerit takutippaat, continuity-of-care, tassa imaappoq aalajangersimasumik nakorsaqarnermik aqqissuussineq napparsimasup katsorsarneqarnerata ingerlaneranut pitsaasumik sunniuteqartartoq. Aammattaaq nakorsaq aalajangersimasooq napparsimasup katsorsarneqarnerata ingerlanneqarneranut ataqatigiissaarisutut annertunerusumik suliaqarsinnaavoq, siusinnerusukkut nassuiarneqartutut ingerlatsiviit akornanni ataqatigiissaarinikkut ikiuunermigut. Inuit qitiusumik inissisimasut ilaasa oqaatigivaat, aalajangersimasumik nakorsaqarnissaq innuttaasunit kissaatiginartinneqartoq, kisiannili aamma uippakajaarnerup annikillisinneqarneratigut nakorsat sulinnerminni atugaat pitsanngoriaateqassallutik. Inuit qitiusumik inissisimasut oqaatigivaat, nakorsiartut amerlasuut tigooqqassallugit uippakajaarnarsinnaasoq, tamasa aatsaat takullugit, taamaattumillu aamma sapinngisamik pitsaanerpaamik ikiuinissaq siunertaralugu piffissap sivikitsup iluani ataasiakkaat tamarmik nappaataasa oqaluttuassartaat paasiniartariaqarlugit. Aammattaaq namminersortutut ingerlatsisumi akiliitseriaatsimik pilersitsisoqarsinnaavoq, nakorsat napparsimasup tusarnaarnissaanut aamma tamakkiinerusumik paasinissaanut piffissaqarnerulersillugit. Ilutigitilluguli inuup qitiusumik inissisimasup ataatsip erseqqissarpaa, napparsimasut amerlasuut naggaterpiaatigut katsorsaaneq pitsaanerusoq, imaluunniit nakorsarisap aalajangersimasup takunissaminut piffissaqalernissaata utaqqinissaanut taarsiullugu misissortinnissamut piffissaq qaninnerpaaq atussallugu toqqassagaa. Innuttaasulli qasserpiaat aalajangersimasumik nakorsaqarnissamik aaqqiissut atussallugu kissaatigineraat, imaluunniit ingerlatsivimmi pingaarnermi sullississutit allat qanoq ittut kissaatigalugilluunniit naatsorsuutiginaat ilisimannngilarput.

Innuttaasut peqqinnissaqarfik pillugu misigisaannik 2019-imi misileraataasumik itisiliilluni misissuineq ingerlanneqarpoq (32). Misissuineq inassuteqaatinik saqqummiussaqaqarfiuvoq, atuisut aamma peqqinnissaqarfiup akornanni tunngaviusumik oqaloqatigiittarnikkut pissutsit nakussassarneqarnissaasa pingaaruteqassusiannik tikkuussisumik. Tamanna ilaatigut oqalutseqarnikkut pitsaanerulersitsinikkut, peqqinnissaqarfiup naleqartitamigut tunngavii pillugit oqaloqatigiinnikkut, napparsimasunut siunnersortinik

salluutitsinikkut aamma peqqinnissaqarfik pillugu paasissutissanik innuttaasut pissarsiffigisinnaasaata peqqinnissaqarfiup online-kkut attaveqaataata piusup ineriartortinneqarneratigut pisinnaavoq (32). Aammattaaq nalunaarusiami tikkuarneqarpoq, peqqinnissaqarfik pillugu innuttaasut misigisaannik ingerlaavartumik takutitsisinnaasumik utertitsisiffiginninnissamut periarfissanik pilersitsisoqassasoq. Tamanna ilaatigut aajangersimasumik nakorsaqaarnissamik pisariaqartitsinermik, imaluunniit pingaarnertut ingerlatsivimmi pisariaqartinneqartunik allanik takutitsisinnaavoq.

Nakorsiartarfik imaluunniit peqqinnissamik sulialinnut illu katersuuffiusoq

Namminersortutut ingerlatsinermik aaqqissuussineq – nakorsiartarfik allanik ilaqanngitsoq, imaluunniit peqqinnissamik sulialinnut illu katersuuffiusoq anginerusoq – pitsaassutsimut, suliaasaqarfiup iluani siunersioqatigiinnermut aamma sanngisuumik inissisimanissamut pingaaruteqarpoq. Inuit qitiusumik inissisimasut ilutsinik assigiinngitsunik nalilersuinerannik, aamma taakku kingunissaat pillugit isiginninnerannik immikkoortoq ataatsimut saqqummiussiffiuvoq.

Nassuiaammi ilutsimi tunngaviusumi nakorsatut namminersortutut ingerlatsivimmi nakorsat ikinnerpaamik marluussapput. Tamanna ilaatigut ataasiinnarmik inuttaqarlutik nakorsiartarfiit pitsaassusiat appasinnerugunartoq nunani tamalaani allaaserisat (5, 56, 57) aamma Savalimmiuneersunik oqaloqateqarnerit tikkuussinerannik pissuteqarpoq. Suliaasaqarfiup iluani suleqatigiinnik assigiinngitsunik sulialinnik (imaluunniit *team-based care*-nik) pilersitsisinissaq anguniarneqariartuinnarpoq, napparsimasunik sullissinerup pitsaassusiata pitsaanerunissaanik qulakkeerinniffiusoq.

Naak ilutsimi tunngaviusumi namminersortutut ingerlatsiviusumi nakorsat marluunissaat naatsorsuutigineqarualuartoq napparsimasoqarnera, sulinngiffeqarneq imaluunniit pikkorissarneq pissutigalugit sulinngitsoqartillugu iluseq tunngaviusoq sulii mianernartumik inissisimavoq. Tamanna DIS-imut atuutinngilaq, ullormut pisuni pissutsit atuuttut, aamma pisumut tunngasut malillugit suna pingaarnerusanersoq apeqqutaatillugu sulisut amerlanerusut akornanni sulisunik noqattaartitsineq tassani pisinnaalluni.

Aammattaaq inuit qitiusumik inissisimasut ilaaq isumaqarput, siunissami Nuummi ineriartorneq imaassappat DIS-i nakorsiartarfinnut mikinerusunut aaqqissuuteqqinneqarluni, taava ilimagineqartariaqarpoq katsorsaanerup pitsaassusia ajornerulissasosq, aammalu ilutigitillugu inuuniarnikkut naligiinnginnerup annertunerulerneranut tapertaalluni, nakorsiartarfiit akornanni pitsaassuseq assigiinngitsuussammat. Tamatuma saniatigut nakorsiartarfiup mikisup ilisimasanik nutaanerpaanik pissarsinissani, aamma pitsaassutsimik pitsanngorsaaneessani nammeneq isumagisussaavaa. Inuit qitiusumik inissisimasut malillugit Nunatta Nakorsaaneqarfia peqqinnissaqarfimmi immikkoortortanik tamanik, kiisalu nakorsiartarfinnik namminersortutut ingerlanneqartunik piusunik nakkutilliinermik suliaqarnermini suliaasaqarpallaareerpoq.

Peqqinnissaq pillugu politikki, inatsiseqarneq aamma inuuniarnikkut naligiinnginneq

Namminersortutut ingerlatsinermik pilersitsineq peqqinnissakkut naligiinneq, aamma inatsisinut atuuttunut naapertuunnersoq pillugit apeqqutinik tunngaviusunik pilersitsivoq. Tassani peqqinnissaq pillugu politikkikkut tunngaviit, aamma inatsisitigut tunngavissat inuit qitiusumik inissisimasut ernumassutaat aallaavigalugit oqaluuserineqarput.

Peqqinnissaqarfiup sullissineri pillugit peqqussut malillugu peqqinnissaqarfiup sullissisutaanik *assigiimmik periarfissaqartitsisoqarnissaa* peqqinnissaqarfiup anguniassavaa – sumi najugaqarneq apeqqutaatinnagu (§1, imm. 2) (58). Tunngavik taanna peqqinnissaqarfiup periusissiaanut aamma pilersaarutaanut tunngaviuvoq. Tamakkiisumik naligiimmik pinninnissaq angujuminaakkaluartoq anguniagaq anguniagassaavoq pingaarutilik.

Nassuiaammi nakorsatut namminersortutut ingerlatsinermi periarfissat taakku pingasut ilaatigut peqqinnissakkut naligiinnissamik siuarsaataassanersut imaluunniit unammilligassaqaartitsissanersut nalilersorneqarpoq.

Periarfissat pingasut tamarmik inuuniarnikkut naligiinnginnerup annertunerulernissaanik aarlerinaammik nassataqarput – annerusumik minnerusumilluunniit – namminersortutut ingerlatsisumut piumasaqaatit aamma tunngavissat qanoq ittueneri apeqqutaatillugit.

Inuit Pisinnaatitaaffii pillugit Nunarsuarmioqatigiinnut nalunaarummi nassuiarneqartutut peqqissuunissamik pisinnaatitaaffik tunngaviusumik tunngavinnik sisamanik aallaaveqarpoq: najuunneq, pissarisariuminassuseq, akuerineqarsinnaassuseq aamma pitsaassuseq (AAAQ) (59). Taakku immikkoortunik qitiusunik arfinilinnik ilaneqarput, tassunga ilanngullugit immikkoortitsinnginnissaq, aalajangiinernut peqataaneq aamma peqqinnissamut tunngasut pillugit paasissutissanik pissarsinnaaneq. Tunngaviit taakku namminersortutut ingerlatsinerup naligiinnissamut, aamma peqqinnissaqarfimmi tamakkiisumi pisinnaatitaaffinnut akornusiinngitsumik qanoq pilersinneqarsinnaanera pillugu nalilersuineri aamma eqqarsaatigineqartariaqarput.

Aammattaaq ilutsini tunngaviusuni aamma periarfissani taakkunani pingasuni inatsit atuuttoq malilugu suut allanngortinneqartariaqarnersut imaluunniit erseqqissartariaqarnersut isumannaassallugu pingaaruteqarpoq. Pingaartumik suliaasaqarfinnut ukununga tunngassuteqarpoq:

- Napparsimasunut nalunaarsuiffimmut elektroniskiusumut (EPJ-imut) nakorsat isersinnaallutillu napparsimasut pillugit paasissutissanik suliarinnissinnaanissaannut malittarisassaliorneq.
- Nakorsatinik tunniussisinnaaneq, aamma katsorsartinnerup ingerlateqqinneqarnissaanut innersuussisineri suliaqarsinnaaneq.
- Nakorsatinik tunniussinissamut tunngatillugu killilersuutaasinnaasut aamma nakkutilliinernik aqqissuussinerit.

Pissutsit taakku napparsimasup isumannaatsuutinneqarnissaanut, inatsisitigut isumannaatsuutinneqarnissaanut aamma ataatsimut isigalugu peqqinnissaqarfimmi aqutsineri pingaaruteqarput, aammalu politikkikkut aamma inatsisitigut nalilersueqqinnissami ilanngunneqartariaqarlutik.

Peqqinnissakkut suliaasaqarfiup iluani nakorsiartarfinnut (pioreersunut) allanut naleqqussusia

Naak nassuiaat nalinginnaasumik katsorsaanerup iluani nakorsatut namminersortutut ingerlatsineri pilersitsinissamik pingaarnertut aallussiffiugaluartoq peqqinnissakkut suliaasaqarfiup iluani Nuummi nakorsiartarfiit namminersortutut ingerlanneqartut isumaasa ilanngunneqarnissaat naleqquttuvoq. Nakorsiartarfinni taakkunani misilittakkat aamma pisariaqartitat namminersortutut ingerlatsineq ataatsimut isigalugu ineriartortisinissamut aamma malittarisassaliornissamut qanoq paasissutissiinnaanersut pillugit immikkoortoq una takutitsivoq.

Nassuiaammi nalinginnaasumik katsorsaanerup iluani nakorsatut namminersortutut ingerlatsineri pilersitsineri ajornartorsiutit misissorneqarnissaat pingaarnertutinneqarpoq, peqqinnissaqarfimmut pioreersumut attuumassutillit tassani amerlanerussammata. Qulaani allaaserisap ilaani nassuiarparput, tamanna peqqinnissakkut suliaasaqarfiup iluani namminersortutut nakorsiartarfiutilinnut allanut qanoq isumaqassanersoq, immikkortumili uani tamanna itinerusumik iserfigissavarput.

Peqqinnissakkut suliaasaqarfiup iluani nakorsiartarfiit namminersortutut ingerlatsiviit pioreersut tamarmik immikkut namminneq napparsimasunut nalunaarsueriaatsimik peqarput, taamaattumillu Cosmic-imut isersinnaanissartik pisariaqartinngikkaluarlugu. Kisianni pisortat aamma namminersortutut ingerlatsisut akornanni attaveqatigeeriaatsimik isumannaatsumik pisariaqartitsisoqarpoq, napparsimasumut tigussaasunngorlugu tunniussinermut taarsiullugu passussineq pillugu killiffik pillugu eqikkaanermik (napparsimasup napparsimasunut nalunaarsuiffianik aamma katsorsaanerup allakkatigut eqikkaarneqarneranik) elektroniskimik nassitsisinnaanermik periarfissaliisumik. Inuit qitiusumik inissisimasut malillugit kingullertut taaneqartoq katsorsaanerup kinguaattortarneranut tapertaasarpog.

Aammattaaq nassuiaammi ilutsimi tunngaviusumi aalajangersarneqarpoq, sulisut oqaatsitigut piginnaasaat apeqqutaatillugit nakorsiartarfimmi oqalutseqassasoq. Napparsimasut massakkuugallartoq namminersortutut ingerlatsisuni katsorsarneqarnerminni namminneq oqalutseqassapput. Tamanna allanngortinneqassappat akit qaffanneqarnerannik tamanna kinguneqassaaq.

Massakkorpiaq peqqinnissakkut suliassaqruiup iluani namminersortutut ingerlatsisut piusut pituttorsimanngitsumik ingerlatsinermut nassuiarneqartumut assingunerusumik aaqqissuussaapput, pissutsit peqqinnissaqruiup ilitsersuummi kingullermi nassuiaatai ilanngunnagit. Inuit qitiusumik inissisimasut, peqqinnissakkut sullissinerup iluani nakorsiartarfinneersut, akuleriissitsilluni imaluunniit ataqtigiissitsilluni ingerlatsinissaminnik qanoq takorluuisinnaatiginersut pillugu peqatigalugit oqaloqtigiissutigineqanngilaq.

6.4 Pisortat neqeroorutaannik nakussassaaneq: DIS-imut siunissami aqqutissat

Periarfissat, nakorsatut namminersortutut ingerlatsinissami saqqummiunneqartut, eqqarsaatigalugit inuit qitiusumik inissisimasut arlallit tikkuarpaat, allatut iliuuserineqarsinnaasoq tassaasoq Dronning Ingridip Peqqissaaviata (DIS-ip) nakussassarlugulu aaqqissuuteqqinneqarsinnaanissaa. Siunnersuutit aamma isumaliutit, aamma innuttaasut pisariaqartitaat – Nuummi aamma nuna tamakkerlugu - naammassinerusinnaajumallugit DIS-i pitsaanerumik qanoq ineriartortinneqarsinnaanersoq pillugu aallussiffiusut oqaloqtigiinnernit saqqummiunneqartut immikkoortumi uani eqikkarneqarput.

Inuit qitiusumik inissisimasut arlallit erseqqissarpaat, isumalluutit nakorsatut namminersortutut ingerlatsinerup pilersinneqarnissaanut tapersersuinikkut tunniunneqartussatut naatsorsuutigineqartut, taamaaliussalluni toqqarneqassappat, DIS-ip aqunneqarneratigut aamma kiffartuussinikkut pitsanngoriartitsiffiusumik aaqqissuuteqqinneqarneranut atussallugit pingaaruteqarnerussasoq. Aaqqissuussaaneq pioreersoq innuttaasut pisariaqartitaannik inissaqartitsisinnaasariaqartoq isumaqartoqarpoq. Isumalluutilli assinganik nalimmassarneqanngitsut Nuummi innuttaasut ingerlaavartumik amerliartornerannit DIS-i unammilligassaqartitaavoq. Nakorsatut namminersortutut ingerlatsinerumik aallartitsineq aqqutigalugu katsorsaanerup akisunerulersinneqarnissaanut taarsiullugu isumalluutit ataatsimoortinneqarlutillu pitsaanerumik atorluarneqarnerusariaqaralarput, ilaatigut tamat naligiimmik sullinneqarnissaat anguniarlugu.

Innuttaasut pisariaqartitaannik annertunerusumik naammassinissinnaanissamut DIS-i qanoq iliorluni pitsanngorsarneqarsinnaanersoq pillugu inuit qitiusumik inissisimasut arlallit siunnersuuteqarput:

- DIS-imi sundhedsplejerskit aamma timimik sungiusaasut suliassaqrufimmi sulialittut napparsimasunik misissuillutillu katsorsaasinnaasutut annertunerusumik atorlugit, taakku aallaqqaataaniit siullertut nakorsamut ingerlateqqaartariaarullugit.
- DIS-i nalinginnaasumik katsorsaanerup iluani arlalinnut immikkoortortaqrarfinngortillugu, assersuutigalugu ajoqusersimasunut passusisarfik, akiuussutissamik kapitinnermut immikkoortortaqrar, pinasuurtumik passunneqartussanut immikkoortortaqrar, nappaatinut anigorneqarsinnaanngitsunut immikkoortortaqrar, telemedicini atorlugu nuna tamakkerlugu nakorsiartitsisarfik il.il.
- Assersuutigalugu DIS-imi akiuussutissamik kapuuisarnerit, aamma anigorneqarsinnaanngitsunik nappaatilinnik SDCG-imi katsorsaanerit ingerlalluarput, taakku aaqqissuussamik ingerlanneqartarneri pissutigalugu. DIS-imi suliassaqrufinni allani aamma taamaaliortoqrarpat katsorsaanerumut pitsaasumik kinguneqassasoq qularnanngilaq.
- Isumalluutini atorluanerunissaaq angusinnaajumallugu napparsimasunik immikkoortiterillunilu pingaarnersiuneq annertunerusoq.
- Peqqissaasut katsorsartinnerup ingerlaneranut ataqtigiissaarisutut, imaluunniit napparsimasunut siunnersortitut atuuffeqarsinnaapput.
- Aalajangersimasumik nakorsaqartarnermik DIS-imi pilersitsineq, assersuutigalugu nakorsat aalajangersimasumik atorfillit napparsimasunik, Nuummi innuttaasunik ukiut pingasut sinnerlugit

najugaqareersimasunik isumagisaqarlutik (imaluuniit assingusumik pissusilimmik nakorsamut aalajangersimasumut agguataarilluni/tunniussilluni).

- Nakorsat ilaasa allaffissornikkut suliaasaat annikillisillugit, nakorsat piffissartik pingaarnertut napparsimasunik katsorsaanermut atussagaat qulakkeerniarlugu.
- Takkutinngitsoortunut akiliuteqartitsisarnermik eqqussineq, soorlu norskit peqqinnissaqarfianni taamaattoqartoq.
- Isumaqtigiissutit massakkut piusut allanngortillugit, taanna DIS-ip ammaffissatut periarfissarisinnaasaanik akimmisaartitsisuummat.
- EPJ-imik aaqqiissut nutaaq, ulluinnarni sukkanerusumik atorneqarsinnaasoq.

Inuup qitiusumik inissisimasup ataatsip eqqumaffigeqquaa, pitsanngoriaatissat ilaat nakorsanik inuusunnerusunik ilinniartitsinermik isumagisaqarneq akigalugu aatsaat ingerlanneqarsinnaasut, tamanna piffissamik aamma isumalluutini pisariaqartitsiffiummat, ilutigitiilluguli siunissami peqqinnissaqarfiup ilinniartunik nakorsaqaartuartarnissaa pingaaruteqartorujussuuvoq.

7. Kalaallit Nunaanni nalinginnaasumik katsorsaanerup iluani nakorsiartarfimmik pilersitsinermi inatsisitigut isumaliutiginninnerit

Nassuiaammi iluseq tunngaviusoq aamma periarfissat Peqqissutsimut Naalakkersuisoqarfimmit atuqaqissaartinneqareernerisa kingorna periarfissanut tunngatillugu inatsisitigut naliisoqarnissaa taakkunaannga kissaatigineqarpoq. Kent Kristensen, peqqinnissakkut suliaasaqarfiup iluani inatsisinik paasisimasaqarluartoq, aamma Kalaallit Nunaanni siusinnerusukku sulisimasoq, inatsisilerituutut suliaassamut tamatumunnga naleqquttutut nassaarineqarpoq. Suliassaq Kalaallit Nunaanni nalinginnaasumik katsorsaanerup iluani nakorsiartarfimmik namminersortutut ingerlatsinerмик pilersitsinissamut atatillugu inatsisitigut akimmiffissaqarluni tamanna pisinnaannginnersoq, imaluunniit immikkut eqqumaffigisassaqaarnersoq pillugu naliliinissamik ilaqarpoq. Matuma ataaniittoq Kent Kristensenip allakkiaanit toqqaannartumik ilanngunneqarpoq, aammalu allakkiami najoqqutat innersussutitut uani ilanngunneqarlutik.

Ajornartorsiutit attuumassutillit arlallit nalunaarusiami kapitali 6-imi tikkuarneqarput:

1. Atuisutut akiliuteqartarnermi inatsisitigut eqqumaffigisassat aamma peqqinnissakkut naligiinneq.
2. Nakorsaatinik pissarsisinnaanermut aamma innersuunneqarnissamik pisinnaatitaaffimmut inatsisitigut eqqumaffigisassat.
3. Isumaqatigiissutitigut pituttuinerit aamma aqqissuussaannikkut atortunut pioreersunut akuleriissitsinermit tunngasut pillugit inatsisitigut eqqumaffigisassat.
4. Napparsimasut pillugit paasisutissat iserfigisinnaanissaannut aamma sularisinnaanissaannut inatsisitigut eqqumaffigisassat (EPJ-i).
5. Kukkusumik katsorsaanermi akisussaaffimmik inissiinissamut inatsisitigut eqqumaffigisassat.

Isumaqatigiissuteqarnissamut- aamma pilersitsinissamut kiffaanngissuseqaarnermut tunngaviusumik tunngavik atuuppoq. Tassa imaappoq, nakorsaq nammineq inuttut inatsisitigut pisinnaatitaaffik tunngavigalugu akilernerqarluni nakorsatut sulinerмик aallartitsinnaanera akornutissaqaanngilaq. Tamanna, naleqq. imm. 1-i, peqqinnissakkut naligiinnginneq pillugu politikikkut isumaliutiginninnissamut pissutissaqalersitsinnaavoq, kisianni inatsisitigut immikkut isigisarialimmik ajornartorsiutaanngilaq.

Pisortanilli suleqateqaarnermut tunngatillugu ajornartorsiutit attuumassutillit maluginiarneqartariaqartut arlaqarput. Ilutsini tamani – aamma ilutsimi tunngaviusumi, nammineq inuttut inatsisitigut pisinnaatitaaffimmit tunngaveqartumi – atortunik kiisalu innersuussinermit periutsit pillugit kalaallit peqqinnissaqarfiannik suleqateqaarnermik pilersitsinissaq pisariaqarpoq.

Inatsiseqarnek inissaminiippoq: Peqqinnissaqarfiup sullissineri il.il. pillugit Inatsisartut peqqussutaat, naleqq. § 25, tassa pisuni peqqussummi matumani aalajangersaavigineqanngitsuni peqqinnissaqarfimmit akiliilluni sullinneqarsinnaanermut Naalakkersuisut isumaqatigiissuteqarsinnaapput, malinneqarpoq.

Pisortat katsorsaanermut atortuinik atuinnermut tunngatillugu immikkut eqqumaffigineqassaaq, akiliutinik aalajangersaanissamut malittarisassat immikkut ittut, aamma tunngavilersugaanissamik aamma assigiissaarnissamik tunngavik piumasaqaatinik arlalinnik aalajangersaaffiusoq atuummata.

Akinik aalajangersaanermut malittarisassat

Siullermik akinik aalajangersaanermut malittarisassat. Pisortat katsorsaanermut atortuinik atuinnermut akiliutissanut aalajangersaaneq ajunaaruteqannginnissamik aamma iluanaaruteqannginnissamik tunngavik naapertorlugu pissaaq⁷.

Tamanna ima isumaqarpoq, aallaavittut iluanaaruteqarnissaq siunertaralugu akiliuteqartitsisoqarsinnaanngitsaq. Oqartussaarfik pisortanit ingerlanneqartoq atortunik atugassiinnermigut akiliuteqartitsinissamut akinik tamaallaat aningaasartuutiviusunut matussutissanik aalajangersaasinnaavoq (ass. akissarsianut, ingerlatsinnermut, aserfallatsaaliinnermut aamma allaffissorinnermut), kisiannili taakkunanga annertunerunngitsumik. Tamanna pisortat suliffeqarfiisa niuernikkut atugassarititaasut atorlugit suliaqannginnerannit, inatsisitigulli aalajangersakkat malillugit pisortat suliaasaannik suliaqarnerannit aallaaveqarpoq.

Akinittaaq aalajangersaaneq tunngavilersukkamik aamma isertuaatsumik tunngavilimmik pissaaq, taamaalilluni atuisut pisut assingini sullississutitut assigiinnut assigiimmik akiuliuteqarniassammata⁸. Suliffeqarfiup pisortanit ingerlanneqartup katsorsaanermi atortunik pisortanit pigineqartunik namminersortutut ingerlatsisut atuisinnaanissaannik akuersissuteqaruni (ass. ilisimatusaatigalugu suliniutitut, namminersortutut napparsimasumik katsorsaanermi imaluunniit namminersortutut sulialinnik suleqateqarnermi), akit ima aalajangersarneqassapput pisortat aningaasaliissutaat namminersortutut siunertalimmut toqqaannanngitsumik ikorsiissutigalugit tapiissutitut atorineqassanatik.

Tamatununga malittarisassat pisortat ingerlatsineranni suliaassat suliarineqartarneranni inatsisit tunngaviinit aallaaveqarput, taamaattumillu aamma EU-p inatsisaani naalagaaffiit tapiissuteqarnermut malittarisassaannut killeqarnatik, tassani pisortat aningaasaliissutaat namminersortutut ingerlatsinnermik sulialinnut aalajangersimasunut aningaasatigut naammaginngitsumik iluanaaruteqaataasussatut atorineqarnissaat inerteqqutigineqarluni.

Naligiimmik pinninnissamik tunngavik

Aappaattut naligiimmik pinninnissamik tunngavik atuuppoq⁹. Naligiimmik pinninnissamik tunngavimmi pisortani oqartussat pisuni assigiinni assigiimmik pinninnissaannik pisussaaffilerneqarput, aammalu

⁷ Revsbech , K: Kommunalret, 2023, s. 70 og Revsbech , K; Ege H og Thomsen, og H B: Kommunernes opgaver, 2023, s. 225.

⁸ Revsbech , K; Ege H og Thomsen, og H B: Kommunernes opgaver, 2023, s. 192.

⁹ Mørup, Søren Højgaard m.fl: Forvaltningsret, 2022, s. 116 og Bønsing, Sten: Forvaltningsret, 2023, s.340.

tunngavissalimmik pissutissa qarpat aatsaat assigiinngitsumik pinnissinnaallutik¹⁰. Tunngavik tunngavilersukkamik aamma assigiisumik suliarinninnissamik piumasaqaammit aallaave qarpoq.¹¹

Pisortat katsorsaanermut atortuinut tunngatillugu naligiimmik pinninnissamik tunngavik isuma qarpoq, nakorsatut suliqaarfiit, pisuni assersuunneqarsinnaasuni inissisimasut, atugassarititaasut assingannik aamma akigititanik assigiinnik atugassa qartitaallutik atuisinnaasasut. Tunngavissaqanngitsumik eqqarsaatiginninneq tunngavigalugu assigiinngisitsisoqassanngilaq. Tamanna ima isuma qarpoq, oqartussa qarfik atuisinnaanermik- imaluunniit akiliisitseriaatsinik nakorsiartarfimmut imaluunniit suliffe qarfimmut aalajangersimasumut iluaqutaasussamik ilusilersuisinnaanngitsoq.

Akerlianik piviusunik aamma tunngavissalinnik assigiinngitso qarpat, assersuutigalugu atuinerup annertussusia assigiinngitsuulluni, sullississutip suunera imaluunniit immikkut ittunik inatsisitigut aalajangersakkamik siunertaqarluni, oqartussaasoq katsorsaanermik imaluunniit akimik assigiinngisitaartitsinnaavoq. Assigiinngissulli taamaattoq kinaassusersiunngitsumik piumasaqaateqarnermik tamatigut tunngavilersorneqarsinnaassallunilu uppersaaserneqarsinnaasassaaq.

Tamanna ima nassata qarpoq, katsorsaanermi atortumik pigisalik pisortanit ingerlanneqartoq atuisinnaanermut aamma akiliitsinissamut malittarisassaminik nammineq aqqissuissasoq, taamaallutik taakku assigiissaartuussallutik, paasimiunartussaallutik aamma kinaassusersiunngitsumik tunngavilersugaassallutik. Assigiinngissutaasinnaasut tunngavilersukkamik ingerlatsinikkut imaluunniit inatsisitigut tunngasunut innersuussilluni nassuiarneqarsinnaassapput, assersuutigalugu tunniussaqaarsinnaassutsip killeqarneranik, inatsisitigut tunngaveqarneranik imaluunniit pisortat suliassaata siunertaanik¹².

Innersuussinernut, napparsimmavimmut unitsitsinernut aamma napparsimmavimmit angerlartitsinernut ingerlatseriaatsinut tunngatillugu immikkut maluginiarneqassaaq, peqqinnissa qarfiup sullissinerata aqqissuussaananeranut piumut naleqqussakkamik suleqatigiinnerup ataqatigiissarnissaanut tunngatillugu suliassartaatigut ajornartorsiutit pilersinnaammata. Tamanna assersuutigalugu Cosmic-imi atuarsinnaanermut- aamma allassinnaanermut atuuppoq.

Napparsimasunut nalunaarsuiffinnik takunnissinnaanermut malittarisassat

Tassunga atatillugu napparsimasunut nalunaarsuiffinnik takunnissinnaanermut malittarisassa qarpoq, eqqumaffigineqartariaqartunik. Tamannali suliassartaasa suliarineqarnissaasa ataaniinneruvoq, aammalu tassalluni namminersortutut ingerlatsisutut pilersitsinissamut ilutsimik toqqaasoqareernerani eqqarsaatigineqartussaq.

Kukkusoqarnerani akisussaaffimmik inissiineq

Assinganik kukkusoqarnerani akisussaaffimmik inissiisoqarnissaanut atuuppoq, akisussaaffik qanoq inissinneqassanersoq pillugu naammagittaalliuuteqartarfimmi pioreersumik aalajangersarneqareerluni.

Namminersortutut ingerlatsinermut ilutsimik toqqaasoqareerpat tamatuma oqaluuserineqarnissaa inassutigineqarpoq.

¹⁰ Mørup, Søren Højgaard m.fl: Forvaltningsret, 2022, s. 136.

¹¹ Madsen, HB: Patientbehandling og forvaltningsret, 2000, s. 39.

¹² Fenger, N: Forvaltningsret, 2018, s. 344.

8. Eqikkaaneq aamma aallaaviit

Nalunaarusiami uani Kalaallit Nunaanni peqqinnissakkut suliaasaqarfiup iluani namminersortutut ingerlatsinermik pilersitsinissami periarfissat aamma unammilligassat saqqummiunneqarput – pingaarnertut nalinginnaasumik katsorsaanerup iluani nakorsatut ingerlatsinermik suliaqarneq qitiutillugu. Misissueqqissaarneq nunani tamalaani allaaserisanit aamma misilittakkanit, peqqinnissaq pillugu politikkikkut aamma – aningaasaqarnikkut misissueqqissaarnernit, aamma inuit qitiusumik inissisimasut isiginninnerannit tunngaveqarpoq, tamannalu assigiinngitsunik takunniffiusumik aamma suliaasaqarfimmut qanittumik tunngavilimmik periarfissanik aamma ilutsinik nalilersuineranut tunngaviliivoq.

Periarfissat taakku pingasut – pituttorsimanngitsumik, akuleriissitsilluni aamma ataqatigiissitsilluni ingerlatsineq – tamarmik immikkut pitsaaquteqarlutillu ajoqutissartaqarput. Taakkununga ataatsimoorutaasoq tassaavoq, taakku sullinneqartussat siunnerfigineqartut qanoq nassuiarneqarnerat, aamma namminersortutut ingerlatsisumut piumasaqaatinik sunik piumasaqaateqarneq apeqqutaatillugit assigiinngitsumik annertussusillimmik inuuniarnikkut atukkat apeqqutaatillugit peqqissutsikkut naligiinnginnermik annertunerulersitsinissaat naatsorsuutigineqarmat. Akuleriissitsilluni ingerlatsineq peqqinnissaqarfimmut pisortanit ingerlanneqartumut oqilisaataasinnaanera, aamma napparsimasup katsorsarneqarnerata ingerlaavartuunissaanik ilimanaateqarpoq, kisiannili sullinneqartussat siunnerfigineqartunut, aningaasaqarnermut aamma suleqatigiinnissamut tunngavissanik erseqqissunik aatsaat aalajangersaasoqarpat tamanna pisinnaalluni. Pituttorsimanngitsumik ingerlatsineq killilimmik oqilisaataassasoq nalileneqarpoq, ataqatigiissitsilluni ingerlatsineq eqaatsumik ingerlanneqarsinnaalluni, aammali aqutsinikkut aamma akiligassanik isumannaarinissakkut pisariussalluni.

- **Peqqissutsikkut naligiinneq – aningaasaqarnikkut, inooqataanikkut aamma oqaatsitigut – ilutsini tamani tunngavittut allaaviusariaqarpoq.** Tamatumani atuisinnaaneq, pitsaassuseq aamma napparsimasup aaqqissuussaaneermik misigisai pineqarput. Tunngavik taanna nuna tamakkerlugu inatsisinik aamma nunani tamalaani inuit pisinnaatitaaffiit aallaaveqarpoq, aammalu suliap ingerlateqqinneqarnissaani aqutsisuusariaqarluni. Periarfissat taakku arlaannaalluunnit inuuniarnikkut apeqqutaatillugit peqqissutsikkut naligiinnerup annertunerulersinnissaanut tapertaanngillat.
- **Aaqqissuusseqqinnerni aqutsinikkut aamma allaffissornikkut aningaasartuutaasartut eqqumaffigissallugit pingaaruteqarpoq.** Inuit qitiusumik inissisimasut tikkuarpaat, ilutsinik nutaanik atuutilersitsinermi amerlasuutigut aqutsinissamut, ataqatigiissaarinissamut aamma nakkutilliinissamut tunniussaqaarsinnaaneq pisariaqartinneqartoq annikinaarlugu takorlorneqartartoq. Taamaattumik aaqqissuusseqqinnerup taamaattup ingerlanneqarnissaanut aaqqissuussaaneq nukissaqartoqarneris – aamma taamaattoqassappat suut salliutinneqassanersut – isumannaarneqartariaqarpoq.
- **Innuttaasut isiginninnerat aamma kissaataat aaqqissuussamik misissorneqartariaqarpoq.** Inuit qitiusumik inissisimasut arlallit erseqqissarpaat, innuttaasut pisariaqartitaat aamma naatsorsuutigisaat politikkikkut aalajangernissap suliarineqarnerani puigorneqassanngitsut. Taamaattumik apeqqutit akissat, imaluunniit itisiliilluni misissuinerit atorlugit innuttaasut aamma peqqinnissaqarfimmi sulisut akornanni misissuisoqassasoq inassutigineqarpoq, suna pingaartutut aamma kissaatiginartutut isigineqarneris qulaajarniarlugu. Misissuinermit atuisut isiginninnerannik 2020-mi misissuineq piosuq tunngavigineqarsinnaavoq (32).

- Namminersortutut ingerlatsivimmik pilersitsinissaq ingerlateqqinneqassasoq politikikkut kissaatigineqarpat, tamanna **erseqqissunik tunngavissalimmik killilimmik misileraanertut, aamma sukumiisumik nalilersuinissamik periarfissamik ilalimmik** pisariaqarpoq. Misileraaneq taamaattoq piffissami killilimmi misileraanertut ingerlanneqartariaqarpoq, atuutilersitsinissamik inaarutaasumik aalajangiussineq sioqqullugu misilittakkaat aamma sunniutit aaqqissuussamik uppersaasarneqarneqarlutillu nalilersorneqarlutik. Ilutigitillugu misileraanerup kingorna piffissaq pilersaaruteqarfigissallugu pingaaruteqarpoq – aamma aaqqiissutip ingerlateqqinnginnissaa toqqarneqassappat.
- **Inatsisinut tunngasut pillugit oqaloqatigiinnerit** ilaatigut akinik aalajangersaanermut, akisussaaftimmik inissiinissamut, aamma napparsimasut pillugit paasissutissanik takunnissinnaanermut tunngasut aatsaat naleqquttunngussapput periarfissaq sorleq malinneqassanersoq pillugu aalajangiisoqareerpat.

Tamatuma saniatigut apeqqutit qitiusut isummerfigineqartariaqarput, soorlu:

- Akit aamma akissarsiat qanoq aalajangersarneqassappat?
- Kikkut misileraataasumik ingerlataqassappat, aamma taakku qanoq toqqarneqassappat?
- Napparsimasut isumannaatsuutinneqarnissaat, uppersaasasiinissaq aamma attaveqatigiinneq qanoq qulakkeerneqassappat?
- Piareersimanissamut, ilinniartitaanermut aamma telemedicinimut tunngatillugu namminersortutut ingerlatsisoq sunik akisussaaftaqassava?

Aammattaaq Kalaallit Nunaanni Peqqinnissaqarfik nakussassarniarlugu peqqinnissakkut suliaasaqarfiup iluani sullissisoq ataatsimoortumik periusissami qanoq ilaatinneqarsinnaanersoq eqqarsaatigineqartariaqarpoq – taartissatut isiginagu, kisiannili pitsaassutsimik aamma innuttaasunit tamanit atorineqarsinnaaneranik pitsaanerulersitsinissamut tapertaasutut isigalugu.

Najoqqutat

1. Naalakkersuisut. Sundhedsforlig 2023 - Politisk rammeaftale for arbejdet med en styrkelse af sundhedsområdet. Nuuk, Greenland 2023. p. 17.
2. Polin K, Scarpetti G, Vracko P. Innovations in primary healthcare in Slovenia 2011-2020: Exploring the stepwise process behind effective implementation. Health Policy. 2025;152:105224.
3. Greenland Statistics. Grønlands Statistik 2025 [Available from: <https://stat.gl/>].
4. Hanson K, Brikci N, Erlangga D, Alebachew A, De Allegri M, Balabanova D, et al. The Lancet Global Health Commission on financing primary health care: putting people at the centre. Lancet Glob Health. 2022;10(5):e715-e72.
5. WHO. Scaling primary health care through networks and other models. World Health Organization - European Region; 2023.
6. Gautier L, Pirkle CM, Furgal C, Lucas M. Assessment of the implementation fidelity of the Arctic Char Distribution Project in Nunavik, Quebec. BMJ Glob Health. 2016;1(3):e000093.
7. Flodgren G, Eccles MP, Shepperd S, Scott A, Parmelli E, Beyer FR. An overview of reviews evaluating the effectiveness of financial incentives in changing healthcare professional behaviours and patient outcomes. Cochrane Database Syst Rev. 2011;2011(7):CD009255.
8. Mudyarabikwa O, Tobi P, Regmi K. Public-private partnerships to improve primary healthcare surgeries: clarifying assumptions about the role of private provider activities. Prim Health Care Res Dev. 2017;18(4):366-75.
9. Olsen KR, Anell A, Häkkinen U, Iversen T, Ólafsdóttir T, Sutton M. General practice in the Nordic countries. Nordic Journal of Health Economics. 2016;4(1):56-67.
10. WHO. Small countries initiative: World Health Organization,; 2024 [Available from: <https://www.who.int/europe/initiatives/small-countries-initiative>].
11. Statistics Iceland. Statistics Iceland 2025 [Available from: <https://www.statice.is/statistics/population/inhabitants/overview/>].
12. Heilsuvera. Healthcare Guideline 2025 [Available from: <https://www.heilsuvera.is/en/target-groups/adults/healthcare-guideline/>].
13. BCG. Health Care System reform and short term savings opportunities: Iceland Health Care System project. The Boston Consulting Group; 2011.
14. Sigurdsson H, Gudmundsson KG, Gestsdottir S. New reimbursement model in Icelandic primary care in 2017: first-year comparison of public and private primary care. Scand J Prim Health Care. 2022;40(2):313-9.
15. Region Hovedstaden. Ydernumre og kapaciteter 2025 [Available from: [https://www.regionh.dk/til-fagfolk/sundhed/praksis/min-almen-praksis/paa-vej-i-praksis/sider/ydernumre-og-kapaciteter.aspx#:~:text=Ydernummer,-Et%20ydernummer%20er&text=N%C3%A5r%20du%20er%20sundhedsperson%20og,\) %2C%20betegnes%20du%20som%20yder](https://www.regionh.dk/til-fagfolk/sundhed/praksis/min-almen-praksis/paa-vej-i-praksis/sider/ydernumre-og-kapaciteter.aspx#:~:text=Ydernummer,-Et%20ydernummer%20er&text=N%C3%A5r%20du%20er%20sundhedsperson%20og,) %2C%20betegnes%20du%20som%20yder)].
16. Region Midtjylland. Særlige kliniktyper i Region Midtjylland 2024 [Available from: <https://www.fagperson.sundhed.rm.dk/til-ansatte-og-samarbejdspartnere/praktiserende-lager/lagedakning-i-region-midtjylland/kliniktyper-i-region-midtjylland/#:~:text=v%C3%A6rdien%20for%20praksis,-Udbudsklinikker,en%20praksis%20i%20offentligt%20udbud>].

17. Praktiserende Lægers Organisation. Praksisformer i almen praksis: Læger.dk; 2025 [Available from: <https://laeger.dk/foreninger/plo/drift-af-praksis/opstart-og-etablering/praksisformer>].
18. Leander N. Få overblikket: Her er fronterne i striden om almen praksis. Dagens Medicin. 2025.
19. Statistics Faroe Islands. Population: Hagstova Føroya; 2025 [Available from: <https://hagstova.fo/en/population/population/population>].
20. Weihe P. Sundhedsvæsenet på Færøerne er lig det danske - dog med undtagelser. Dansk Selskab for ledelse i Sundhedsvæsenet. 2022.
21. Christiansen M. PLO på Færøerne: Mangel på kommunelæger rammer patienter. Dagens Medicin. 2022.
22. Heilsutrygd. Heilsutrygd hjemmeside 2025 [Available from: <https://www.heilsutrygd.fo/en>].
23. Dam M. Overenskomst imellem Heilsumálaráðið (det færøske sundhedsministerium) og Kommunulæknafe lag Føroya (KLF eller det regionale færøske PLO): læger.dk; 2021 [Available from: https://laeger.dk/media/k52hxvvv/oversaettelse_af_overenskomst_det_faeroeske_sundhedsministerium_og_klf_kommunulaeknafelag_foeroya.pdf].
24. ÅSUB. Ålands statistik- och utredningsbyrå 2025 [Available from: <https://www.asub.ax/en>].
25. Larsen AT, Klausen MB, Højgaard B. Primary Health Care in the Nordic Countries: Comparative Analysis and Identification of Challenges. Copenhagen: VIVE – The Danish Center for Social Science Research; 2020.
26. Ålands hälso- & sjukvård. Public healthcare services on Åland. Åland; 2020.
27. Anell A. Choice and privatisation in Swedish primary care. Health Economics, Policy and Law. 2011;6(4):549-69.
28. Anell A. The public-private pendulum--patient choice and equity in Sweden. N Engl J Med. 2015;372(1):1-4.
29. Socialstyrelsen. Statistik och data 2025 [Available from: <https://www.socialstyrelsen.se/statistik-och-data/>].
30. Socialstyrelsen. Öppna jämförelser 2025 [Available from: <https://www.socialstyrelsen.se/statistik-och-data/oppna-jamforelser/>].
31. Finnmarkssykehuset. Om SANKS Norway2025 [Available from: <https://www.finnmarkssykehuset.no/fag-og-forskning/sanks/om-oss#hva-gjor-sanks>].
32. Olesen I, Hansen NL, Ingemann C, Lundblad A, Larsen CVL. Brugernes oplevelse af det grønlandske sundhedsvæsen: En pilotundersøgelse [Users' experience of the Greenlandic healthcare system: A pilot study]. Copenhagen, Denmark: National Institut of Public Health, University of Southern Denmark; 2020. Report No.: 8778994969.
33. Young K, Marchildon G. A Comparative Review of Circumpolar Health Systems: Taylor & Francis; 2012 2012/12/21. 1-116 p.
34. Anderson K. Alaska. Circumpolar Health Supplements. 2012(9):31.
35. Ellsworth L, O'Keeffe A. Circumpolar Inuit health systems. Int J Circumpolar Health. 2013;72(1):21402.
36. Gottlieb K. The Nuka System of Care: improving health through ownership and relationships. International Journal of Circumpolar Health. 2013;72(1):21118.
37. Southcentral Foundation. About our budgeting process Alaska2024 [Available from: <https://scfnuka.com/budgeting-at-southcentral-foundation/>].
38. Marchildon G, Chatwood S. Northern Canada. Circumpolar Health Supplements. 2012(9):41.

39. Peckham A, Kreindler S, Church J, Chatwood S, Marchildon G. Primary Care Reforms in Ontario, Manitoba, Alberta, and the Northwest Territories: A Rapid Review Prepared for the Canadian Foundation for Healthcare Improvement. North American Observatory on Health Systems and Policies; 2018.
40. Landstingsforordning om sundhedsvæsenets ydelser m.v., (1997).
41. Sundhedskommissionen. Sundhedskommissionens Betænkning 2023: Vores Sundhedsvæsen - Vores Fælles Ansvar. Nuuk, Grønland: Naalakkersuisut; 2023.
42. Kristensen K. Regionslæge: Del sundhedscenter op i flere afdelinger. Sermitsiaq. 2020.
43. Danmarks Statistik. Geografiske forskelle i kontakt til almen læge 2019 [Available from: <https://www.dst.dk/da/Statistik/nyheder-analyser-publ/nyt/NytHtml?cid=28451>].
44. Atassut, Demokraatit, Inuit Ataqatigiit, Siumut. Koalitionsaftale. Grønland 2025.
45. Hetlevik O, Holmas TH, Monstad K. Continuity of care, measurement and association with hospital admission and mortality: a registry-based longitudinal cohort study. BMJ Open. 2021;11(12):e051958.
46. Hjortdahl P, Laerum E. Continuity of care in general practice: effect on patient satisfaction. BMJ. 1992;304(6837):1287-90.
47. Sandvik H, Hetlevik O, Blinkenberg J, Hunskaar S. Continuity in general practice as predictor of mortality, acute hospitalisation, and use of out-of-hours care: a registry-based observational study in Norway. Br J Gen Pract. 2022;72(715):e84-e90.
48. Pereira Gray DJ, Sidaway-Lee K, White E, Thorne A, Evans PH. Continuity of care with doctors-a matter of life and death? A systematic review of continuity of care and mortality. BMJ Open. 2018;8(6):e021161.
49. Kalaallit Forsikring (lf). Sundhedsforsikring 2025 [Available from: <https://www.forsikring.gl/da/forsikringer/erhvervsforsikring/sundhedsforsikring>].
50. Sundhedsstrukturkommissionen. Sundhedsstruktur kommissionens rapport - Beslutningsgrundlag for et mere lige, sammenhængende og bæredygtigt sundhedsvæsen. København Indenrigs-og sundhedsministeriet; 2024.
51. Sundhed Nf. Forslag til forespørgselsdebat om man kan formindske presset for vores sundhedsvæsen ved at indføre sundhedsforsikring Nuuk2023 [Available from: https://ina.gl/media/tbsf4pkg/pkt154_em2023_foresp36_sundhedsforsikring_sn_da.pdf].
52. Schultz-Nielsen J. Intet overblik over sundhedsforsikringer. Sermitsiaq. 2019 20. juli
53. Sundhedsdatastyrelsen. DRG-takster 2025 [Available from: <https://sundhedsdatastyrelsen.dk/data-og-registre/sundhedsoekonomi/drg-takster>].
54. Praktiserende Lægers Organisation. Honorar og ydelser 2025 [Available from: <https://laeger.dk/foreninger/plo/overenskomsten-og-aftaler/honorarer>].
55. Inatsisartut. Inatsisartutlov om sundhedsvæsenets styrelse, organisation samt sundhedsfaglige personer og psykologer. 2010.
56. Habicht T, Kasekamp K, Webb E. 30 years of primary health care reforms in Estonia: The role of financial incentives to achieve a multidisciplinary primary health care system. Health Policy. 2023;130:104710.
57. Hamel K, Vossing C. The collaboration of general practitioners and nurses in primary care: a comparative analysis of concepts and practices in Slovenia and Spain. Prim Health Care Res Dev. 2017;18(5):492-506.
58. Naalakkersuisut. Lovgivning - Landstingsforordning nr. 15 af 6. november 1997 om sundhedsvæsenets ydelser m.v. [Legislation - County Council Regulation No. 15 from 6th November 1997 on health services, etc.]. In: Justice DoLa, editor. 1997.

59. CESC General Comment No. 14: The Right to the Highest Attainable Standard of Health (Art. 12): Hearing before the Committee on Economic, Social, and Cultural Rights, Twenty-second session Sess. (11th of August, 2000).
60. Praktiserende lægers organisation P. Indtægts- og omkostningsundersøgelse 2022. København: PLO; 2024.
61. lægeforening Dad. Overlægers gennemsnitslønninger: Lægeforeningen; 2024 [Available from: <https://laeger.dk/foreninger/overlaegeforeningen/loen-overlaeger-ansat-i-region/gennemsnitsloenninger>].
62. Naalakkersuisut FasoylaiGH. Overenskomst. Nuuk; 2024.
63. Sundhedsledelsen. Aktivitetsopgørelse - Det grønlandske Sundhedsvæsen. Nuuk; 2024.
64. Praktiserende lægers organisation P. Taksttabel 2024. 2024.

Allakkiaq Notat

03-05-2023
Suliap normua: 2023 - 24888
All. nr. 23496149

Nakorsatut namminersortutut aallartissinnaaneq ingerlatsisinnaanerlu pillugit allakkiaq

Postboks 1160
Oqarasuaat:
34 50 00
Fax: 34 55 05
3900 Nuuk

Email: pn@nanog.gl
www.naalakkersuisut.gl

Inatsiseqarneq

Suliassaqarfimmi inatsiseqarneq malillugu nakorsatut namminersortutut aallartittoqarsinnaavoq. Taamaattorli nakorsanik namminersortunik nakorsiartarfiutilinnik suli nunatsinni takunikuunngilagut. Nakorsatut namminersorluni ingerlatsisinnaassagaanni nakorsaq nakorsatut sulineq pillugu inatsisip Kalaallit Nunaanni atortuulersinnissaa pillugu peqqussummi nr. 860/1991-imeersumi §2-mi aamma 3-mi erseqqissaatigineqartut naapertorlugit nakorsaq nakorsatut namminersortutut ingerlatsisinnaanissaminut piginnaatitsissummik peqartariaqarpoq. Nunatsinni Nakorsaaneqarfiup sulinera pillugu Namminersorlutik Oqartussat nalunaarutaanni nr. 7, 15. juni 2017-imeersumi § 7, Imm. 2 naapertorlugu Nakorsaaneqarfiup peqqissaanermik avataani suliagarfiit namminersortut nakkutigisarai.

Inatsiseqarnermi pisortat peqqinnissaqarfianik suleqateqarsinnaanermut, malittarisassaqartitsinermut nakorsallu namminersorlutik sullissisinnaanerannut tunngasut maannakkut ilaangillat.

Nakorsatut namminersortutut aallartissinnaaneq ingerlatsisinnaanerlu

Kigutileriffiit il.il. namminersortut

Ullumikkut Nuummi kigutileriffinnik, timimik sungiusaasunik allanillu minnerusunik peqqinnissakkut sullissisunik namminersortunik peqarpoq. Kigutileriffik namminersortoq taanna kisimi nakorsaatinik tunniussisarnermut peqqinnissaqarfimmik pisortatigoortumik ingerlanneqartumik killeqartorujussuarmik pisortatigoortuunngitsumik suleqateqarpoq. Innuttaasoq assersuutigalugu namminersortumut kigutileriffimmukaruni akiliuteqartarpoq kigutillu nakorsaata katsorsaaneq tamakkerlugu isumagisarlugu. Taamaalluni kigutit nakorsaata nakorsiartaq saniatigut misissortinnissaanut katsorsartinnissaanulluunniit peqqinnissaqarfimmi pisortatigoortumik ingerlanneqartumi Nuna tamakkerlugu kigutigissaasoqarfinnut innersuussinnaanngilaa. Tassa imaappoq maannakkut peqqinnissatigut sullissisut namminersortut maannakkut namminersorluinnarlutik ingerlatsisinnaapput peqqinnissaqarfimmilluunniit pisortatigoortumik ingerlanneqartumik killilerujussuarmik suleqateqarsinnaallutik.

Nakorsaq namminersortoq

Nakorsatut namminersortutut, tassunga ilanngullugu nakorsiartarfimmik aallartissinnaaneq assigiinngitsutigut aamma pisortat peqqinnissaqarfiannik

suleqateqarluni suleqateqaraniluunniit pisinnaavoq. Peqqinnissakkut sullissineq tunngaviusumik nammineerluni ingerlasinnaavoq. Nakorsat nakorsaatinik tunniussiniarunik, nakorsaait eqqunnissaannut qinnuteqaqqaartariaqarput. Nakorsatut namminersortutut aallartinneq ingerlatsinerlu kigutileriffimmik namminersortumik aallartitsinermit ingerlatsinermiillu arlalitsigut allaaneruvoq. Tamatumunnga pissutaavoq nakorsat namminersortut peqqinnissaqarfimmik pisortatigoortumik ingerlanneqartumik annertunerujussuarmik suleqateqartariaqarsinnaanerit, nakorsap peqqinnissaqarfinni pisortatigoortumik ingerlanneqartuni nakorsat peqqinnissamut tunngasutigut suliaasa assinginiq suliaqarsinnaassaguni.

Nakorsat namminersortut peqqinnissaqarfiup nakorsaataasivianit nakorsaatinik tunniussinissamut allatigulluunniit peqqinnissaqarfiup inianik atuinnissamut pisariaqartitsinissaat naatsorsuutigineqarsinnaavoq, matumani pisortani oqartussanik atugassarititat pillugit isumaqatigiissusiortoqartariaqassalluni. Taakku isumaqatigiissutit ilaatigut peqqinnissaqarfiup nakorsianut nalunaarsuiffia, nakorsaatinut tunngasunik sullissineq, laboratoriami misissukkat, qinguartaanikkut misissuinerit, scannerinerit, pilataanermut nakorsaatiilluunniit atorlugit katsorsaanissamut innersuussinernik imaqsinnaapput. Taamatuttaaq nakorsat nakorsiartunik pisortat peqqinnissaqarfianni saniatigut misissortinnissaannut immikkulluunniit ilisimasalinnit katsorsartinnissaannut innersuussisariaqartassasut naatsorsuutigineqarpoq. Taamaattumik nakorsatut namminersortutut aallartisarneq ingerlatsinerlu, pisortat peqqinnissaqarfiannik suleqateqarniartut assersuutigalugu kigutileriffimmik namminersortumik aallartisarnermut ingerlatsinermullu, peqqinnissaqarfimmik suleqateqarnissamik taamatut pisariaqartitsinngitsunut sanilliullugit ajornarnerujussuupput isumalluutinillu atuiffiunerujussuussallutik. Taamatuttaaq ingerlatsisunik namminersortunik suleqateqarnissamik isumaqatigiissutinik isumaqatigiissuteqarnissaq ingerlatsinissarluni allaffissornikkut aqutsinikkullu eqqumaffigineqartariaqarput, tassani piffissaq isumalluutillu peqqinnissaqarfiup aaqqissugaanerani allanut atorneqarsimasinnaagaluartut atorneqalissapput.

Nakorsat namminersortut pisortallu peqqinnissaqarfiata akornanni annertuumik suleqatigiittoqalernissaa naalakkersuinikkut kissaatigineqarpat apeqqutit tunngaviusut pingaarutillit arlallit naalakkersuinikkut isummerfigineqartariaqartut pilissapput. Nakorsat namminersortut peqqinnissaqarfiup inianut isumalluutaanullu periarfissaqassanersut pingaartumillu nakorsat namminersortut digitalimik aqutsissutinik atuisarusuppata laboratoriamilu misissuititsisarussuppata, tarrarsuinikkut misissuisitsisarussuppata pisortalluunniit peqqinnissaqarfia aqutugalugu nakorsaatinik innersuussisarussuppata atuinerinut, sullissinernut nakorsaatinullu akiliuteqartoqartassanersoq pillugit apeqqutit aalajangiiffigineqassapput. Nakorsaq namminersortoq pisortat peqqinnissaqarfiannik suleqateqarnissamik isumaqatigiissuteqarusuppata, nakorsap peqqinnissamut tunngasutigut sullissinerit suut neqeroorutigisinnaassaneraa aamma eqqartorneqartariaqarput.

Tassunga ilanngullugu pissutsit pingaarutillit arlallit itisilernerqarput, taakku nakorsat namminersortut pisortallu peqqinnissaqarfiata akornanni annertuumik suleqatigiittoqaratarsinnaanissaannut erseqqissarneqassapput.

1. **Nakorsaait:** Nakorsaait nunatta nakorsaataasivianit nunatta avataaniit tikisinneqartarput, taanna allat nakorsaatinik nunatsinnut tikisitsisinnaanissaannut akuersissuteqarsinnaavoq. Ullumikkut ilaatigut uumasut nakorsaat kigutillu

nakorsaat namminersortoq nunatta nakorsaataasivia avaqqullugu nakorsaatinik tikisitsinissamut akuersissuteqarput. Periutsit tullinnguuttut periarfissaassapput:

- a. Nakorsaq namminersortoq nakorsaatinik tikisitsinissaassaaq. Kingorna nakorsaatit taakku nakorsiartunut tuniniarsinnaavaat. Kigutit nakorsaat namminersortoq taamaaliortarpoq.
- b. Kigutileriffiit namminersortut nakorsaatissanut allagartaliisinnaavoq pisortat peqqinnissaqarfianut aaneqarsinnaasumik.
 - i. Nakorsat namminersortut Cosmic-imi nakorsaatinut modulikkut nakorsaatissanut allagartaliisinnaapput, kingorna innuttaasup nakorsaat Nunatta nakorsaataasiviani pisisinnaallugu.
 - ii. Tamakkiisumik ilaannakortumilluunniit atuisunut akiliuteqartitsineq (Nakorsaq namminersortoq nakorsaatissanut allagartanik sullissinermut nakorsaataasivimmut akiliisassaaq). Atuisunut akiliuteqartitsisoqartassappat, pisinermi akimut tunngatillugu taanna qanoq annertutigissava.
 - iii. Kigutileriffiit namminersortut nakorsaatissanut allagartanik Cosmic-imi nakorsaatinut moduli aqqutigalugu tunniussinnaapput, kingorna nakorsaat innuttaasunit akeqanngitsumik pissarsiarineqartarluni. Matumani nakorsaatinik pisortat neqeroorutigisinnaasaannut ilaangitsunik tunniussisoqarsinnaassanersoq isumaliutigineqassaaq. Assersuutigalugu nakorsiartunut 40 ataallugit BMI-linnut sanigorsaatitut nakorsaataasinnaapput.

2. Peqqinnissaqarfimmi laboratoriamik aamma qinnguartaatinik/scannerutinik atuineq.

Maannakkut peqqinnissaqarfik kisimi laboratoriaqarpoq. Nakorsaq namminersortoq laboratoriamik nammineq pilersitsinissaassaaq imaluunniit Kalaallit Nunaata avataani laboratorianik atuisinnaassalluni. Piviusumik nakorsaq namminersortoq Nuummi DIH-imi ininik atuinissaq pillugu peqqinnissaqarfimmik suleqateqarnissamut isumaqatigiissuteqarani siammasinnerusumik suliaqarsinnaanissaa ajornakusuussaaq. Periutsit tullinnguuttut periarfissaassapput:

- a. Peqqinnissaqarfiup sinneratulli ininik atuineq, tassa imaappoq utaqqisoqarsinnaasassasoq. Akiliisarneq annertusiartortinneqarsinnaavoq akeqanngitsumiit tamakkiisumik akiliinermut, tassunga ilanngullugit allaffissornermut aningaasartuutitut akiliuteqarneq.
- b. Nakorsiartunut nunani allani namminneq akilikkaminnik katsorsartikkiartorsimasunut pissutsit assigalugit ininik toqqaannartumik atuinissamik itigartitsineq. Nakorsiarniartut attaveqarfissat nalinginnaasut aqqutigalugit saaffiginnittariaqarput nakorsamiillu namminersortumit paasiniaaffigitinnissamut katsorsartinnissamullu siunnersuutinik saqqummiussillutik.

3. Pilattartinnissamut nakorsaatinilluunniit katsorsartinnissamut kiisalu timimik sungiusaasumut pillorissaasumullu innersuussineq.

Immikkoortoq 2-mi taaneqartut assinginik periarfissaqarpoq. Qanoq isumaqatigiissuteqartoqarnersoq apeqqutaatinnagu, nakorsiartuq pinasuartumik katsorsarneqartariaqartoq nakorsap nalilerpagu Peqqinnissaqarfiup nakorsamit namminersortumit saaffiginnissutaasoq ingerlaannartumik iliuuseqarfigisussaataavaa.

- a. Nakorsat namminersortut immikkut ittumik ilisimasalimmit paasiniaaffigineqarnissamut katsorsartinnissamullu

innersuussisinnanissaat naalakkersuinikkut aalajangerneqarpat, saaffiginnissutaasoq itigartinneqarpat qanoq iliortoqarsinnaaneranut najoqqutassat pisariaqartinneqassapput, katsorsartinneq kissaatigineqartoq pisortat peqqinnissaqarfianni nalinginnaasumik neqeroorutaanngimmat.

4. Peqqinnissaqarfiup napparsimasut pillugit elektroniskiusumik nalunaarsuivianik atuineq (EPJ, Cosmic)

Nakorsap namminersortup nalunaarsuisarnissamut piumasaqaatit atuuttut malittariaqartussaassavai. Periutsit tullinnguuttut periarfissaassapput:

- a. Ingerlatsisut namminersortut namminerisamik nalunaarsuinerмик aqutsissummik pilersitsillutillu aningaasalersuissapput. Suliassaqarfiit (laboratoriami suliarineqartartut il.il.) immikkoortoq 2-mi taaneqartut pillugit suleqatigiittoqarnissaa ammaanarpat Cosmic-imut atuaasinnaanermut pisinnaatitaaffiit pillugit isumaqatigiissusiortoqarsinnaassaaq. Matumani aningaasartuutitut attuumassutilinnut tunngatillugu atuisunut akiliuteqartitsisoqarsinnaassaaq.
- b. Ingerlatsisut namminersortut Cosmic-imi tamakkiisumik atuisunngussapput immikkullu namminneq nalunaarsuiffimminni nalunaarsuisassallutik. Paasissutissanik suliaqartarnermut isumaqatigiissummik pisarialimmik suliaqarnissamut nakkutilliinissamullu tunngatillugu aningaasartuutitut aamma aallartinnissamut ingerlatsinissamullu akiliutissanik atuinermut aamma akiliuteqartitsisoqarsinnaavoq.

Nakorsatut namminersortutut aallartinnerup pitsaaqutai ajoqutaalu aamma pisortat peqqinnissaqarfiannik suleqateqarneq

Nakorsatut namminersortutut aallartinnerup pitsaaqutigisinnaasai ajoqutigisinnaasaalu aamma pisortat peqqinnissaqarfiannik suleqateqarnissaaq allakkiami matumani sukumiisumik misissoqqissaarneqarsimanngillat, taamaattorli ataaniipput sammisaaq pillugu oqaatsit ataasiakkaat:

Pitsaaqutaasinnaasut:

- Nakorsaq namminersortoq sulisunik peqqinnissamut suliassaqarfimmi sulerusunngikkaluartunik pilerisutsilersinnaappat, peqqinnissamut suliassaqarfimmi piginnaasaqarneq ataatsimut isigalugu annertusissagaluarpog.
- Suliffeqarfik namminersortoq sunniuteqarluarnerusumik ingerlanneqarsinnaassagunarpog, suliffeqarfik mikimmat ilaatigullu pisortani allaffissornikkut aaqqissuussinernut pisortallu isumaqatigiissutaannut isumalluuteqartussaannngimmat.
- Kiffartuussineq pitsaanerusog
- Nakorsap nakorsiartullu akomanni ataqatigiinneq pitsaanerusog
- Nammineq aalajangiisinnaaneruneq namminerlu sulinerмик aaqqissuussisinnaaneq sulinissamut kajuminnarnerulersitsisinnapput, malitsigisaanillu angusaqarnissamut ineriartornissamullu kajuminnerulersitsillutik

Ajoqutaasinnaasut:

- Nakorsatut namminersortutut ingerlataq pisortat peqqinnissaqarfianni sulisooreersunik sulisoqartinneqassappat tamanna peqqinnissaqarfimmut

ajortumik kinguneqassaaq, pingaartumik nakorsanik sulisussarsiortarneq ajornartupilussuummat. Taamatuttaaq nakorsat pisortat peqqinnissaqarfianni atorfitik attatiinnaraluaaraat kinguneqarsinnaavoq, nakorsani namminersortuni saniatigut sulinerit peqqinnissaqarfimmi piffissamut suliffiusumut sunniuteqarnissaat naatsorsuutigisariaqarmat.

- Nakorsaq namminersortuq suliasat arlallit isumaginissaannut peqqissaasunik atorfinitsisinissaa ilimanarpoq, tamanna peqqinnissaqarfimmut aamma sunniuteqarsinnaassaaq.
- Nakorsat namminersortut pisortatigut peqqinnissaqarfiillu sulisussaqaarnikkut unammilerpata, sulisoqarniarnermut unammilligassat ilungersunarnerulersinnaapput.
- Nakorsat namminersortut illoqarfinni allani innuttaasut ikippallaarneri pissutigalugit taamaallaat Nuummi aallartisarnissaat ilimanarpoq. Assersuutigalugu kigutileriffiit namminersortut Nuummiinnaq piupput.
- Taamatuttaaq peqqinnissatigut ingerlatani atuisunut akiliisitsisarneq peqqinnissatigut kiffartuussinermi periarfissanut annertunerusumik naligiikkunnaarsitsisinnaavoq taamaalillutillu inuiaqatigiit ataatsimut peqqissutsikkut qanoq innerannut sunniuteqarluni.
- Isumaqaatigiissutinik isumaqaatigiissuteqarniaraanni ingerlatsiniaraannilu peqqinnissaqarfimmi allaffissornikkut aqutsisuniillu isiginiarneqartariaqarput, tamanna piffissamik isumalluutinillu allanut atorineqarsinnaagaluartunik atuiffiusaaq.
- Assersuutigalugu kisimiilluni ingerlataappat suliamut ilisimasatigut siunersiueqateqarsinnaannginneq
- Assersuutigalugu kisimiilluni ingerlataappat nakorsaq napparsimappat/feeriparpat/sulinngipparpat qanoq iliortoqassava.
- Nakorsaq namminersorluni niuerfimmik piginnittoq, peqqissaarneq pinnagu isertitassanik qitiutitaqartoq.

Nakorsatut namminersortutut aallartissinnaanermut ingerlatsisinnaanermullu periuseq alla

Nakorsatut namminersortutut aallartissinnaanermut ingerlatsisinnaanermullu periuseq alla tassaasinnaavoq pisortat peqqinnissaqarfiat ingerlatsineq pillugu inaarutaasumik namminersortumik isumaqaatigiissuteqarnissaa. Nakorsap namminersortup suliasat isumaqaatigiissutigineqartut ilaat, assersuutigalugu Nuup illoqarfiani pingaarnertut suliasaqarfimmi suliasat tamarmik isumagisariaqartassagai ingerlatsineq pillugu isumaqaatigiissummut ilanngunneqarsinnaavoq. Nakorsiatut sorliit nakorsamit pineqartumit sullinneqassanersut isumaqaatigiissummi ilaassaaq. Nakorsatut namminersortutut ingerlataq taama ittoq Danmarkimi nakorsiatitsisarnermut pingaarnertut periaaseq assigalugu aqqissuunneqarsinnaavoq. Periuseq taanna allakkiami matumani sukumiinerusumik eqqartorneqanngilaq suliaq taama ittoq apeqqutigineqarsimanngimmat.

Tunuliaqutaasut pillugit allakkiaq Nunatsinni Nakorsaaneqarfimmit Peqqinnissaqarfiullu Qullersaqarfianit najoqqutassat ilanngussallu aallaavigalugit Peqqinnissamut Naalakkersuisoqarfimmit suliarineqarpoq.

Kalaallit Nunaanni Peqqinnissaqarfik
Det Grønlandske Sundhedsvæsen

Nuuk 05.04.2025

Peqqinnissakkut suliassa qarfiup iluani namminersortutut sullissisup aamma Kalaallit Nunaanni Peqqinnissaqarfip akornanni suleqatigiinnissamut periarfissaq atuuttoq pillugu ilitersuut

Namminersortutut ingerlatsisup aamma peqqinnissaqarfip pisortanit ingerlanneqartup akornanni suleqatigiinnermut tunngatillugu pissutsit pingaarutillit arlallit, aamma eqqumaffigissallugit pingaarutillit matuma ataani itisiliiffigineqarput.

1. Nakorsaatinik tunniussineq.

Nakorsaatinik Nunatta Nakorsaataasivianit tikisinneqassapput, allat aamma nakorsaatinik inerteqqutaanngitsunik tikisitsinissaannut taanna akuersisummik tunniussisinnaalluni, soorluttaaq nakorsaatinik Nunatta Nakorsaataasivianit piniarsinnaanermut qinnuteqarsinnaaneq periarfissaasoq.

Namminersortutut ingerlatsivimmi peqqinnissakkut suliassa qarfiup iluani sullissisoq suliassa qarfimminnut tunngatillugu tunniussisinnaanermut pisinnaatitaaffilik nakorsaatinik allagartalerlugit aatsaat tunniunneqarsinnaasunik tunniussisinnaatitaavoq. Nakorsaatinik tunniussinissamut Nunatta Nakorsaataasiviata imaluunniit nakorsaataasivinnit allanit peqqinnissaqarfimmit pisortanit ingerlanneqartunit suliarissallugit pisussaaffigineqartunik, imaluunniit isumaqatigiissuteqarneq tunngavigalugu suliarineqartussanik nakorsaatinik tunniussinissamut allagartamik tunniussisinnaaneq inatsimmi pisinnaatitaaffiunngilaq.

Peqqinnissaqarfik namminersortutut sulialinnut isumaqatigiissusiorsinnaassaaq, kisianni Peqqinnissaqarfip sullissineri pillugit peqqussummi ilanngunneqanngitsunik sullississutiniq tunniussisinnaanermut Naalakkersuisut (Namminersorlutik Oqartussat) kisimik isumaqatigiissusiorsinnaapput, imaluunniit atugassarititaasut pillugit malittarisassanik aalajangersaallutik.¹

Inuit peqqinnissakkut suliassa qarfiup iluani namminersortutut ingerlatsisut tunniussisinnaanermut pisinnaatitaaffillit nakorsaatinik uninngaasuuteqarnissaminnik aamma nakorsaatinik avataaniit eqqussinissaminnik², imaluunniit nakorsaatinik Nunatta

¹ Peqqinnissaqarfip sullissineri il.il. pillugit Inatsisartut peqqussutaata allanngortinneqarnera pillugu Inatsisartut peqqussutaat (Sullissinernut il.il. peqqinnissaqarfip akiliisitsinnaananut inatsisitigut tunngavissaq ersarisoq) nr. 16/2006-imeersoq

² Nakorsaatinik pillugit Inatsisartut peqqussutaannit Namminersorlutik Oqartussat nalunaarutaat nr. 43/2023, §9, imm. 2.

Nakorsaataasivianit³ piniarsinnaanissaminnik
qinnuteqarsinnaallutillu akuerineqarsinnaapput.
Peqqinnissakkut suliassa qarfiup iluani sulisoq
nakorsaatinik tunniussinissaminut pisinnaatitaaffilik
nakorsaatinik uninngasuutilik nakorsaatinik
tuniniaanissaminut pisinnaatitaaffeqarpoq.

Kalaallit Nunaanni Peqqinnissaqarfik
Det Grønlandske Sundhedsvæsen

Tassa taamaalilluni namminersortutut ingerlatsisoq nakorsaatinik tunniussinissaminut
pisinnaatitaaffiminik atuinnissaminut periarfissaqarpoq. Nakorsaat naleqquttoq
namminersortutut ingerlatsisumit pigineqanngippat napparsimasoq Peqqinnissaqarfimmut
aqqutit nalinginnaasut atorlugit innersuunneqassaaq.

Ilitsersuut: Peqqinnissakkut suliassa qarfiup iluani namminersortutut sulialik
suliassa qarfigisaminut tunngatillugu tunniussinissaminut pisinnaatitaaffilik nakorsaatinik
uninngasuuteqarnermik pilersitsinissaminik kissaateqartoq nakorsaatinik nioqquteqartartoq,
Nunatta Nakorsaataasivia aqqutigalugu akuerisaasoq, aqqutigalugu nakorsaatinik
tikisitsinissaminik, imaluunniit Nunatta Nakorsaataasivianit nakorsaatinik piniarluni Nunatta
Nakorsaataasivianut allakkatigut saaffiginnissaaq. Peqqinnissakkut suliassa qarfiup iluani
namminersortutut ingerlatsisoq nakorsaammik, ingerlatsiviup nakorsaataataasa akornanni
piginngisaminik, pinasuartumik pisariaqartitsisumik napparsimasuuteqaruni napparsimasoq
Peqqinnissaqarfimmi pinasuartumik passusisarfimmut qaninnerpaamut innersuunneqassaaq.

2. Peqqinnissaqarfimmi laboratoriami atortunik aamma qinguartaanermut/scannerinermut atortunik atuineq.

Peqqinnissaqarfik sullississutinik taamaattunik namminersortutut suliffeqarfinnut
atugassaqartitsisinnaasoq pillugu inatsisitigut erseqqissumik tunngavissaqarpoq.⁴
Peqqinnissaqarfilli tunngaviusumik avataaneersunik sullissinissamut annertunngitsumik
tunniussisinnaavoq, tamanna tunngavissat politikkikkut aalajangersakkat iluini innutaasunik
kiffartuussinissamut ilusilersugaammat. Suleqatinut avataaneersunut atugassarititaasut pillugit
malittarisassat Naalakkersuisunit aalajangersarneqassapput.⁵

Nakorsatut namminersortutut ingerlatsisup imaluunniit ingerlatsiviup laboratoriami- aamma
qinguartaanermi/scannerinermi atortunik atuisinnaanissaanut piumasaqaataasussaq
tassaassaaq, Naalakkersuisut atugassarititaasunik aalajangersaassasut, tassunga ilanngullugu
akiliuteqartoqassappat akiliuteqarnissamut, aamma namminersortutut ingerlatsisunut
suliffeqarfiup iluani tunniussinnaasanik aamma suliffeqarfiup avataani tunniussinnaasanik
pingaarnersuiuinissaq isummerfigalugu.

Ilitsersuut: Pisuni namminersortutut ingerlatsisumit periarfissaqarfigneqanngitsumik
nakorsatut namminersortutut ingerlatsisup imaluunniit ingerlatsiviup nalilerpagu
laboratoriami misissuinissaq imaluunniit qinguartaalluni/scannerilluni misissuiuinissaq
pisariaqartinneqartoq peqqinnissakkut sullissivimmut qaninnerpaamut napparsimasoq

³ Nakorsaatinik piniartarneq passusisarnerlu pillugit Namminersornerullutik Oqartussat nalunaarutaat
nr. 27/2005

⁴ Peqqinnissaqarfimmi sullissinerit atuisullu akiliuteqartarnerat pillugit Namminersornerullutik
Oqartussat nalunaarutaat nr. 5/2006.

⁵ Peqqinnissaqarfiup sullissineri pillugit Inatsisartut peqqussutaata allanngortinneqarnera pillugu
Inatsisartut peqqussutaat (Sullissinernut il.il. peqqinnissaqarfiup akiliisitsisinnaaneranut inatsitigut
tunngavissaq ersarissaq) nr. 16/2006.

innersuunneqartariaqarpoq. Nakorsamit namminersortutut ingerlatsisumit, imaluunniit ingerlatsivimmit nakorsatut paasissutissanik naleqquttunik imalimmik allakkatigut innersuusummik, peqqinnissaqarfimmi innersuusseqqinnissamut atugassanik, nassartitsinissaq naleqquttuussaaq.

Kalaallit Nunaanni Peqqinnissaqarfik
Det Grønlandske Sundhedsvæsen

3. Pilattartinnissamut imaluunniit nakorsartinnissamut innersuussineq, kiisalu timimik sungiusaaneq- aamma pillorissaaneq.

Nakorsamit namminersortutut ingerlatsisumit imaluunniit ingerlatsivimmit innersuussineq nakorsanit, nunap immikkoortuinit Dronning Ingridip Napparsimmavissuani immikkoortotaqarfinnut immikkut ilisimasalinnut innersuussutiniq nalilersuisartunit, taakkunannga nalilersorneqartarumaartussaassaaq. Kinguartinneqarsinnaanngitsumik katsorsarneqarnissamik pisariaqartitsineq, assersuutigalugu uummatikkut taqqamik milittoorneq, imaluunniit kræftimik nappaat paasineqaqqammersoq pineqartillugit innersuussinerit allat assigalugit taakku innersuunneqartarumaartussaassapput.⁶

Napparsimasut pinasuartumik passuttariaqartumik nappaateqanngitsut tunngaviusumik peqqinnissaqarfimmut aqcutit nalinginnaasut aqcutigalugit innersuunneqassapput, peqqinnissaqarfimmi malittarisassat nalinginnaasumik atuuttut malillugit katsorsarneqarnissamik pisariaqartitsineq peqqinnissaqarfimmi sulisunit nalilersorneqarnissaa siunertaralugu. Assinga timimik sungiusaasumut- aamma pillorissaasumut innersuussinnermut atuuppoq. Allatut iliorluni ingerlatsinissaq pillugu aalajangersakkamik inatsiseqanngilaq.

Ilitsersuut: Napparsimanerit pinasuartumik suliassaannngitsut, sukkasuumik misissortinnissamut ingerlateqqinneqarnissamut pisariaqartitsiffiusut, assersuutigalugu kræftimik nappaateqarnermi innersuussinerit taamaattut sumut nassiuunneqarsinnaanersut pillugit sumiiffimmi isumaqatigiissusiortoqarsinnaassaaq, pisariaqanngitsumik kinguarsaanertaqanngitsumik misissortinnissaq aamma katsorsartinnissaq siunertaralugu.

Pinasuartumik passuttariaqartumik ilungersunartumik napparsimasoqartillugu, assersuutigalugu uummatikkut taqqamik milittoortoqartillugu, pisariaqanngitsumik kinguarsaanissap pinngitsoortinnissaa siunertaralugu nakorsamut piareersimasumut toqqaannartumik saaffiginnittoqarsinnaanera pillugu isumaqatigiissusiortoqarsinnaassaaq.

Pisuni ilungersunannginnerusuni nakorsap namminersortutut ingerlatsisup napparsimasoq peqqinnissakkut sullissivimmut pisortanit ingerlanneqartumut qaninnerpaamut napparsimasut allat assigalugit saaffiginninnissaa innersuutissavaa. Napparsimasup napparsimasunut nalunaarsuiffimmit eqikkakkamik naleqquttumik nakorsamit namminersortutut ingerlatsisumit imaluunniit nakorsamit nassataqartinneqarnissaa naleqquttuussaaq.

Peqqinnissaqarfiup timimik sungiusaasumut- aamma pillorissaasumut innersuussutiniq tigusaqarsinnaanera pillugu sumiiffinni isumaqatigiissutiniq suliaqartoqarsinnaassaaq, peqqinnissaqarfiup iluani innersuussisarnermut malittarisassat assingi atorlugit innersuunneqartussanik.

⁶ Nakorsatut sulineq pillugu inatsisip Kalaallit Nunaanni atortuulersinnissaa pillugu peqqussut nr. 860/1991-imeersumi §6-i

Napparsimasoq napparsimmavimmut unitsinneqartussatut
innersuunneqarpat Peqqinnissaqarfik katsorsaannermut
uppersaammik, napparsimmavimmut unitsisoqartillugu
tamatiqut suliarineqartartumik, nakorsamut
innersuussisumut nassitsisinnaassaaq.

Kalaallit Nunaanni Peqqinnissaqarfik
Det Grønlandske Sundhedsvæsen

4. Nalunaarsuineq aamma Peqqinnissaqarfiup napparsimasunut nalunaarsuiffianik elektroniskiusumik (EPJ-imik, Cosmic-imik) atuineq

Peqqinnissaqarfik paasissutissat suliarineqartarnerat pillugu avataani suleqatigisanut isumaqatigiissusiorsinnaavoq, aammalu taamaaliornikkut taakku nalunaarsuiffimmik elektroniskiusumik atuinissamut isersinnaanissamik tunniussilluni, namminersortutut ingerlatsisumut imaluunniit nakorsamut attuumassuteqarneranut aamma soqutigisaanut tunngatillugu annertussusilimmik.

Kisianni atuinermi atugassarititaasunut malittarisassanik sukumiinerusunik Naalakkersuisut kisimik aalajangersaasinnaapput, tassunga ilanngullugu pilersitsinermi aningaasartuutitut aamma atuinermut (akuersissutinut il.il.) akiliuteqarnermut.

Ilitersuut: Suliassaqarfiup iluani malittarisassaliortoqarnissaata tungaanut namminersortutut ingerlatsisut imaluunniit nakorsat nalunaarsuisarnermut aaqqiisummik namminneq peqarnissaminnik pisussaaffeqassapput, inatsimmi nalunaarsuinissamik piumasaqaat eqqortikkumallugu.

Eqikkaaneq: Peqqinnissakkut suliaasaqarfiup iluani namminersortutut ingerlatsinermik pilersitsisinnaanissamut periarfissat pillugit nassuiaat

Nassuiaatip suliarineqarneranut tunuliaqutaq tassaavoq peqqinnissakkut suliaasaqarfiup iluani namminersortutut suliaqarsinnaanerup politikikkut sammineqarnera. Peqqissutsimut tunngatillugu isumaqatigiisummi 2023-meersumi takuneqarsinnaavoq, peqqinnissamut tunngasutigut eqaatsumik aaqqiissutissat misissorneqassasut. Taakku ilaat tassaavoq "peqqinnissaqarfiup suliaasanik isumaginninnera suliffeqarfiit namminersortut ikorfatorsinnaaneraat" pillugu misissuineq. Tamatumani isumagineqarpoq peqqinnissakkut suliaasaqarfiup iluani namminersortutut ingerlatsisut annertunerusumik siammarneqarnissaannut tapersorneqarnissaannullu periarfissat annertunerusariaqartut. Misissueqqissaarnermi uani peqqinnissakkut suliaasaqarfiup iluani namminersortutut suliaqarsinnaanissamut **periarfissat**, kiisalu tapersorneqarnissaanut aamma siammarneqarnissaanut iluaqutissat ajoqutissallu kisiisa misissorneqarput (sammisaq 2, qup.6; sammisaq 8, qup. 16-17).

Inatsimmi maanna atuuttumi peqqinnissakkut suliaasaqarfiup iluani namminersortutut ingerlatsisinnaaneq ajornanngilaq, tamannalu Nuummi assersuutissaqareerpoq, ilaatigut kigutilerisumik aamma timimik sungiusaasunik namminersortutut ingerlatsisoqarluni. Kisianni nakorsatut namminersortutut ingerlatsinermik sulii pilersitsisoqarnikuunngilaq. Naak inatsimmi maanna atuuttumi peqqinnissakkut suliaasaqarfiup iluani namminersortutut suliaqarsinnaanissaq ajornartinneqanngikkaluartoq peqqinnissakkut suliaasaqarfiup iluani namminersortutut suliaqartut aamma peqqinnissaqarfiup pisortanit ingerlanneqartup akornanni suleqatigiinneq qanoq ingerlanneqassanersoq pillugu tunngavissanik aalajangersimasunik aalajangersaaffiunngilaq, tassunga ilanngullugit malittarisassanut, pitsaassutsimik qulakkeerinninnermut aamma sullissinnermut tunngasunik.

Nassuiaat, eqikkaanermut uunga tunngaviusoq, ukuninnga ilaqarpoq (1) nunani tamalaani allaaserisanik aamma misilittakkanik misissuineq, (2) periarfissani assigiinngitsuni peqqinnissaq pillugu politikikkut aamma -aningaasaqarnikkut misissueqqissaarneq aamma taakku Kalaallit Nunaanni Peqqinnissaqarfimmut pingaarutaat, kiisalu (3) nassuiaammi immikkoortoq 1 aamma 2 tunngavigalugit inuit qitiusumik inissisimasut isiginninnerannik aamma milisittagaannik katersuineq.

Iluseq tunngaviusoq

Nassuiaammi pingaarnertut pingaartipparpur **nalinginnaasumik katsorsaanerup iluani nakorsatut namminersortutut ingerlatsinermi** ajornartorsiutaasinnaasut misissornissaat, peqqinnissaqarfimmut pisortanit ingerlanneqartumut pioreersumut attuumassuteqarfiit amerlanerusut tassaniissammata. Isumaqarpugut peqqinnissakkut suliaasaqarfiup iluani namminersortutut sulialinni tamani ajornartorsiutit piusut nalinginnaasumik katsorsaanerup iluani nakorsatut namminersortutut ingerlatsisinnaaneq pillugu misissueqqissaarnermi qulaajarneqassasut.

Periarfissat saqqummiunneqartut Nunani Avannarlerni nalinginnaasumik katsorsaaneq, aamma taakku (namminersortunngorsaallutik)aaqqissuusseqqinniarsarinerannik tunngavgalugit nassuiarnerput. Periarfissanik pingasunik suliaqartoqarpoq, ataatsimoorussamik ilutsumik tunngaviusumik tunngavilimmik. Ilutsimi tunngaviusumi nalinginnaasumik nakorsatut namminersortutut ingerlatsineq pillugu tunngaviusumik pissutsit aamma ilimagisat aalajangersarneqarput. Naliliinermut tunngavissanik 16-inik, periarfissani pingasuni tamani atorineqartunik, saqqummiussisoqarpoq. Tunngavissat taakku ilaat nalilersussallugit massakkuugallartoq nalorninarpoq. Taamaattumik nassuiaammi uani ukiuni arlalinni **misileraasinnaanissamik** ilimaginninneq aallaavigineqarpoq. Iluseq ataaseq misilerassallugu politikkikkut aalajangiussisoqassappat misilittakkanik katersuinissaq siunertaralugu nalilersuineramik ilalimmik misileraanertut ingerlanneqarnissaa naatsorsuutigineqarpoq.

Iluseq tunngaviusoq

Nakorsiartarfik Nuummi inissisimasooq, nalinginnaasumik katsorsaanerup iluani immikkut ilisimasalimmit pigineqartoq.

2 nalinginnaasumik katsorsaanerup iluani immikkut ilisimasallit (piffissaq tamakkerlugu)
1 Ajornanngippat nakorsatut ilinniartoq
1 peqqissaasoq

1 allatsi

1 oqalutsi (sulisut oqaatsitigut piginnaasaat apeqqutaatillugu)

Nakorsaatinut allattorsimaffik akuerisaasoq, aamma malittarisassat atuuttut malillugitnakorsaatinik tunniussineq

Iluseq tunngaviusoq aamma periarfissat taakku pingasut, matuma ataani saqqummiunneqartut, pingaarnertut Dronning Ingridip Peqqissaaviani (DIS-imi) neqeroortugineqartunit tunngaveqarput. Misileraanertut aaqqiissummut siunertarineqartoq tassaavoq, iluseq namminersortumit ingerlanneqartoq pitsaanerusumik sullissisinnaallunilu atuisunik iluarisimaarinninnerulersitsissanersooq misilerassallugu.

Ilutsimi tunngaviusumi pisariaqartinneqarpoq, nalinginnaasumik katsorsaanermit nakorsatut namminersortutut ingerlatsineq piffissaq tamakkerlugu ingerlatsivittut ingerlanneqarnissaa, aamma nalinginnaasumik katsorsaanerup iluani immikkut ilinniarsimasunik marlunnik piffissaq tamakkerlugu atorfilinnik inuttaqarluni. Nakorsat aalajangersimasut marluk pineqarput, suliassaqaarfik pillugu siunersueqatigiittarnissaa, pitsaassutsumik ineriartortitsinissaa aamma nakorsap aappaata peqannginnerani inuttaqarnissaa qulakkeerniarlugit. Nakorsat marluk sulisussarsiarineqarnissaaq unalligassaqaarfiusinnaavoq, taamaattumillu ajornanngippat misiligititut ataatsimik nakorsaqarluni aallartittoqarsinnaalluni. Ajornanngippat nakorsatut ilinniartumut ataatsimut inissaqartitsisoqarsinnaavoq. Aammattaaq suleqatigiit peqqissaasumik ataatsimik, allatsimik ataatsimik aamma oqalutsimik ataatsimik ilaqarput.

Periarfissat pingasut taakku

Periarfissani pingasuni tamani ilutsimi tunngaviusumi saqqummiunneqartutut nakorsat nalinginnaasumik katsorsaanerup iluani suliallit kisiisa eqqarsaatigalugit sulisoqarpoq. Tunngavissat arlallit saqqummiunneqarput, periarfissat pingasut taakku tunngavigalugit nalilersorneqarlutik. Tunngavissat pingaarnersiorlugit tulleriinnilersorneqanngillat, aammalu ilutsinut assigiinngitsunut taakkununga assigiinngissitaartumik naleqqussuseqassallutik. Tabeli ataaniittoq takuuk.

Pituttorsimanngitsumik ingerlatsineq

DIS-imut tapertaasoq

Sullinneqartussatut siunnerfigineqartut: Innuttaasut namminneq akiliinissaminik piumassusillit, imaluunniit tamatuminnga matussusiisinnaasumik peqqinnissakkut sillimmasersimasut

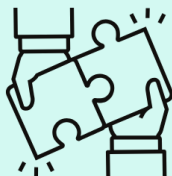
Atuisutut akiliuteqarneq: 100%-imik

DIH-imik isumaqatigiissutit: Isumaqatigiissutit pisariaqartinneqartut, taakku aqunneqarnerat atuisut akiliutaannit matussuserneqartussaq

DIS-imik atuisinnaaneq: Innuttaasut DIS-imik atuisinnaapput, pinasuartumik passussisarfik ilanngullugu

Nakorsiartarfimmut aningaasartuutit: (atuisut akiliutaannit matussuserneqassapput)

- **Naalakkersuisunit aalajangersarneqartussat:**
 - Innersuussinerit suliarineqarnerannut akiliut aamma nakorsaatinik tunniussinissamut allagartat suliarineqarnerat
 - EPJ-ip iserfigisinnaaneranut akuersissut
- **Nakorsiartarfimmit namminermit aqunneqartussat:**
 - Ineqarnermut akiliut (innaallagialaq, kiassarneq il.il. ilanngullugit), pequtit aamma atortut
 - Sulisut akissarsiaat

Akuleriissitsilluni ingerlatsineq

DIS-imut taarsiullugu qinigassaq alla

Sullinneqartussatut siunnerfigineqartut: Innuttaasut assigiinngitsut, immikkoortitereriaaseq atorlugu amerlassusissaat amerlanerpaaffissalikkat, ass. siulliuniuunneq

Atuisutut akiliuteqarneq: Soqanngilaq

DIH-imik isumaqatigiissutit: DIS-i assigalugu, aamma DIS-ip oqilisaanneqarnissaa qulakkeerniarlugu namminersortutut ingerlatsiviup ingerlanneqarsinnaanissaanut akigitat isumaqatigiissutaasimasut

DIS-imik atuisinnaaneq: Innuttaasooq namminersortutut ingerlatsisumi sullinneqarnissaminik nalunaarnermigut DIS-imik atuinissaminik taamaatitsinissaa ilimanartoq

Nakorsanut namminersortunut akissarsitsinerit aqqutigalugit

Namminersorlutik Oqartussat aningaasartuutissaat

- Ineqarnermut akiliut (innaallagialaq, kiassarneq il.il. ilanngullugit), pequtit aamma atortut
- Sulisut akissarsiaat
- Napparsimasunik immikkoortunik aqutsineq

Ataqatigiissitsilluni ingerlatsineq

Sullinneqartussatut siunnerfigineqartut: Innuttaasut namminneq akiliinissaminnik piumassusillit, imaluunniit tamatuminnga matussusiisinnaasumik peqqinnissakkut sillimmasersimasut

Atuisutut akiliuteqarneq: Aap, kisianni ukiumut DKK 500-nik annertunerpaaffissalikkamik

DIH-imik isumaqatigiissutit: Isumaqatigiissutit pisariaqartinneqartut

DIS-imik atuisinnaaneq: Innuttaasut DIS-imik sulit atuisinnaapput

Nakorsiarfimmu atingaasartuutit (atuisut akiliutaannit matussuserneqassapput)

- Ineqarnermut akiliut (innaallagiaq, kiassarneq il.il. ilanngullugit), pequtit aamma atortut
- Sulisut akissarsiaat
- Innersuussinerit suliarineqarnerannut akiliut aamma nakorsaatinik tunniussinissamut allagartat suliarineqarnerat
- EPJ-ip iserfigisinnaaneranut akuersissut

Namminersorlutik Oqartussanut aningaasartuutit

- Nakorsiarfimmu akissarsiaritinneqartup ilaa Namminersorlutik Oqartussanut matussuserneqartussaq

Nalilersuinermit tunngavissat	Pituttorsimangitsu-mik ingerlatsisoq	Akuleriissitsillu-ni ingerlatsisoq	Ataqatigiissitsillu-ni ingerlatsisoq
1. Sullinneqartussatut siunnerfigineqartut	Innuttaasut namminneq akiliuteqarnissaminnik piumassusillit, imaluunniit taakkununga matussusiisinnaasumik peqqinnissakkut sillimmassiissutinik pigisallit	Nalunaarneq atorlugu atuisunik amerlanerpaaffissalissinnaaneq, kiisalu DIS-ip atorneqannginissaa toqqaasoqarsinnaalluni	Innuttaasut namminneq akiliuteqarnissaminnik piumassusillit, imaluunniit taakkununga matussusiisinnaasumik peqqinnissakkut sillimmassiissutinik pigisallit
2. DIH-mik suleqateqarneq	Pisortat aqqissuussaananerannut akuleriissinneqanngilaq	Qanimut suleqatigiinneq	Qanippallaanngilaq
3. DIS-imut oqilisaataasinnaasoq	DIS-ip neqeroorutaanut tapertatut, aamma ilaannakortumik oqilisaataassaaq	DIS-imut taarsiullugu neqeroorut, aamma taamaalluni oqilisaataassalluni	Qeqqani
4. DIH-imik isumaqatigiissuteqarneq (laboratoria, qinnguartaaneq/scannerineq, nakorsaatit)	Isumaqatigiissutit pisariatinneqartut Pisortatigoortumik nakorsaatinut allattorsimaffiup iluani nakorsaatinik tunniussinerit	DIS-i naligalugu	Isumaqatigiissutit pisariatinneqartut Pisortatigoortumik nakorsaatinut allattorsimaffiup iluani nakorsaatinik tunniussinerit
5. DIH-imi katsorsartinnissamut innersuussinerit	DIS-itut	DIS-itut	DIS-itut
6. Kommunimik/angerlarsimaffimmi peqqissaasunik suleqateqarneq	DIS-itut	DIS-itut	DIS-itut

7. EPJ – atuarsinnaatitaaneq-aamma allassinnaatitaaneq	Aap	Aap	Aap
8. Immikkoortunut 4-7-imut aningaasaqarnikkut kinguneqaataasussat	Annertuumik aningaasartuute-qarnerulersitsingilaq	3-3,5 mio. (aalajangersimasumi k ataatsimik nakorsaqaarnermi)	2,2 mio. atuisutut 500,- kr.-nik/ukiumut (nakorsamut piffissaq tamakkerlugu sulisartumut ataatsimut) annertunerpaaffissalikkamik akiliuteqaarnermi
9. Atuisutut akiliuteqaarneq	100%	Soqanngilaq	Ilaannakortumik annerpaaffissalikkamik
10. Nakorsat atorfillit pisortanut sanilliullugu namminersortutut ingerlatsisuni akissarsiaasa qaffasissusiat	Nalorninarpoq, pissutaasut amerlasuut allanngorartut/ataqatigissut pissutigalugit	Nakorsaanermit nalinginnaasumit qaffasinneq, aningaasaqarnikkut angusaqaarnerunissaq qulakkeerniarlugu	Immikkut ittumik naatsorsuineq
11. Marloqiusamik ingerlataqaarneq (ataqatigiissumik namminersortutut/pisortani atorfeqaarneq)	Soqutigisat aporaassinnaanerat pissutigalugu akuerineqartariaqanngilaq	Soqutigisat aporaassinnaanerat pissutigalugu akuerineqartariaqanngilaq	Periarfissaqarpoq
12. Nakorsamik amigaateqaarneq	Iluseq atorfeqaannarnissamik aamma sulisussarsiniarnerup annertusineranik kinguneqassanersoq nalorninarpoq	Iluseq atorfeqaannarnissamik aamma sulisussarsiniarnerup annertusineranik kinguneqassanersoq nalorninarpoq	Iluseq atorfeqaannarnissamik aamma sulisussarsiniarnerup annertusineranik kinguneqassanersoq nalorninarpoq
13. Aalajangersimasumik nakorsaqaarnermik aaqqiissut (continuity-of-care)	Aalajangersimasumik nakorsaqaalernissamut periarfissaq pitsaasoq	Aalajangersimasumik nakorsaqaalernissamut periarfissaq pitsaasoq	Aalajangersimasumik nakorsaqaalernissamut periarfissaq pitsaasoq
14. Nutaaliornissamut periarfissalik	Pisinnaavoq	Annertuumik	Pisinnaavoq
15. Nalinginnaasumik katsorsaanerup iluani nakorsamit katsorsamit katsorsarneqarnissamik naligiimmik periarfissaqarnissaq	Naligiinnginneq annertunerusoq	Atuisinnaanermut aningaasaqarnikkut naligiinngitsoqanngilaq	Naligiinnginneq annertunerusoq
16. Peqqinnissaq pillugu politikkikkut anguniakkat aamma politikkut	Sullississutinik atuisinnaanermi naligiinnginneq	Allanngortoqassanngilaq	Sullississutinik atuisinnaanermi naligiinnginneq

Ilanngussaq 4: Nakorsanut pisortani atorfilinnut aamma namminersortutut ingerlatsisunut aningaasartuutini aamma akissarsianik naatsorsuinerit

Isertitat

Tunngavissalimmik isumaqartoqarpoq, nakorsatut namminersortutut ingerlatsisup nakorsamut pisortani atorfilinnut sanilliullugu isertitaasa qaffasissusiat annertunerussasoq. Ilaatigut ingerlatsisut akissarsisinnegartarneq pissutigalugu, aamma ilaatigut nalunaquttap akunnerisa suliffiusut amerlanerunerat pissutigalugu. Assigiinngissutaasa eqqoqqissaartumik oqaatiginissaat pisinnaanngilaq, kisianni koruuninit tusintinit arlalialunnguaannarnit amerlanerussapput. Matuma ataani danskit kitsitsisaataat aallaavigneqarput.

Nakorsatut namminersortutut ingerlatsisut akornanni PLO-i isertitanik- aamma aningaasartuutini ukiut pingasukkaarlugit misissuisarpoq. Kingullerpaaq 2022-meersuuvog (60). Nakorsatut ingerlatsisut, misissuinerit peqataasut, 2022-mi ilanngaattissat ilanngaatigereerlugit agguaqatigiissillugu 1,40 mio. kr.-nik isertitaqarput, tassa imaappoq ingerlatsinerit aningaasartuutit il.il. 0.75 – 1,25 mio. kr.-t akornanni 30%-it attartornerit ilanngunnagit. Ilaanngaattissat ilanngaatigereerlugit isertitat akissarsianut akileraaruteqaataasussanut paarlaanneqassanngillat.

Tassani ilanngullugu eqqarsaatigineqassaaq, aningaasat amerlassusiinut taakkununga soraarnerussutisiassat ilaammata, nakorsap namminersortutut ingerlatsisup nammineq ilanngaattissat ilanngaatigereerlugit isertitaminit akilertagaa. Nakorsaanerit pisortani atorfeqartumut sanilliussisoqassappat aningaasat amerlassusiat 1,2 mio.-t missaannut ikilisinneqassapput, sulisitsisoq 12%-inik, aammalu atorfilik nammineq 6%-inik akiliuteqartartoq isumaqartoqarpat. 2022-2024-mi aningaasarsiat 10%-inik qaffariaateqartut naatsorsuutigineqassappat aningaasat amerlassusiat 1,35 mio. kr.-nngussapput.

Sapaatip akunneranut sulinerit piffissaq atorfeqartoq agguaqatigiissillugu nal. ak. 45-simavog/sapaatip akunneranut.

Den almindelige danske lægeforeningip nakorsaanerit akissarsiaasa ineriartornerat malinnaaffigiva (61). Kisitsisinit takussutissiaq taanna malillugu ilanngaattissat ilanngaatigereerlugit nakorsaanerup akissarsiai 3. kvartalimi 1,1 mio. kr.-upput/ukiumut – soraarnerussutisiassat aamma piareersimasuunermi tapisiaq ilanngunnagit.

Taamaalilluni assigiinngissut 200-300.000 kr.-uvoq/ukiumut.

Naalakkersuisut aamma Foreningen af speciallæger-ip aamma nakorsat inuusunnerusut Kalaallit Nunaanni Namminersorlutik Oqartussani atorfillit akornanni isumaqatigiissut malillugu (62) nakorsaanerit tunngaviumik aningaasarsiat sapaatip akunneranut nal.ak. 40-ni sulinerit kr. 804.000/ukiumut miss., tapisiat immikkut tapisiat assigiinngitsut il.il. ilanngunnagit, assersuutigalugu sulisussarsiniarnerit-aamma sulisorineqaannarnissamut tapisiat, Nuummi piareersimasuunermut tapisiat ilanngunnagit kr. 84.000-nik/ukiumut annertussuseqarlutik. Ilimagineqarpoq ikinnerpaamik katillugit kr. 200.000-t angusarai, taamalu ukiumut aningaasarsiat ikinnerpaamik 1.000.000-ullutik. Kisitsisit eqqortut pissarsiarineqarsinnaasimannngillat [taakkuli pissarsiariniarneqarput].

Iluttimi tunngaviumi nakorsatut sulisut marluk, peqqissaasoq ataaseq, ajornanngippat allatsi ataaseq aamma sulisut oqaatsitigut piginnaasaat apeqqutaatillugu oqalutsi ataaseq sulisorineqassasut naatsorsuutigineqarput. Taamaattumik naatsorsuunermi taakku aallaavigneqarput, oqalutsili aamma allatsi ilanngullugit naatsorsuisoqarnani. Aammattaaq ilimagineqarpoq, nakorsiartitsinerit ilaat peqqissaasunit isumagineqarsinnaasasut, nakorsallu pissarsiarisartagaata assinganik naatsorsuusiunermi taakku pissarsisassallutik.

Periarfissami 1-imi aamma 3-mi kaaviaartitassatut naatsorsuutigineqartut

Periarfissaq 1-ip ataani atuisutut akiliuteqartarnerup 100%-iunera pissutigalugu nalilersuinnermut tunngavissani immikkoortunut 1-4-mut attuumassutilimmik Nunap karsianut aningaasartuutaanerusussat ikinnerussapput.

Atuisutut akiliutaasartussatut naatsorsuutigineqartoq soorunami erseqqissumik oqaatigineqarsinnaangilaq. KISIANNI nakorsatut ingerlatsisunut tunngatillugu assersuutigalugu ilanngaattissat ilanngaatigereerlugit katillugit 2,8 mio. kr.-t isertitassatut siunnerfigineqarpata atuisutut akiliut periarfissaq 2-p ataani taaneqartoq assigisinnaavaa. Kisianni, nakorsani amerlanngitsunnguani, Danmarkimi napparsimanermut sillimmasiisarfinnik isumaqatigiissuteqanngitsuni, akigititat malillugit naliliissagaanni nakorsiarnermi ataatsimi akiliut qularnanngitsumik qaffasinnerujussuussaaq – nakorsiarnermut ataatsimt kr. 750,00-it angullugit (<https://laegernedanmark.dk/priser/#prisliste>). Qaffasissusia nakorsatut sulialinnit peqataasunit aalajangersarneqartarpoq.

Periarfissaq 3-p ataani atuisutut akiliut kr. 500/ukiumut annerpaaffissaligaasumi naatsorsuineq imaassaaq:

1. Akigititat atorineqartut malillugit Nunap karsianut/DIH-imut aningaasartuutit kr. 2.280.000-t missaannik amerlassuseqassapput.
2. Napparsimasunit 1.600-nit 90%-ii ukiup ataatsip ingerlanerani takkutissapput, tassa imaappoq napparsimasut 1.440-t (danskit kisitsisaataat tunngavigalugit – kalaallit kisitsisaataat ilisimaneqanngillat).
3. Atuisutut akiliut periarfissaq 2-p ataani nakorsiarnermi akigititamut ilanngunneqarpoq, tassa imaappoq nakorsiarnermut ataatsimut kr. 232-t naatsorsuinissaq eqqarsaatigalugu nakorsiarnermut ataatsimut kr. 250-nut akunnaallisinneqartoq. Atuisutut akiliutit katillugit $(1.440 \cdot 2 \cdot 250) \cdot 2 = 720.000$ kr./ukiumut amerlassuseqassapput.
4. Atuisutut akiliut nakorsatut ingerlatsisumit akileqquneqassaaq, kisiannili Nunap karsianit utertinneqassalluni/akiligassanut ilanngunneqassalluni.
5. Aningaasartuutissat ilanngaatigereerlugit Nunap karsianut/DIH-mut angusat: $3.000.000 - 720.000 = 2.280.000$ kr. Nakorsatulli ingerlatsisumut atuisutut akiliuteqartitsinermi allaffissornermut taartisiassat eqqarsaatigineqassapput.

Periarfissami 2-mi aningaasartuutissatut naatsorsuutigineqartut

Tulliuttut eqqoqqissaartumik naatsorsugaanngillat, kisiannili annikitsualuttortai ilanngunnagit aningaasat tunngavilimmik amerlassusissaat missiliukannerlugit eqqoriarneqarlutik.

Naatsorsuinikkut naatsorsuutigineqarpoq nakorsamut ataatsimut napparsimasut 1.600-juussasut. Kisitsitigut takussutissiaq (63) kingullerpaaq malillugu napparsimasooq agguaqatigiissitsinermi ukiumut pingasoriarluni nakorsiartarpoq, aamma tallimariarluni allatigut (oqarasuaatikkut, e-mailikkut il.il.) attaveqartarluni.

Akigititanut tabeli PLO-imeersoq malillugu (64) nakorsiarnermi ataatsimi akigititaq kr. 163-iuvoq, kisianni nakorsani danskini napparsimasumut nalunaarsimasumut ataatsimut akiliisitsisoqartarmat, taakku kaaviiartitat tredjedeliisa missaannik amerlassuseqarlutik, 232 kr.-nut/nakorsiarneq qaffanneqartarpoq. Napparsimasut 1.600-t agguaqatigiissillugu pingasoriarlutik nakorsiarnerni katillugit ima aningaasarsissutigineqassapput

- 2.220.000 kr./ukiumut nakorsanut marlunnut nakorsiarnernit
- Nakorsamut akissarsiartinneqartartup assinga atorlugu nakorsiarnernit pingajui tamarmik sullissivimmi peqqissaasumik suliarineqarsinnaasutut naatsorsuutigineqarpata aningaasat ukiumut kr. 371.000-nik amerlassuseqassapput

Oqarasuaatikkut nakorsiartitsinerit, e-mailikkut nakorsiartitsinerit il.il. agguaqatigiissillugu kr. 45-nut inissinneqarpoq, PLO-ip akigititanut tabelia malillugu napparsimasumut nalunaarsimasumut ataatsimut aningaasat amerlassusiat ilanngullugu 64 kr.-nngussalluni. Napparsimasumut ataatsimut attaveqarnerit tallimat ima inerreqassapput

- kr. 1.024.000/ukiumut.

Aaversinnernut il.il. aamma sullissinernut immikkut ittunut immikkut tapeqarpoq. Annertussutsinut tunngatillugu annertussuseq ilimaneqanngilaq, kisianni ima annertussuseqarnissaannik missiliuunneqarluni

- kr. 15.000
- Tamannalu nakorsanut piffissaq tamakkerlugu sulisunut marlunnut kaaviaartitat akunnaallisillugit katillugit 5.115.000. kr.-nik/ukiumut amerlassuseqassapput.

PLO-ip isertitanut-aamma aningaasartuutitut kisitsisitigut takussutissiaanut sanilliussisoqarnerani 200.000-nik assigiinngissuteqarpoq – tassa Danmarkimi 2,9 mio.-it.

Taamaattumik nakorsatut namminersortutut ingerlatsisunut marlunnut Nunap karsiata toqqaannartumik aningaasartuutissai akunnaallisillugit 5,1 mio. kr.-nik/ukiumut amerlassuseqassapput

Nakorsatut ingerlatsisunit isigalugu naatsorsuineq imaassaaq:

1. ingerlatsinermi isertitat ... 5,1 mio. kr.
2. ingerlatsinermut aningaasartuutit, PLO-i malillugu, 51% ... 2,5 mio. kr.
3. Aningaasartuutit ilanngaaticigereerlugit isertitat ... 3.6 mio. kr

Ingerlatsinermut aningaasartuutini peqqissaasunut akissarsiat, inimut akiliutit il.il. ilaapput.

Aningaasartuutit ilanngaaticigereerlugit isertitat isertitanut akileraaruteqaataasussanut, akileraartarnermut malittarisassat pissutigalugit qularnanngitsumik ikinnerusussanut, taputartuunneqassanngillat. Nakorsamut ataatsimut aningaasartuutit ilanngaaticigereerlugit isertitat 1,3 mio.-iussapput, taanna PLO-ip aningaasartuutit pillugit misissuineranit annikinnerulaarluni, aammali napparsimasut ikinnerulaarlutik.